

Maite Idirin: Kantugintzaz, disko berriaz, erbesteaz, Zabal liburudendaz

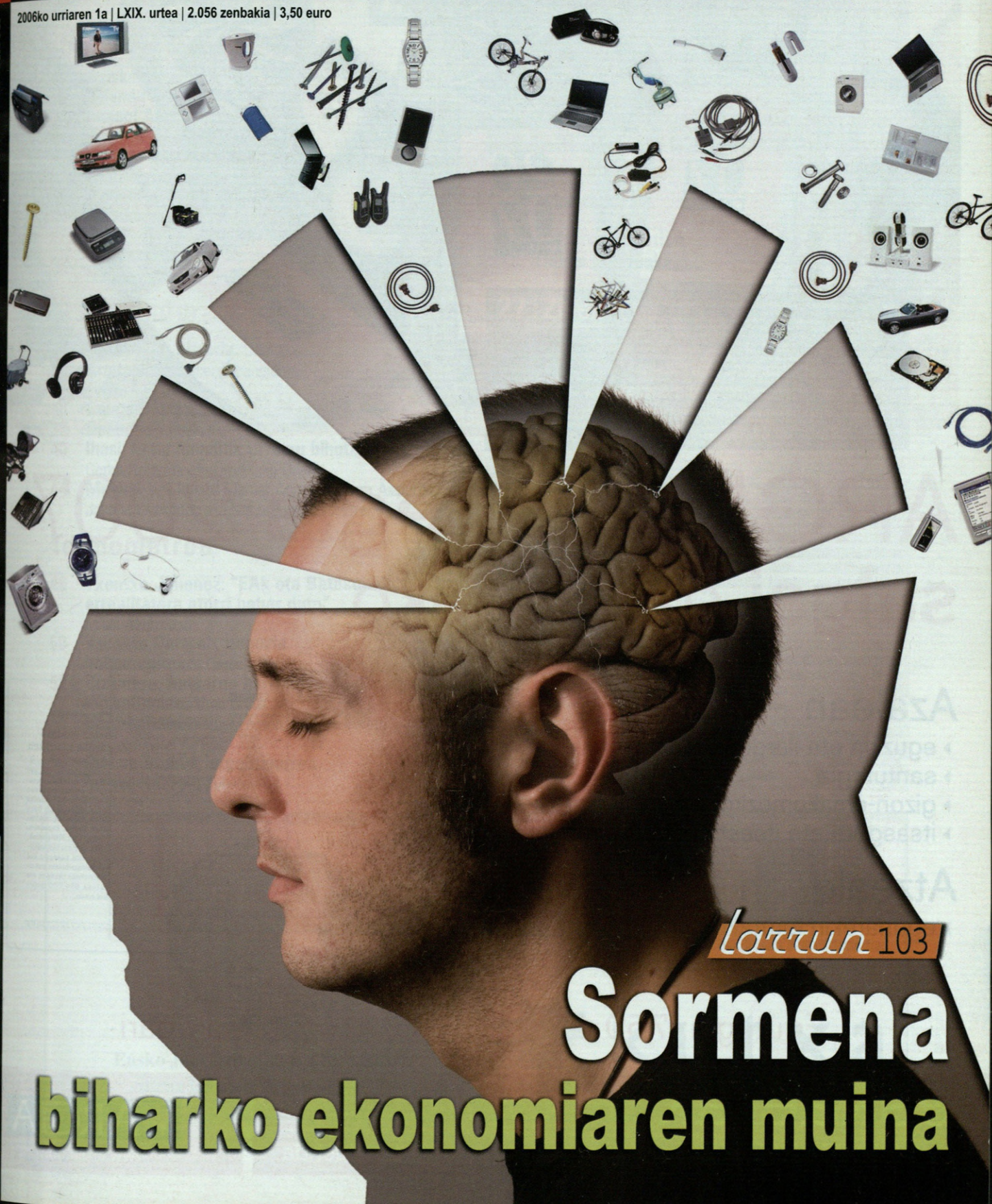
ARGIA

2006ko urriaren 1a | LXIX. urtea | 2.056 zenbakia | 3,50 euro

www.argia.com Euskal Herriko astekaria

9 770000 100000

larrun 103

Sormena biharko ekonomiaren muina

ARGIA egutegia 2007 salgai dagoeneko

Azalean

- ▶ eguzkia eta ilargiari dagozkionak
- ▶ santutegia
- ▶ gizon-emakumezkoen euskal izenak
- ▶ itsasgora eta itsasbeheren inguruko informazioa

NOBDEADEA

Atzealdean

- ▶ egunarekin lotutako gertaera bitxi eta interesgarriak

Egutegia: 7,50 € · Taula: 50 € + egutegia opari

eskaerak

☎ 943 371 545 · denda@argia.com · www.argia.com/denda

ARGIA

www.argia.com

Asteko Gaia

- 4 **Tawantinsuyu espedizioa. 1491:**
Colon izeneko tsunamiaren aurreko
amerikar haiek. Pello Zubiria.

Iritziak

- 19 **Asisko Urmeneta.** Gora Pro Nobis.
21 **Yolanda Arrieta.** Euskaraz (ere) hazi?
22 **Imanol Alvarez.** WMH.
Joxerra Garzia. Astin-prop.
23 **Bixente Serrano Izko.**
Dilistekin ametsetan.
Joxe Mari Ostolaza. San Mames.
24 **Iraileko hostoak.**
Anjel Lertxundi.
26 **Maialen Lujanbio.** Bertso berriak
hurrengo geltokiari jarriak.

Phishing, sareko
iruzurrak.

Erdiko kaiera

- 31 **Oinetakoen historia.** Unai Brea.
33 **Argitalpenak.** Iker Barandiaran
eta Pilar Iparragirre.
36 **Ezpalak.** Katixa Garate.
38 **Denbora-pasak.**
40 **Ihesi. Irimo menditik Urretxu bihotzeraino.**
Gorka Azkarate eta Urretxuko Udala.
44 **Makina bat kontu.** Jabier Agirre, Joxerra Aizpurua,
Jakoba Errekondo eta Nagore Irazustabarrena.

Termometroa

- 48 **Txentxo Jimenez: "Eak eta Batasunak
errealitatera etorri behar dute".**
Mikel Asurmendi.
50 **Vocento Burtsan, negozio
hobea egiteko.** Daniel Udalaiz.
52 **Bizkaiera, hutsaren hurrengo
euskaltegian.** Unai Brea.
54 **Bero-beroa.** Xabier Letona, Onintza Irureta
eta Juan Mari Arregi.
56 **Rincon Bomba, argentinaren
far-westa.** Pello Zubiria.

11 | Maite Idirin

la 40 urte kantari

2008an izango dira 40 urte Maite Idirin kantari hasi zenetik. Gitarra hartu eta gazterik hasi zen kantari. Gero musika klasikoa aukeratu zuen. Hari buruz mintzatzen da Euskadi Irratian. Tarteetan, Idirinek erbestea, liburugintza (Zabal liburudendaren bidez), amatasuna... eza-gutu zituen. Guzti horretaz ere mintzatu zaigu.

16 | Internet: Phishing

Mikel Garcia

20 | Inazio Mujika

Ttakun (h)errenka

58 | Azkena

lñaki Murua

27 | Zinema azpiegiturak

Donostiako Zinemaldia nazioarteko filmen erakusleiko dugu egunotan, Euskal Herrian ekoiztutako lanena barne, gero eta gehiago baitira hemen egindako pelikula. Ondorioz, azpiegiturak indartzeko proiektu ugari ditu euskal zinematigintzak. Aurrera aterako ote dira?

Jabetza: Komunikazio Biziagoa, S.A.L. Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta. Zuzendaria: Xabier Letona. Zuzendariaren albokoa: Pello Zubiria. Erredakzio-burua: Estibx Eizagirre. Erredakzioa: Urko Apaolaza, Mikel Asurmendi, Katixa Garate, Mikel Garcia, Onintza Irureta, Izaskun Jauregi. Argazkilaria: Dani Blanco. Produktzioa: ANTZA, S.A.L. Sareko Argia: Eli Pombo, Jon Torner, Naiara Irureta.

Kudeatzailea: Berdaitz Goia. Salmenta Burua: Bego Zuza. Harpidetza: Urtzi Azpiroz. Publizitatea: Igor Garmendia, Urko Vivar. Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua. Sustapena: Esti Parada. Administrazioa: Marijo Aiertza, Mari Karmen Loiarde, Aloña Sorluze. Bezeroen harrera: Olatz Korta.

Argitalpenak: Arantza Egaña. Zerbitzuak: Joxe Mari Irazusta.

HELBIDEAK: Gipuzkoa: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel: 943 371545. Faxak: 943 373403 (erredakzioa), 943 361048 (komertziala). Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel: 559 476000. Faxa: 559 476001. Nafarroa: Gazteluko Plaza 44, 3 eskuina. 31001 Iruñea. Tel: 948 222285. Bizkaia: P.K. 140. 48.100 Mungia. POSTA ELEKTRONIKOA. Erredakzioa: kazeta@argia.com. Komertziala: komertzial@argia.com. Harpidetza: harpide@argia.com. Interneten: www.argia.com. Lege gordailua: NA 80-1963. ISSN: 0213-909X. Batzorde parekidea: 72562 E. Inprimategia: Antza S.A.L. Informatika: Adur Software Productions. S.Koop. Elk. Urtebeteko harpidetza. Hego Euskal Herria: 127 euro. Ipar Euskal Herria: 155 euro. Espainia: 127 euro. Beste atzerriak: 160 euro. Airez: 252 euro. Komunikazio Biziagoa S.A.L. Ametzagaitza Taldeko parteidea da.

Azala: Antza. Azaleko argazkia: Dani Blanco.

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

kutxa

Cristobal Colonek aurkitu zuen Amerika ez zen luzaz uste izan dugun bezalakoa. Neolitiko propio eta guzti, milaka urtez Amerikako biztanleek beren bidea egina zuten. Europarrok haiek ezagutu baino anitzez lehenago, hiri handiak baziren Ameriketara, estatu garatuak, aurrerapen tekniko garrantzizkoak, dozena bat idazkera baino gehiago, zero zenbakiaren ezagutza, artoa den lorpen genetikoa... 1492 ondoren, kataklismo demografikoa oso urte gutxian gertatu zen. Ondorioz amerikarrek eta kontinenteko ekosistema osoak nozitutako aldaketa sakonak jakintsuei pentsarazi zien Colon aurretiko Amerikak hein handi batean eremu birjinak zirela. Oker egon dira hainbeste urtetan.

PELLO ZUBIRIA

Argazkiak: Txomin Txueka

PHOTO © TXOMIN TXUEKA

1491: Colon izeneko tsunamiaren aurreko amerikar haiek

CHARLES C. MANN KAZETARI ETA IDAZLEA da, *Science* eta *Atlantic Monthly* aldizkarietan karrikaritzen ditu bere lanak, eta dozena bat urtez aztertu ondoren arkeologoen, historialarien, geografen, geologoen eta antropologoen eginitako aurkikuntzak, udaberri honetatik arrakastaz saltzen den liburu bat argitaratu zuen: gaz-

teleraz 1491. *Una nueva historia de las Américas antes de Colón* darama izenburu. Liburuak erakusten du zein azkar hedatu ziren europarrek ekarritako eritasunak eremu zabal haietan; gaitz berri horietarako prestatu gabe egotean, oso urte gutxian milioika jende hil ziren bertan, leku batzuetan oso denbora laburrean popula-

zioa lehengoaren laurdenera jaitsiz. Gainera, epidemiak indijenen artean zabaldu zirenean, gaitzak aurea hartzen zien konkistatzaileei sarritan: hauek iritsitakoan leku asko –lehen pertsonaz, herriz eta laborez beteta zeudenak– hutsik aurkitu zituzten, eta beti horrela egon zirela kalkulatu.

Eztabaida anitz eta sakonak dauzkate adi-tuek Amerikaren iraganaz. Hasteko, oraindik argitu gabe dago gizakia noiz iritsi zen kontinente hartara. Colon hara heltzean zenbat biztanle zeuden ere eztabaidatzen da, eta tarte handiak daude batzuen kalkuluetatik besteenera. Baina mito batzuk jadanik erori dira seguru. Esate baterako, gaur ziur gaude haur denboran eskolan Neolitikoen sorrera ez zigitela zuzen kontatu: Mesopotamiatik Egiptorainoko eskualdean sortu zen bezala, Perun ere gertatu zen beste Neolitiko bat, ezberdin eta paraleloa, eta gaur Mexiko den eremuetan hirugarren bat izan zela diote batzuek gainera.

El Pais egunkariari uztailako elkarriketa batean esan zion Charles C. Mannek honakoa: “Colonek gizadiari egin zion ekarpen nagusia eztanda ekologikoa izan zen”. Astindu gogor haren ondorioz, milioika herri-tar hil ziren, hiri handi asko hutsik geratu ziren eta laster natura basatiak irentsi zituen, milaka urtez laborantzarako erabilitako lurra basoak edo ohianak hartu zituzten berriro, espezie batzuek –Far Westeko bufaloak, adibidez– sekulako ugalketa egin zuten... eta gaur noma-da paleolitikotzat dauzkagun talde ugari benetan XV. mendetik aurrera oihanera ihesi joandakoen ondorengoak dira. Atzerakada nekez sinesteko modukoa izan zen.

Liburuaren lehen orrietan, Mann Boliviako Beni eskualdetik abiatu da, *Holmberg-en butsegi-*

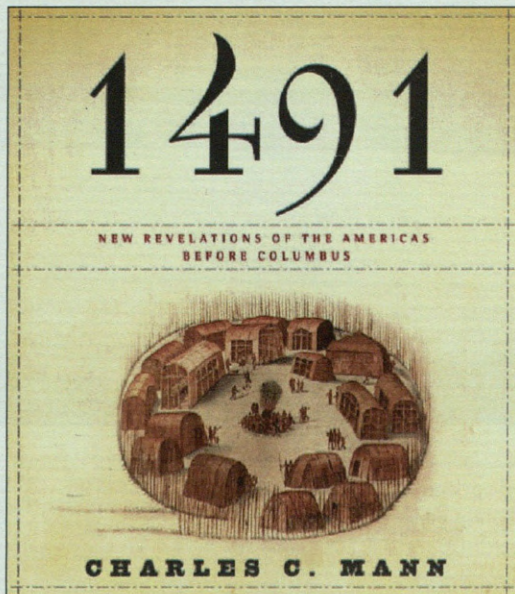
tea kapituluarekin. Boliviako bigarren departamendu handiena da Beni. Berton da aspalditik gotzain Manuel Egiguren frantziskotarra, Gipuzkoako Goiaz herriko semea. Euskal Herriaren hamar halako tamaina dauka Benik, baina bertan ez dira 400.000 kristau baizik bizi. Maindire batek baino zimur gehiago ez ditu Benik, ordokia erabat. Eremu zabal horiek urte erdiz urez gainezka egon ohi dira eta beste sei hilabetez basamortua dirudite, dena lehor.

Beniko lautada tarteka ageri diren “uharte”

txikiz beteta dago: zelaietako belardien artean hoge metrotarainoko trontorrek, zuhaitzez beteak, eta elkarren artean kilometrotako estrata luzez lotuak. Bideok pertsonak eginak direla denek onartzen dute –zelaiaik putzu diren hilabeteetan batetik bestera ibiltzeko erabiltzen dira gaur egun ere– baina muinoak batzuen ustez berezkoak dira, antzinako oihanen azken arrastorak gordetzen dituzten irla idorrek, eta aldiz gero eta aditu gehiagoren ustez ugarte horiek ere herritarrek eraiki zituzten. Muinoetako lurra berriz, hamarretik bat baino gehiago zeramika puskaz dago osatua; hau izan zen arkeologoei lehen pista eman ziena, Benin aspaldi batean gaur baino askoz jende gehiago bizi zela adieraziz.

Ez da debaldeko eztabaida. Beniko paisaje honen izaera ondo ulertzeak ondorioak ditu beste eztabaida batzuetan ere. Ondorio kulturalak ditu, eta politikoak eta ekologikoak ere bai, batera edo bestera erantzun ezberdin ulertzen baita Beniko jendearen historia, gizartearen konplexutasun maila eta ekonomia, edo lur hauei ingurumen aldetik eman behar zaien erabilera.

Esplika dezagun *Holmberg-en butsegitea* delako horren kontua, Amerikaz eduki ditugun iritzi okerren adierazgarri nabarmena da eta. Allan

Charles C. Mann-
en 1491 liburua
ingelesezko
bertsioan. Mann-
ek bildu ditu azken
urteotan hainbat
jakintza-alorretako
adituek Colon
aurreko Amerikaz
aurkitu
berrikuntzak.

ATALAIA JATETXEA

Aritz Ondo, 69 • 20305 Irún • Tel: 943 635518 • Faxa: 943 638718
e-posta: info@hotelatalaia.com • web orria: www.hotelatalaia.com

PHOTO © TXOMIN TXUEKA

R. Holmberg oso antropologo gaztea zen 1940-1942an Beniko indigena talde ñimiño bateko jendeak, Siriono herrikoak, ezagutu zituen. Unibertsitatara itzulitakoan plazartu zuen *Nomads of the longbow* (*Nomada uztaidunak*), siriono jendeak ehizerako erabiltzen zuen bi metroko arkuari aipamen eginez. Charles C. Mannen ustez, *Nomads* honetan oinarritu dira Hego Amerikako indioen irudia osatu duten liburu eta artikuluetako asko.

Holmbergekin bere liburuan zioenez, sirionotarrak “kulturari dagokionez munduko herriak atzeratuenean artean daude”. Deusen jabe ez izanik eta beti gose, ez zuten janzkirik, ez animalia etxetiarrik, ez musika tresnarik, ez arterik eta ia erlijiorik ere ez. Surik egiten ere ez zekiten, eta pizturik zeukaten adar sutu bakarra berekin zeramaten batetik bestera. Holmbergeng iritzirako, sirionotarrek erakusten zuten gizakia bere egoera naturalean, milaka urtez aldaketarik gabe iraunda, eta inguruan zeukaten paisaian arrastorik ez zuten utzi.

Ez omen zen gizon txarra Holmberg antropologoa; aitzitik, arras egin zuen bat sirionotarrekin, haien artean bizi izan zen, berak ere nozitu zituen haien gose eta neke guztiak, zinez maitatu zituen, eta Amerikako Estatu Batuetara itzuli zenean Cornell-eko unibertsitateko antropologia saileko buru izatera, handik ahalegin handiak egin zituen sirionotarrei laguntzeko. “Alabaina –idatzi du Mannek– oker zegoen sirionotarrei buruz. Eta oker zegoen beraiek bizi ziren Beni eskualdeari zegokionez ere. Hori bai, bere hutsegitea irakasgai oso ona da, eredugarria ez esateagatik”.

Holmbergekin uste zuen Ameriketako herriek eta lurrik ez zutela benetako historiari. Eta asmo onez eraikitako ideia horiek zutunik iraun zuten urte luzez... pixkanaka beste historialari, arkeologo eta antropologoen Beni eskualdearen oso bestelako irudi bat osatu duten arte. Benirena dioenak Boliviarena dio, eta Hego zein Ipar Amerikena. Amazonasko oihanean iragana bera ikergai da orain, eta badira arkeologoak diotenak baso erraldoi horren %10 baino gehiago gizakiak lantzen zuela Colonen aurretik.

Sirionotarrak XX. mende hasieran 3.000z goiti ziren, baina 1920ko hamarkadan gripe eta baztanga epidemiek belaunaldi bakar batean populazioaren %95 hil zuten. Holmberg haruntza iritsitakoan 150 geratuko ziren. Gaur Wikipedian Siriono bilatu eta denera (ez Benin bakarrik) hizkuntza tupi-guarani horretan mintzo diren 400 geratzen direla dio. Ezaguna da halako jende galera bortitz batek “botila-lepo genetiko” eragiten duela: pertsonen beren familiarterkoekin nahastu behar dute haurrak egiteko, eta, ondorioz, asko ugaltzen dira malformazioak. Sirionotar ugari badauzka.

Gaixotasunak ekarritako urritzeaz gain, sirionotarrek aurrez aurre ganadujabe aberats zuriak zeukaten, eta hauei gainera Boliviako militarrek laguntzen zieten. Era guztietako tratu txarrak ematen zizkieten ganadujabe horiek sirionotarrei –gainerako indigena eta beste txiro guztiei bezala, noski– eta horietatik ihesi zebiltzanak ziren Holmbergekin ezagutu zituenak. Berak uste zuen Paleolito Aroko

azken aztarnak zirela sirionotar haiek, ez zekien gaixotasunek eta jazarpenek bakandu eta ihesera kondenatutako gizaki batzuekin ari zela. “Berdin gertatuko zitzaion Holmbergi –idatzi du Mannek– nazien kontzentrazio esparruetatik ihesi egindako iheslari batzuekin topo egin eta horretatik kontua atera izan balu aurkitu zituela betidanik oinutsik eta goseak akabatzen bizi den herri bateko gizakiak”.

Egia zera da, gaur badakigula oso berandu iritsi zirela sirionotarrak Benira, batzuen ustez XVI. mendean eta beste batzuenen XVII.ean.

Holmberg ezin zen ohartu sirionotarrak aurretik beste batzuek eraikitako paisaia batean bizi direla. 1962an ohartu zen horretaz William Denevan izeneko beste antropologoa. Bere aurretik, petrolio bila zebiltzan geologoez uste zuten Beni beteta dagoela artean ezagutzen ez zen zibilizazio baten arrastoz. Benirako bidaiaren batean, Denevanek eskatu zion haruntza

zeraman hegazkineko pilotuari inguruetatik itzuli lasai bat egin zezala. Leihatilatik argi ikusi zuen hura oso leku humanizatua zela: oihan zatiak zituzten muinoak, ezponda altuetan egindako bide luze eta zuzenak, ur-erretanak, altueran landutako soroak...

Geroztik, arkeologoez mendixka horietako batzuk ikertu dituzte eta “salbai ona” delakoaren iruditik urrun dauden gizarte eta jendeen irudiak mamitu dituzte. Duela hiru mila urte baino lehenagoko eraikuntzak dira, ondoren –zainduko zituzten gizakirik ezean– desegiten joan direnak. Baina hango aurriak, hondarrak eta arrastoak ikusita, badira arkeologoak uste dutenak gaur milioi erdi biztanlera iristen ez

den Benin duela mila urte milioi bat pertsona inguru bizi zitezkeela.

Joan den udaberrian Euskal Herriatik pasatu zen Manuel Egiguren, Beniko gotzaina. Eskaini zituen hitzaldien artean, Hernaniko (Gipuzkoa) liburutegian solasaldi luze batean egon zen hogeita hamar bat herritarren artean. Haruntza bildutako entzuleek gotzain bategandik espero ez ziren ideia ugari aditu zuten Egigurenen ahotik. Evo Morealesekin eta bere mugimenduarekin dituen itxaropenez gain, Beni, Bolivia eta oro har Amerikaren historiaren

laburpena eskaini zuen apezpikuak, eta kontakizun hau ez zen oso ondo ezkontzen entzuleek gazte denboran ikasitakoarekin. Geroztik, Charles C. Mannen liburua eta honek aipatzen dituen adituak eta bibliografia ikusirik, bat ohartu daiteke Egiguren zaharrek ikerlari horietako askoren berri eduki behar zuela aspalditik –norenana joko du edozein arkeologo gazte

kora iritsitakoan, ez bada gotzain jakintsu eta atsegin baten bulegora?–, eta dokumentazio guzti hori aspalditik dabilera Ameriketako elite eta militante aurrerazaleen artean.

Gaur Bolivia diren lurretan Inken Inperioa egon zen. Garaiko inperiorik handiena, oso zentralizatua, ekonomia sofistikatu baten jabe zena. Gaitzak eta kolonien astakeriak medio, oso urte gutxian hondamendia nagusitu zen tierra haietan. Europan ez ginen ohartu –ziurrenik Ameriketaren bertan ere ez– munduak urte gutxitan bostetik bat biztanle galdu zituela, Mendebaldeko hemisferioan. Bostehun urte pasa eta orain ari gara Colon izeneko tsunami hark eragindako kalteen neurriaz jabetzen. ■

Arkeologo batzuen ustez, gaur bizi direnen bi halako jende kopurua zegoen Benin 1491n; nekazaritza eta arrain haztegi sistema aurreratuak zeuzkaten.

aldizkariak euskaraz

guztion neurria

ARGIA

GAZTE TXULO

IRIBELTZ

Luma

ELHUYAR

2006ko urtarraren 1a

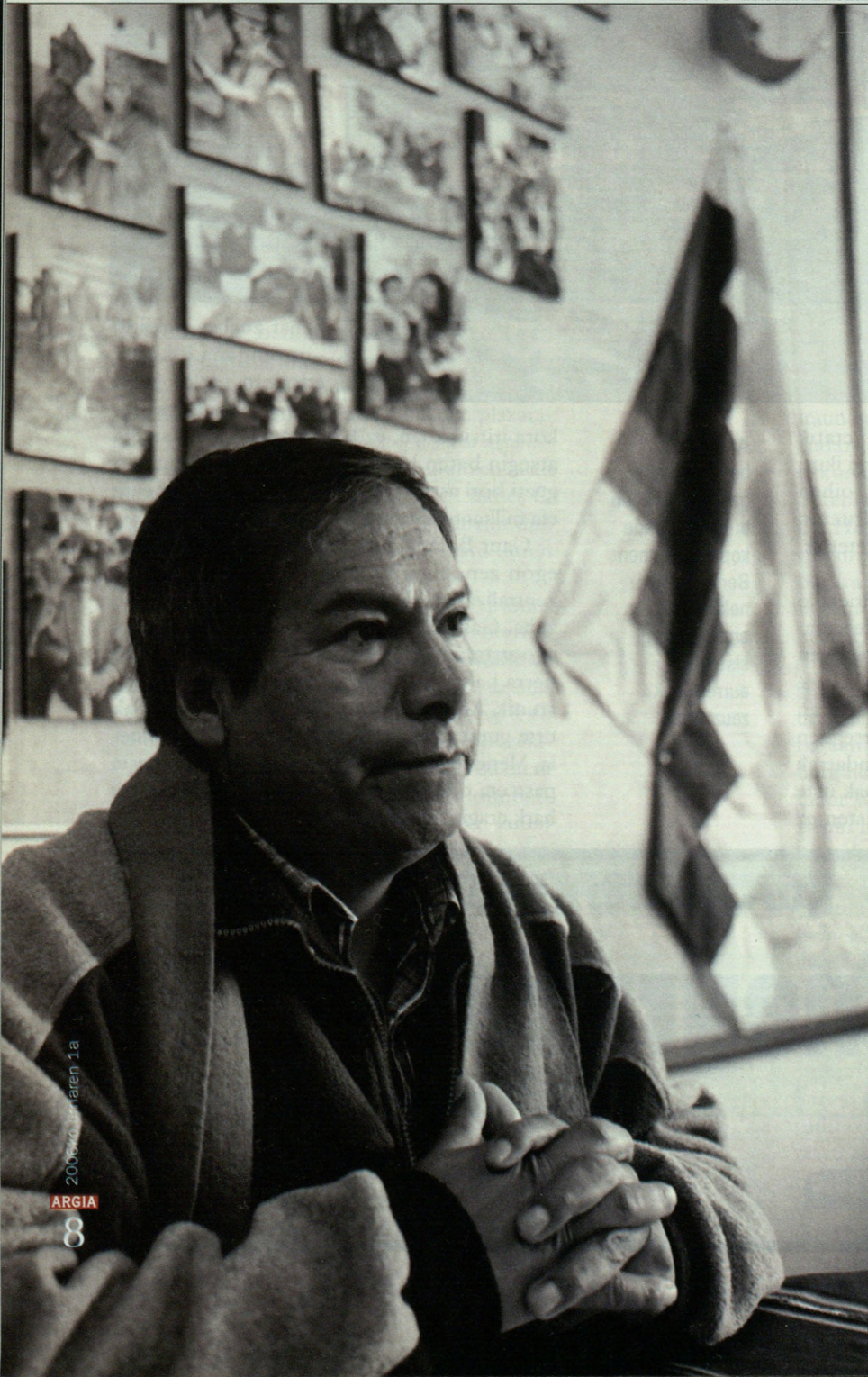
ARGIA

7

Victor Bascope

«Andeetan duela 80.000 urte ere bizi zen gizakia»

PHOTO © TXOMIN TXUEKA

Victor Bascope ketxua da, eta aditua jatorrizko populu indigenen historian. Indigena bat historiaz hizketan hasten denean, aurrera begira jartzen da, indigenentzat arbasoak aurrean daudelako, ez atzean.

“Atzean gu gaude, bizi garenak, eta gero etorriko direnak are atzerago daude. Hiltzen garenean aurretik jarriko gara eta atzetik datozenek gure erreferentzia izango dute. Gu ere beti gaude gure arbasoei begira, arbasoek badutelako esperientzia”.

AMETS ARZALLUS

Argazkiak: Txomin Txueka

Historia, zuentzat, gu baino aurrerago dagoena da, baina nolako dimentsio grafikoa du?

Gure historiak ez du dimentsio lineala, ezta ikuspegi ziklikoa ere zenbait antropologok dioten bezala. Gure historiak espiral baten irudia du. Historiari Pachakuti deitzen diogu, eta Pachakuti hitzak denboren eta espazioen itzulera esan nahi du. Denborak eta espazioak, bizipen epokak, itzuli egiten baitira, nahiz inoiz berdinak ez izan. Eta bizipen epoka horiek eguzki bezala ezagutzen ditugu.

Zenbatgarren eguzkian gaude gaur egun?

Gure arbasoek konfirmatzen digute orain seigarren eguzkia ari dela ate-

PHOTO © TXOMIN TXUEKA

ratzen Andeetako munduan. Seigarren eguzki hau indigenen eta jatorrizko populuen berpizkundeari dagokio. Evo Morales presidentea da seigarren eguzki horren izpirik argiena. Baina seigarren eguzkia ateratzek esan nahi du, aurrerago, bosgarren eguzki bat izan zela. Eta bosgarren eguzki hori garai kolonialari dagokio, ukazio garaiari, espainolek inbaditu gintuztenetik 1990a arte.

Eta nola pasatzen da eguzki batetik bestera?

Eguzki batetik bestera pasatzeko kataklismoak gertatzen dira. Kataklismoek epoka bati bukaera ematen diote eta beste berri bat sortzen dute, erabat ezberdina. Adibidez, espainolak iritsi zirenean laugarren eguzkia gartzten hastera zihoan Andeetan. Laugarren eguzkia inkek hasitako Tawantinsuyu osoaren bizitza proiektua zen, eta Tawantinsuyuren garaia izango zen bosgarren eguzki bat ekarri behar zuen atzetik, baina proiektu osoa erori zen espainolak iristearekin. Inbasioaren kataklismoa izan da gure eguzkietan jasan dugun kataklismorik okerrrena. Beste kataklismoak naturari lotutako kataklismoak dira, suarena, urarena, lurrarena...

Baina inkak ere inperialistak izan omen ziren...

Halaxe da, eta urte gutxitan Tawantinsuyu osoa dominatzera iritsi ziren. Baina hala ere, laugarren eguzkia positibotzat dugu, esperan-

tza eguzki bat da guretzat, inkek, nahiz eta jatorriz Amazonaskoak izan Tihuanacoko proiektuei heldu zietelako. Tihuanaco bigarren eguzkia izan zen, eta inkek Amazoniako indarra eta Tihuanacoko jakinduria uztartzen asmatu zuten, horregatik bihurtu ziren inperio.

Eta inken eta tihuanacoarren artean agertu zen hirugarren eguzkia?

Hirugarren eguzkiari antropologok erreinu zatituak deitzen diote. Populuak bereizirik bizi ziren garaia zen. Herri bat hemen, beste bat han... Garai horrek nahiko kutsu negatiboa du, antolatu gabeko populuak baitziren, proiektu komunikgabeak, eta enfrontamendu beliko konstanteak gertatu ziren.

Bigarren eguzkia, Tihuanacorena, zergatik da hain sonatua?

Andeetako jakinduriaren gailurra izan zelako. Guretzat Tihuanaco da bizitza proiektuen zentroa, populuen jakintzaren elkargunea. Tihuanacoko eguzkian bertan antropologok eguzki txiki ezberdinak bereizten dituzte, eta hirugarren edo laugarren aroan jo omen zuen gailurra. Ezagutza zientifiko handiak lortu zituzten, bai astronomian, bai medikuntzan, bai arkitekturan, bai laborantzan... gaur egun ere erreferentzia izaten segitzen du Tihuanacok zientifikoentzat. Ez da kasualitatea gaurko gobernuak, Evo Moralesenak, Tihuanacori erreferentzia sarri egiten badio.

● Tawantinsuyu espedizioa

Mendebaldeko egutegi linealera etorri, zein urtetan kokatzen da Tihuanaco?

Kristo baino 800 edo 1.000 urte lehenago hasi zen.

Eta zenbaterainoko jakinduria zientifikoa lortu zuten?

Astronomiako ezagutza handia zuten, eguzkiaren bidea, lurrarena, ezagutzen zituzten. Kosmosa sakontasun handiz ezagutzen zuten. Medikuntzan ere oso aurreratuak ziren. Badiara mostrak esaten dutenak Tihuanacón burmuineko ebakuntzak egiten zituztela orduan. Orduko buru hezurak ikusita arkeologoen kirurgia egin zitzaizela baieztatzen dute. Beraz giza anatomiaren ezagutza zientifiko sakona zuten. Eta medikuntzan bezain aurreratuak zeuden arkitekturan ere, harriaren erabilpenean maisuak ziren, eraikuntza perfektuak zituzten, nola lerro hala angelu. Gaur egun dagoen teknologiarik aurreratuena ere mugatua sentitzen da haiek egiten zutena egiteko. Pentsa, Tihuanacoko monolitoetako bat hemen zegoen hirian, eta orain dela gutxi lekuz aldatu behar izan zuten. Garabi bakarrak jaso ezin, eta plegatuta bi garabitan mugitu zuten. Ezezaguna da orduan nola leku aldatu ote zuten hori? Izan ere arroka horiek Tihuanacotik 80 kilometroko distantziara

daude. Badakigu garai hartan ura gertuago zegoela Tihuanacotik, eta segur aski ura erabiliko zuten karga hori lekuz aldatzeko, baina nola? Ez dakigu.

Zein kataklismok itzali zuen Tihuanacoko eguzkia?

Uraren kataklismoak. Historikoki frogatua dago egun batean Tihuanacora sekulako ekaitza sartu zela, segur aski gauean gertatuko zen gainera, arkeologoen lur emanak izan diren pertsonak atsedean posizioan deskubritu dituztelako. Gehienak hil egin ziren.

Eta lehen eguzkiak zer argitzen du?

Garai hori gure Pachakutiaren ikuspegitik garai iluna bezala ezagutzen da, hala diote azteiek. Iluna, eguzkirik gabeko garaia direlako, eta iluna, garai ezezagunak direlako. Garai horietaz hitz egitean kataklismoak aipatzen dira, lurren, airearen eta uraren kataklismoak, horiekin desagertu ziren antzinako populak.

Gure urteetako egutegira itzuliz, noiz agertu zen Andeetan gizakia?

Bertsio ezberdinak daude, baina ia hanka sartzeko beldurrik gabe esan liteke hemen orain dela 80.000 urte jada existitzen zela giza populakuntza. ■

Jaso astero Argia etxean

Abantaila ugari izateaz gain, Harpidedunen Guneko kide ere izango zara

Urtebeteko harpidetza
2006ko prezioak
127€ Hego Euskal Herrian
155€ Ipar Euskal Herrian

harpidetza eskaera

Izen deiturak:

Helbidea: Posta kodea: Herria:

Herrialdea: Jaioteguna:

N.A./I.F.K.: Tel./Faxa: e-posta:

Ordainketa mota: ☐ Bankuz

☐ Taloez

☐ Transferentziaz KOMUNIKAZIO BIZIAGOA S.A.L.ren kontura (ARGIA): 3035 0036 14 0360048647

Bankuz ordaintzekoek betetzeko soilik

Banku edo aurrezki kutxa:

Titularra: N.A./I.F.K.:

Titularren helbidea: Titularren telefonoa:

Entitate: Sukurtsala: K.D.: Kontu zenbakia:

Data: Sinadura:

aukeratu zure ongi etorri oparia

☐ "Garit ot" komikia

☐ "Lauburua" mahai-jolasa

☐ "Txoriak txori" lamina

☐ %25eko beherapena
ikasle bazara*

ARGIA

Bete zure datuak eta bidali helbide honetara: 142 PK. - 20.160 Lasarte-Oria

Maite Idirin

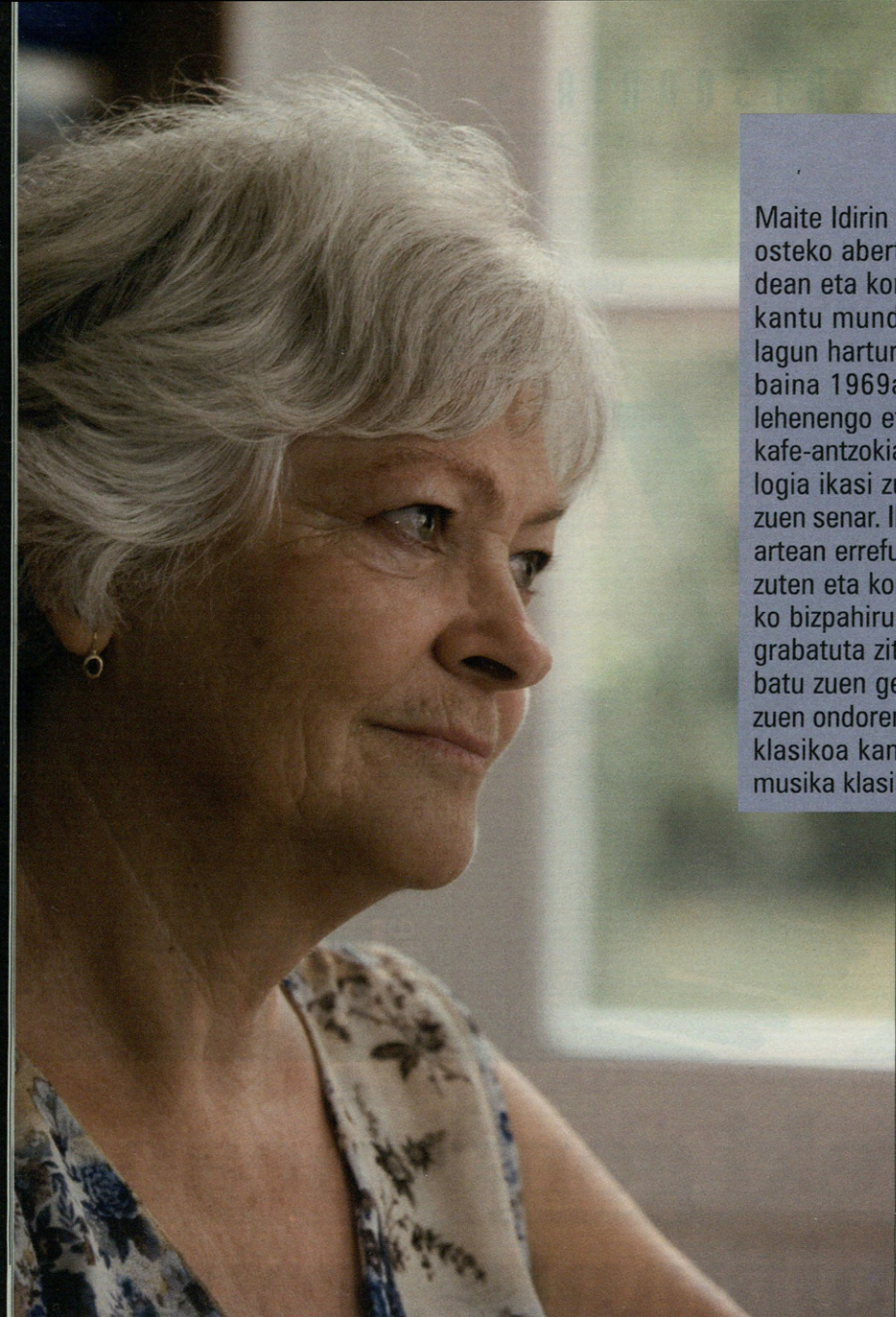
«Zabal ireki genuenean asmoa militantea zen, gure partetik behintzat»

Soprano da Maite Idirin. Euskadi Irratian ere musika klasikoa du hizpide. Iraganari dagokionez, berriz, kantagintza berria da. Militantzia. Erbestea. Itzulera. Zabal liburu denda... Laster berrogei urte izango dira gitarra hartu eta neska gazte ahots biziko hura kantari hasi zenetik. Gabriel Arestik *Aitaren etxea* poema eman zion. *Txikiak*, *Egun xintak gaua dakar*, Paulo Iztuetak *Atahualpa Yupanqui* euskaratu, Joxe Mari Arrizabalagak hainbat kantu musikatu. Hamaika aldiz gozarazi zuen entzulea Maite Idirinen kantu berriak.

Gozarazten irauten du egun ere, musika klasikoaren bidean.

MIEL A. ELUSTONDO

Argazkiak: Dani Blanco

Nortasun agiria

Maite Idirin (Ugao, 1943). Kantaria. Gaztetan, gerra osteko abertzaleen gora nahiak jo zuen, dantza-taldean eta koroan. Musika zaletasunak eraman zuen kantu mundura, gitarra eta poema batzuk, onak, lagun harturik. 1968an hasi zen herriz herri kantari baina 1969an ihes egin behar izan zuen Baionara lehenengo eta Parisa gero. Auzo latineko Candelaria kafe-antzokian kantatuz atera zuen bizimodua. Soziologia ikasi zuen Vincennesen. Jokin Apalategi egin zuen senar. Ikasketak bukatu eta itzuli ziren Baionara, artean errefuxiatu. Baionako Zabal liburu denda ireki zuten eta kontserbatorioan ikasten hasi zen, ordurako bizpahiru disko txiki eta luze bat (*Aitarene etxea*) grabatuta zituela. *Ahizpatasuna* izeneko diskoa grabatu zuen gero, baina musika klasikoaren bidetik jo zuen ondoren. Horretan da gaur egun, Euskal musika klasiko kantatuz eta grabatuz eta Euskadi Irratian musika klasikoari buruzko irratsaioa eginez.

Hantxe zegoen Gallastegi, jakina. Guardia zibilak haren sermoiak entzutera joaten ziren! 67 inguruan, ni Bilbon ikasten, orfeoian sartuta, dantza-taldean ere bai... orduantxe ETArene lehenengo hotsak, eta Atahualpa Yupanqui etorri zen Bilbora, Buenos Aires antzokira. Eta joan nintzen entzutera. Bilboko antzoki handiena, beteta. Gaztelaniazko kantu asko entzuten zen irratian, Espainiakoa, baina baita Hego Amerikakoa ere. Atahualpa Yupanqui, Violeta Parra... Kantu asko zegoen nire inguruan eta, halako batean, amak esan zidan: "Askok kantatzen duzu eta gitarra bat erosi behar dizut!"

Amaren burutazioa!

Bai. Nire zaletasuna ikusi eta gitarra erosi zidan amak. Eta gitarra ikasten hasi nintzen Bilbon. Atahualpa entzun nuenean, berriz, txundituta geratu nintzen. *Caminito del indio* eta. Indioen defentsa egiten zuen, kantu soziala zen.

Beraz gitarrarekin kantatzen hasi zinen, euskaraz. 68ko maiatza zen, Zeberion, Arkulanda auzoan, gitarra hartu eta kantatzen hasi nintzenean. Bertsolariek ere saioa zutela oroitzen naiz. Koruan soloak egiten nituen eta inguruan hasi zitzaizkidan: "Ea ba gitarra hartu eta kantatzen duzun!". Kantatu eta Ares izeneko bat agertu zitzaidan disko bat grabatu behar genuela esanez. Xabier Gereñoren Cinsa etxearekin lan egiten zuen.

Eta Atahualpa Yupanquiren diskoa etorri zen.

Bai. Artean ez zen denbora asko Atahualpa entzun nuela Bilbon. Ikaragarria iruditu zitzaidan haren gizarte kezka. Haren kantak hartu eta

Kantuak ekarri nau zuregana, baina zu, hasieran, dantzak eraman zintuen plazara...

Gaztetxo ginela dantza-taldea sortu zuten Ugaon eta inguruko herrietan dantzatzen genuen. Gure etxean abertzaleak ziren, ama abertzaleago aita baino, baina biak abertzale, eta dantza-taldeak bidea eman zion gure abertzaletasunari. Gauza kurioa da; Gipuzkoan folklo-rekeriatzat jo izan da dantza-taldeen kontua. Militanteen giroan ere bai. Ez zen aintzakotzat hartzen. Bada, ez. Dantza-taldeek sekulako lana egin zuten, jendea kohesionatzen.

Gitarrarekin nola hasi zinen jakin nahi nizun nik. 1968ko kontua.

Bilbora joan nintzen merkataritza ikasketak egitera. Ikasketa horiek egiten ari nintzela San Anton orfeoian hasi nintzen. Haiek euskaraz kantatzen zuten dena. Oso abertzaleak ziren.

itzultzeko eskatzera joan nintzen Gabriel Arestirengana. Gero, Paulo Iztueta ezagutu nuen, Areatzan zegoen-eta fraide, eta hark ere itzuli zituen bi.

Gabriel Aresti eta Paulo Iztueta!

Atahualparen bina kanta itzuli zituzten. Paulok itzuli zituen *Viento, viento* eta *Caminito del indio*, eta Arestik, *Piedra y camino* eta *Un día*. Paulok berehala esan zidan baietz. Aresti, berriz, super pozik! Ez zuen besterik nahi! Limonada eta ardoa atera zigun eta sekulako konbertsazioa egin genuen. "Kantariak, bai, kantariak ematen diozue bizitza poesiari!". Oso pozik geratu zen. Hain pozik, euskarazko hitzak jasotzera joan nintzenean, beste kantu bat eman zidan: *Aitaren etxea defendituko dut*. "Arrizabalagak kantu hauek musikatu dizkit: *Aitaren etxea* eta *Egun da santi mamia*... Ea gustatzen zaizun!", eta kasete bat eman zidan kantu haiekin, Arrizabalagak berak kantatua. Ikaragarri gustatu zitzaidan.

(Eta kantatu egiten du)

Osoen kontra, sikatearen kontra, lukurreriaren kontra, injustiziaren kontra, defenditu egiten dut... Eta gaineratu zidan Arestik: "Bata Laboari eman nion eta bestea zuri emango dizut". Eta ni ere super pozik.

Gitarra zeuk jotzen zenuela grabatu zenuen lehen diskoa.

Nik artean ez nekien akorde batzuk jotzen besterik eta Xabi Villaverdek lagundu zidan kantuetan. 68an atera zen diskoa, Durangorako! Hango elxportalean -guk esaten dugun bezala-, jarri zuen saltzen Cinsak, beste disko batzuekin batera. Argazkiak egin nituen, ile mototsetan, eta erreseina batzuk egin zizkidaten egunkarietan. Eta kantatzen hasi nintzen, herri guztietan! Bizkaia guztia korritu nuen nire gitarrarekin. Oso garai ederra izan zen.

Añamendi entziklopedian irakurri dudanez, gertakari publikoak zirela eta, Parisa jo zenuen 68an, erbestera. "Gertakari publikoak". Zer izan zen?

Parisko Mutualité aretoan

"Bost herri borrokan" zen kantaldiaren lema. Han bi urtetan kantatu nuen. Batean, Etxamendi eta Larralde ere izan ziren jaialdi hartan. Beste batean, uni-bertsitate hirian ere kantatu nuen Llachekin, baina berehala ikusi genuen katalanak eta euskaldunak oso diferenteak ginela. Llach Parisera joan zen agentearekin! Ea, esan niri noiz hasi diren agenteak Euskal Herrian!

Nik Candelarian kantatzen nuen. Garai hartan, frantses editore ezagun batek disko bat grabatzeko eskaintza egin zidan. Ni, ados. Baina, gero: 'Kanta politikoko horiek kendu egin beharko dituzu'. Ni ofenditu egin nintzen: 'Bada, ez. Naizen bezala hartzen ez banauzu, ez!'. Gero damutu egin nintzen, oso ona izango zen eta niretzat. Militantismo hura... Ez nuen diskoa grabatu baina kantatzen segitu nuen, asko".

Kantatzen ez genuen problemarik, zentsura izan ezik. ETA hasita zegoen ordurako. Gauza handirik ez genekien, baina zer edo zer bai. Gure taldeko batzuk han sartu ziren. Ni kantaria nintzen, baina bestelako jendez inguratuta bizi nintzen. Eta, egun batetik bestera, zeharo aldatu zen nire bizitza. Programatuta neuzkan kantaldiak Azpeitian, Bergaran, Bilbon... Bilbon, Pi de la Serrak eta biok egin behar genuen. Egundak batzuk lehenago, dei bat, lagun batena: "Maite, Mikel zauritu dute. Sendagaiak behar ditugu". Egunkarian irakurri genuenez, komando bat zen, Santanderetik etorri zena eta Bilboko Parte Zaharrean ezkutatu. Poliziak aurkitu eta harrapatu egin zuen. Burgosko prozesukoak izan ziren haietariko anitz! Mikel hura, zauritua, baserri batean gordeta zegoela jakin genuen. Sendagaiak behar zituen eta medikua. Batera eta bestera jo eta sendagaiak inguratu genituen. Gero, Mikelek ihes egin ahal izan zuen, baina baserriko denak harrapatu zituzten. Gu bi egun ibili ginen etxetik kanpora. Herrira itzultzerakoan, auzoko andre bat nire zain zegoen: "Maite, ez joan etxera. Irratia ere ari da zure izena aipatzen eta badaezpada ez joan etxera". Eta ez nintzen joan. Ondarroan egon nintzen ezkutatuta hilabete batzuetan. Azkenean, Iparraldera joan hobeto nuela esan zidaten, polizia Bilboko jaialdira, Pi de la Serrarekin nuen hartara azaldu zela eta. Bermeoko arrantzale batzuek eraman ninduten Baionara.

"Gertakari publikoak".

Eta Baionara joan nintzen. Bikote baten etxean egon nintzen. Arraroak! ETAKoak izango ziren, baina langile frontekoak edo auskalo! Beti eztabaidan ari ziren. Gaixotzen ari nintzen etxe hartan eta Oñatiko batzuek hartu ninduten berean. Han oso ondo egon nintzen. Kabratarak ziren. Jende ona, ona gero! Kabrak bazekien zein militante hautatuli, zeren ETAn ere denetarik egon da. Jende ona, oso ona, eta bestelako batzuk ere bai. Etxe hartan nengoela, Parisen ikasten ari ziren bi neska oñatiar etorri zitzaizkien. Haiek bultzatu ninduten Parisera joateko. Dena dela, Baionako giro hura ez zitzaidan gus-

gure!
arteak
euskaraz

BFA
DFB

Bizkaiko Foru
Aldundia
Diputación
Foral de Bizkaia

tatu. Bilkura batzuk egiten genituen, bai, kulturak, baina jendeak... txikiteoa! Horixe zuen, barretik barrera. Niri ez zitzaidan gustatzen: Baionako karrikak jendez betetzen genituen, orroka, eta hemengo jendea beste manera batekoa zen: isilak, beti etxean... Nik ikasi egin nahi nuen, frantsesa, euskara, ikasketak egin. Baina hemen inork ez zuen frantsesa ikasten, denak gaztelaniaz. Eta ni nazkatzen ari nintzen.

Txikia ezagutu zenuen garai hartan. Haren *Egun xintak gaua dakar...* grabatu zenuen...

Ugaotik ihesi etorri nintzenean, Iparraldean, kultur bilkura batean, Eustakio ezagutu genuen. Ni, gero, Parisera joan nintzen eta han nengoela jaso nuen haren poema, *Egun xintak gaua dakar...* berak bidalita. Hitzak gustatu zitzaizkidan eta, urte batzuk geroago, grabatu egin nuen. Euskal kantu batetik hartu nuen hasierako melodia eta neurea gehitu nion. Konposizio bat egin nuen *Txikiaren* hitz haientzat. Kantu polita zen. Kantu polita da, oso polita.

Zer berri izan zen Parisen?

Auzo latinoan egon nintzen. Lehenengo, neska haien gelan eta gero, beste batean. Euskal etxera joaten ere hasi nintzen. Han hainbat iheslari eta ikasle euskaldun ezagutu nuen. Euskarazko eskolak ematen zituzten euskal etxean, eta hara hasi nintzen, alfabetatzera. Hura bai, nire giroa zen. Frantsesa ikasi nuen eta Vincennesen eman nuen izena, soziologia ikasteko. Bankako neska bat zegoen hango unibertsitateko bulegoetan, eta hark lagundu zidan paperak egiten. Sartu nintzen eta oso pozik. Frantsesa ere ulertzen nuen ordurako. Irakasleak ere intelektual izugarriak genituen. 68ko maiatza ondoren, Frantziako Estatuak unibertsitate bat sortzea erabaki zuen, protestagileei gustu emateko. Frantzian sekulako protestak izan ziren eta, izugarriak.

Haren ondorio onak jaso zenituela esaten ari zara?

Bai. Ez zen Sorbona bezalakoa: irakasleen espi-txa edo hitzaldia, oharrak hartu... Vincennesen, irakasleek hitz egiten zuten, baina gainerako guztiek ere bai. Eztabaida sortzen zen eta oso aberatsa zen hura. Gainera, Frantzian beti egon denez hitzaren artea, gu harrituta geunden, ikas-

Primizia

"2005ean, Donostiako Musika Hamabostaldiak aukera eman zidan, Saran kontzertua eskainiz, 1936ko belaunaldiko iheslari izandako hainbat intelektual eta musikagile omentzeko. Aita Donostia, J. Guridi, F. Rematxa, J. Uruñuela, F. Escudero, M. Labeguerie eta R. Castro musikarien kantuak eman nituen. Orduan egindako lanean oinarrituz diskoa osatu dugu Alejandro Zabalak eta biok. Durango-ko azokarako irtengo da. Argitaragabeko hamar bat kantu sartu ditugu. Sei R. Castrorenak dira. Horietarik lau poema G. Arestirenak dira. Beti bezala sakonak eta bikainak. Poeta berak R. Castrori musika jartzeko emanak. Azken honek gordeak hainbat urtez, eta azkenik konposizio zoragarri bihurtuak. Harrigarria ere F. Escudero G. Arestiren poema batekin egindako konposizio musikala. Inoiz inork grabatu ez dituen kantuak dira; Rematxak konpondu ditu".

leek nola hitz egiten zuten ikusita. Izan ere, gure mundukoak beti isilik ohituta geunden. Eta beti isilik, ez duzu ezer adierazten ikasten. Han, berriaz, ikasleen hitz egiteko erraztasuna!

Auñamendi entziklopediak dio kantari ibili zinela Parisen, auzo latinoan, hantxe atera zenuela bizi-modua. Ez du besterik esaten.

Lehenengo, Candelaria kafe antzokian. 1970ean hasi nintzela uste dut. Euskal etxean ginen, alfabetatzen, Axularren *Gerorekin*. Han nintzela, norbaitek esan zidan: "Maite, kantaria zara eta, zergatik ez zara Candelariara joaten. Kafe-antzokia da, auzo latinoan dago eta euskalduna da nagusia". Migel Arozena zen, gipuzkoarra. Garai hartan, han, gehienak hego-amerikarrak ziren, Argentinako eta Txileko diktaduretatik ihesi. Hegoamerikar pila! Han ziren Los Calchaquis taldekoak ere. Candelarian kantatzen zuten.

Zer kantatzen zenuen?

Atahualparen haiek, euskaraz. Eta Guridiren konposizio batzuk. Hiru urte egon nintzen kafe-antzoki hartan, eta handik bizi nintzen. Nik paperak ere egin nahi nituen, baina horretan ez zuen sartu nahi izan Arozenak.

Gaur egun bezala.

Hori da. Eta ez nuen paperik lortu. Hiru urte eta erdi han egin arren.

1973an itzuli zinen, Jokin Apalategiren ezkondata eta Ur semea altzoan. Parisa joan aurreko Iparraldeko giroa ez zitzaizun gustatu. Eta itzulikoa?

Ez zen gauza bera. Itzuli ginenean bagenekien zertara gentozen. Semearekin gentozen! Ikasketak eginda, helburu batzuk beteta etorri ginen. Eta umea genuen, familia bat ginen, ez nintzen ni bakarrik. Iparraldera etorri eta liburu denda baten asmoa ekarri genuen.

Horrela hasi zinen, beraz, Zabal liburu dendan.

Bai. Hogeita bost urte egin nuen lan denda hartan. Guk asmo hura ekarri genuen Paristik eta norbaitek esan zigun hemen ere bazela besteren bat asmo hura zuena. Joseba Jaka zen. Etorri zitzaigun eta entzun zuela zer asmo genuen, berak ere horixe nahi zuela, entzun zuela ni kan-

Ugao

Sorterria, euskal izena berreskuratu duena, lehen "Miravalles" baitzen.

Paris

Kultur tokia.

Pannecau karrika

Nire kultur militantzia gauzatu nueneko tokia.

Txikia

Ezagutu nuen.

Argala

Gizon oso argia.

Gabriel Aresti

Poeta handia eta pertsona atsegina.

Joxe Mari Arrizabalaga

Oso ezaguna ere ez da baina Gabriel Arestiren eta beste hainbaten poemak musikatu ditu.

"Aitaren etxea defendituko dut"

Aspaldian, "amaren etxea" esaten dut.

Ur Apalategi

Gure seme maitea. Ongi atera zaigun gauza eder bat.

Jokin (Apalategi)

Senar, lagun, adiskide... elkarren ondoan hilko garaela uste dut.

Iparraldea, Hegoaldea

Oso ezberdinak izanik ere, hurbiltzen ari dira.

ETA

Ikaragarri gaizki bizi izan nuen Lizarra-Garazi garaiko tregoa haustea.

Francoren garaiko Euskal Herria

Zapalkuntza, zapalkuntza.

Euskal Herria

Inkognita.

Kantagileak

Garai bakoitzean bizia kontatzen eta kantatzen dutenak

Musika klasikoa

Prestakuntza handiagoarekin, berdin egiten dena.

Maite Ildirin sopranoa

Bide luze baten ondorioa. Gauza diferenteak egin ditu baina denak gustura.

Maite Ildirin emakumea

Nahiko errebeldea, inork zapaltzerik onartzen ez duena.

Maite iheslaria

Bat gehiago, hainbesteren artean.

taria nintzela eta horrek gauzak errazten zituela. "Oso ondo", esan genion guk. "Beti da hobeki norbaitekin hastea". Horrela hasi ginen.

Baionako Pannecau karrikan...

54. zenbakian.

Han ikusi zintudan azkena, gaur baino lehen. Liburu denda hesteko zorian zineten. Ez zeunden oso pozik...

Bistan dena. Elkarkidetzaren espirituan oinarritu genuen Zabal sorrera beretik. Gero, Hegoaldera guk sortu genuen eredia eramatean, erabat bortxatu egin zuten izpiritu hori. Eta ibilian-ibilian Baionaraino esportatu zuten. Ugazabak eta langileak bereizi eta hierarkizatu zituzten. Esparru bereko gainerako dendak ito eta irensteko erabakia hartu zuten. Eta oraindik ez dira aspertu euskal liburugin-tzan monopolioa lantzen.

Zabal ireki eta kantari jardun zenuen garai hartan?

Bai! Paristik etorri eta kantaldi asko egin nituen, zeren orduan sortu ziren hemengo ikastolak. Biarritzekoa ere orduan egin genuen. Gure semea hogeita bi hilabeterekin joan zen ikastolara. Ume gutxi zituztela esan ziguten, eta eramateko. "Eta garbitu behar bada, neuk garbituko dut! Ekarr! umea!", esan zigun andereñoak. Auto zahar bat erosi genuen eta gure Ur ere zenbat kantalditara etorri ote zen, enel Kantaldietan, standa jartzen genuen, liburuekin. Denbora luzean egin genuen hori. Zabal dendan liburu gehiago, elkarkidetzaren spiritua genuen. Urteak egin genituen horretan. Nik Zabalen lan egiten nuen baina kantaldietan irabazten nuen bizitzeko diru apurtxo bat. Halako batean, 80an-edo, rockeroak etorri ziren eta krisia etorri zen guretzat.

Zabal liburu denda

"Zabal ireki genuen, asmoa militantea zen, gure partetik behintzat. Soldata berdina-eta. Bi langile, Jokin eta Jaka. Geroago, langile berriak etorri zirenean, berdintasuna aplikatzen jarraitu genuen Zabalen. Hasieran liburu gutxi eta leku asko genuen eta erdia liburu denda eta beste erdia erakusketa-areto egin genuen. Horrela hasi ginen. Gero, liburu asko Paristik ekarri genituen, Ruedo Ibericoak-eta. Izan ere, Hegoaldetik liburu asko eskatzen hasi ziren, han zentsuratu ta zeudenak: komunismoa, marxismoa, Mao... Liburuak, diskoak, afixak... Zenbat saldu ote ziren afixak! Ostiral arratsaldean eta larunbatean Hegoaldekoa zen jendea!".

Musika ikasketak egiten hasi zinen.

Krisi hori baino lehen hasi nintzen kontserbatorioan, 1975 aldera.

Musika ikasketak egin eta Urrezko domina jaso zenuen 1979an Baionan, eta 81ean Bordelen.

Egiten nuena hobetzeko asmotan sartu nintzen kontserbatorioan, nahiz eta musika eta kantu klasikoa beti maite izan nuen. Ahotsa lantzen hasi nintzen. Gero etorri ziren urrezko dominak. Eta, egun batean, neska batzuek hots egin zidaten Donostiatik, talde batean kantatzeko eskainiz. Egia da emeki-emeki nire baitan ere aldatu egin zela musika egiteko manera. Ikasi ere egin nuen eta konturatu nintzen inork ez zuela gure herri musika landua edo kultura ezagutzen. Aita Donostia, Guridi, Rematxa... hainbat musikagile zegoen, lotan baleude bezala. Nik haien bidetik jotzea erabaki nuen, haien lanak berreskuratut. Horrela hasi nintzen kantatzen. Camerata Contemporanea jarri zioten taldeari izena. Gero, izena ere euskalduntzen saiatu nintzen eta Euskal Kamerata jarri genion. Handel, Bach... Euskal klasikoak eta, batez ere, musika barrokoa egiten genuen. Horrela hasi eta horrela segitzen dut.

2008an berrogei urte izango dira kantari hasi zinenetik.

Bai. Eta hastapenera itzuli nahi nuke, orduko kanta hoberenak, landu eta berriz argitaratu. 40 urteko aldi hori nire bizitzako ziklo oso bat bezala hartu nahi nuke. Bestalde, duela gutxi Eibarko kontserbatorioan kantatu dut. Emakume talde batek antolatu zuen saioa eta emakumezko musikagileen piezak interpretatzeko eskatu zidaten. Hainbat emakumezko-ren lanak kantatu nituen eta orain disko bat prestatzen ari gara. Ikerketa maite dut. ■

Kontuz iruzurgileek Interneten jarritako amuekin

Internetek aukera guztiak biderkatu ditu, baita iruzurgileenak ere. Amua botata internauta despistaturen bat arrantzatzeko ahaleginetan ibiltzen diren marrazoak geroz eta ugariagoak dira. Gainera, estafa egiteko bideak ere areagotu egin dira eta konplexuago bilakatu. Dagoeneko, phishing izenarekin ezagutzen diren iruzurrak oso zabalduta daude sarean; zure dirua xahutzea dute helburu eta arreta handiz ibili behar da horien atzaparretan ez erortzeko.

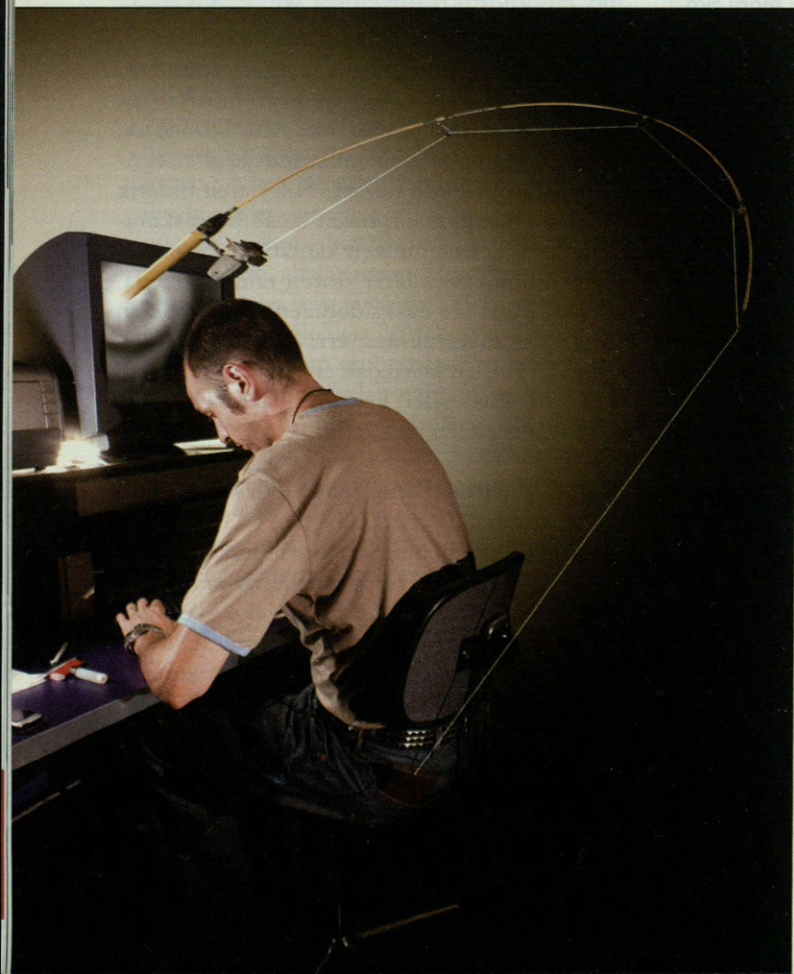
MIKEL GARCIA

Argazkia: Dani Blanco

ASIERREK BERE BANKUAREN e-posta jaso du. Azken asteetan jaso duen hirugarrena da jada. Aurreko bietan, bankuko hainbat eskaintzen berri eman diote eta eskaintzak zehaztasun handiagoz ikusteko bankuko web orrialdera bidali dute. Asierrek begiratu bat eman die eskaintzei. Oraingoan, ordea, mezu larriagoa bidali dio bankuak: "Bankuko web orrialdean sartu berri dira eta zure datuak aldatu dituztela uste dugu.

Egiaztatu ditzagun, mesedez, ondorengo helbide honetan klikatu eta norbait sartu ote den baieztatu". Asierrek klik egin du emandako helbidean eta itxuraz honek bere bankuaren web orrialdera eramane du, helbidea ere bera baita. Web orrialdean, bere kode ezkutua eta gainerako datuak sartu ditu, kontu guztiak behar bezala dituen jakiteko. Erantzuna Interneten ari garela behin baino gehiagotan jaso ohi duguna izan da: "Ezin izan da zure eskaera gauzatu. Zerbitzua ez dago erabilgarri. Beranduago saiatu. Barkatu eragozpenak".

Azken mezu horren benetako esanahia, ordea, bestelakoa da, beldurgarriagoa: iruzurgileak baditu nahi zituen datu guztiak eta horietaz baliatuz dirua eskuratu ahal izango du Asierren bankuan. Izan ere, klikatutako helbidea tankeran bankuarenarena izan arren, ez da hala; eta web orrialdeak bankuarena badirudi ere, faltsua da. Halako kasuen aurrean, oinarritzko araua argia da: ez eman inoiz datu pertsonalik web orrialde batean, bertara zuek idatzitako helbide elektronikoaren bidez iritsi ez bazara —hots, "hemen klikatu" horiek arriskutsuak izan daitezke—. Bankuaren promozio handiren bat, egiaztapen arrunt bat edo arazo teknikoak iragartzen dituzten mezuak ere internauta engainatzeko aitzakia izan daitezke. Halaber, iruzurgileak bere harrapakinen profila egin ohi du: hasieran, esaterako, mezua 100.000 erabiltzailei bidaliko die, gomendio edo eskaintza faltsuren bat eginez eta kasu egiten dietenekin jarraituko du lanean. Azkenetako, agian berrogeiren konfiantza baino ez du bereganatuko eta datu pertsonalak eskatzen dituen e-posta horiei baino ez die bidaliko. Amua irensten badute, lan arrakastatsua izango da iruzurgilearentzat.

Modalitate berriak

Phishingak ez du mugarik. Amurik ohikoenak bankuak badira ere, hondamendi handietarako dirua biltzen duten gobernuz kanpoko erakundeak, merkataritza elektronikoa, merkataritzaren erakundeak, Administrazioa, bidaia agentziak, Ebay famatua bezalako enkante enpresak eta oro har, Internet bidez transakzioak

egiten dituen edozein erakunde jomuga izan daiteke egun. Halaber, eragin eremuak zabaltzearekin batera, iruzur motak ere ugartu egin dira. Adibidez, *malware* izeneko software 'gaiztoa' ordenagailuetan sartzen da eta birus troianoak eta programa espioiak erabiliz, kodeak zuzenean lapurtzen ditu, erabiltzailea jabetu gabe. Phishing telefonikoaren kasuan, Interneteko erabiltzaileari e-posta bidaltzen zaio, edozein aitzakia baliatuta bankuarekin harremanetan jartzeko eskatuz eta horretarako telefono zenbaki bat ematen zaio. Zenbaki hori markatzerakoan agertzen den erantzun gailu faltsuak kontu korrantearen inguruko datuak eskatuko dizkio. Bankuren baten izenean adineko jendea telefonoz deitzen dieten iruzurgileak ere badaude. Edozer gauza saltzen duten ezezagunen deiak jasotzera ohituta gauden garaioetan, elkarrizketa luzeen ondoren eskaintza berezien akuiluarekin biktimak bere datu pertsonalak ematea lortzen dute hainbatetan. *Phishing Car* delakoak ere gero eta presentzia handiagoa du sarean. Autoak saltzen dituzten enpresa ezagunen izenean, e-posta bidez edo Interneten iragarki deigarriak jarritz, auto merkeak erosteko aukera eskaintzen dute. Enpresaren web gune faltsuan, erosleak autoa aukeratu eta seinale bezala diru kopuru bat ordaintzen du, baina noski, kaltetuak ez du ez dirurik ez autorik jasoko.

Pharming iruzurra, berriz, phishingaren antzekoa da. 2005eko apirilaren agertu zen lehen aldiz

Fifth Third Bank

Dear Fifth Third Bank client,

The Fifth Third Bank Technical Department is performing a scheduled software upgrade to improve the quality of the banking services. By clicking on the link below you will begin the procedure of the user details confirmation.

http://www.53.com/wsa/portal/contenttype/secure/confirm_context_id

These instructions are to be sent to and followed by all Fifth Third Bank clients. We apologize for any inconvenience and thank you for cooperation.

Fifth Third Bank Technical Service

Copyright © 2006 Fifth Third Bank, Member FDIC, Equal Housing Lender, All Rights Reserved

Datuak emateko eskatzen duten e-postei ez erantzutea aholkatzen dute adituek.

Eraso bolada batean gehienez 90.000 euro irabazten dira eta ziria antolatzea hain merke izanik, beti da errentagarri. Halaber, datuek diote eraso gehienak asteburuan egiten dituztela

eta internauta orrialde faltsuetara berbideratzea du helburu. Hau da, kutsatuta dagoen edo faltsua den DNS zerbitzari bat —segurtasun neurriak dituzten zerbitzariak— erabiliz gero, nahiz eta helbide zuzena idatzi, iruzurgileak gezurrezko web orrialde batera eraman dezake internauta. Edo nabigatzen ari garela banku edo erakunderen baten publizitate edo banner

faltsu batean klikatuz gero, dirua xahutzeko prest dauden trukaturako orrialdeetara eraman gaitzakete. Arriskua, beraz, gero eta hedatuago dago sarean eta gero eta zailagoa da antzematen, benetako web orrialdeen kopia zehatzak egiten baitituzte.

Horregatik, bereziki adi egotea garrantzitsua da, tranpan ez erortzeko ardura handiena norberak baitu. Kontsumo agentzien, Ertzaintzaren nahiz Guardia Zibilaren —delitu informatikoez arduratzen den taldea du duela urte batzuetatik— bulegoetan salaketa aurkez dezakegu edo Anti-Phishing Working Group (www.apwg.com) web gunean aholkua bila dezakegu, baina dirua berreskuratzea zaila izango da. Joseba Barandiaran ekonomialariak bankuan egiten du lan eta bere esanetan, bankuko kontuak eta halakoak Interneten begiratzen dituen bezeroaren profila ez da phishing iruzurretan eroriko litzatekeenarena, errazagoa iruditzen zaio ziria kutxazainetan sartzea, bertako bezeroa era guztietakoa

izan daitekeelako. Hala ere, datuen arabera, ez dira gutxi Interneten amua irensten duten erabiltzaileak. Hala, bankuek neurriak hartu dituzte jada eta Hego Euskal Herriko banku askok, esaterako, iazko urte amaieran sortu zen Phishingaren Aurkako Lan Talde Nazionalen hartzen du parte. Bertan, banku eta aurrezki kutxetako segurtasun informatikoko adituek sareko iruzurraren kontrako konponbideak erabakitzen

UZTARTZA

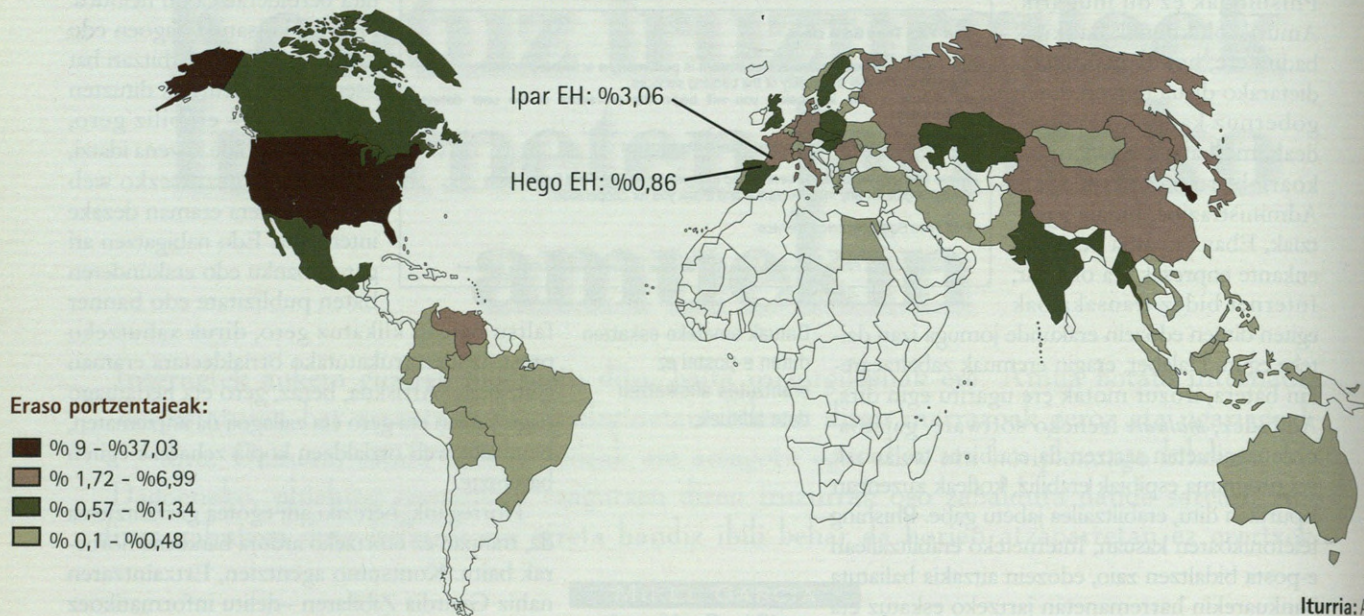
Aterpetxea • Jatetxea

Herriko plaza 7 - 20150 Aduna
Tlnoa: 943 693481

Menua 9€-tan.
Asteburuetan karta.

Anti-Phishing Working Group elkartearen web gunean (www.apwg.com), azken urtean, hiruhilekoan, hilabetean nahiz astean munduan izan diren Internet eraso mota guztien berri izateko aukera eguneratua dago. Beheko mapan, irailaren 14tik 21erako astean jazotako phishing erasoen portzentajeak:

dituzte. Gainera, jarduera guztia Internetera mugatua duten bankuek neurri zorrotzagoak hartu dituzte. Horietan, diru kopuru jakin bat gainditzen duen transferentzia bat agintzen duzun unean, bankuak SMS bat bidaliko dizu eta ados ez bazaude, erantzun bezain pronto transferentzia bertan behera geldituko da.

Gero eta sofistikuatuago

Nolanahi ere, iruzurrak saretik ezabatzeko egin-beharra duten adituei asko zaildu zaie lana. Zerbitzari kaltetua bere domeinua saltzeaz bizi den herrialde galdu batekoa izan daiteke. “Nola esan diezaiokezu Polinesiar edo eskalo non dagoen irla bati bere domeinupean dagoen web orrialdea ixteko?”, dio Ray Fernandez Internet&Euskadi elkartearen lehendakariak. Web orrialde faltsuak DNS zerbitzarietatik ezabatzea da helburua, baina iruzurgileek hori ikasi dutenez, orain IP (*Internet Protocol*) helbideak erabiltzen dituzte eta horiek ezin dira bitartekari lana egiten duten zerbitzarietatik ezabatu. Hots, zuzenean helbidea dagoen jatorrizko ordenagailura jo behar da, agian ordenagailu horrek 1.000 bezero edo orrialde izango ditu eta iruzurgile bakarra. Hori gutxi balitz, 2005ean zehar erasoaren konplexutasuna handitu egin da: helbide desberdinetatik egindako eraso bateratuak izan daitezke,

erasoa ezabatzeko denak blokeatzea beharrezkoa izanik; abiadura azkarrean aldatuz doazen helbideak ere izan daitezke, bat itxi dugunerako berria sortu delarik; erasoaren aurrean blindatzen diren helbideei aurre egiten ikasi duten erasoak ere sortu dira edota helbide faltsua antzemanda ere, indartuta biktima berarengana berriz zuzentzen diren erasoak aurkitu dituzte.

90.000 euro

Phishing erasoek iaztik behera egingo zutela uste bazen ere, joera kontrakoa izan da eta iruzurrak hazten doaz, kopuruan eta konplexutasunean. Mundu osoko 70 erakunderen aurkako phishing erasoak kontrolatzeko lan egiten duen AFCC Iruzuraren Aurkako Agente Gunearen arabera, orain iruzur gehiago egiten dira European AEBetan baino eta Espainia (300 kasu 2005ean) eta Italia dira kalte-tuenetakoak. Esate baterako, Donostian eta Iruñean egoitza duen S21sec segurtasun digitaleko enpresak iaz denera mundu osoko 609 kasu aztertu zituen. Eraso bolada batean gehienez 90.000 euro irabazten dira eta ziria antolatzea hain merke izanik, beti da errentagarri. Halaber, datuek diote eraso gehienak asteburuan egiten dituztela, internauta etxekoia engainatzeko ahaleginetan. Adi ibili, beraz! ■

Gomendioak

Hona erasoak saihesteko hainbat aholku:

- ✓ Kontuan izan bankuak e-posta bidez inoiz ez dizula eskatuko zure datuak emateko –horretarako eskutitza bidaltzen dute–.
- ✓ Ez eman inoiz kode edo datu pertsonalik web orrialde batean, bertara zuk zeuk idatzitako helbide elektronikoaren bidez iritsi ez bazara.
- ✓ Orrialdearen helbidea http letrekin hasten bada, ez da segurua, https letrekin hasi behar du.
- ✓ Behean, orrialdea segurua dela ohartarazten digun giltzarra itxurako ikonoa ote duen begiratu. Are gehiago, bertan bi klik eginez gero, irekiko zaigun leihoan agertuko den helbideak goiko barran azaltzen dena izan behar du.
- ✓ Konfiantzazko ordenagailua erabili, datu pertsonalak sartzeko ez erabili ordenagailu publikoak.
- ✓ Nabigatzailea eta antibirusak eguneratu.
- ✓ Segurtasun maila desberdineko hiru pasahitz desberdin eduki.
- ✓ Mezua benetakoa ote den bankuarekin egiaztatu.
- ✓ Ordainketa modu segurua erabili –transferentzia, errenbolsu bidezkoa, kreditu txartela–.

Asisko Urmeneta

KARIKATURAK EZ ZIREN PROLEMA...

... ALA BAI ... ?

Aholku ematen

Maiz ikusten naute bulego ondolan bazkaltzen edo bazkalondan kafea hartzen, bakarrik banago behintzat, liburu baten konpainia noblean. Esango nuke kafea hartzen dudan tabernan, kartetan ari diren koadrilakoek juzkuak ere egin dituztela nitaz, beti liburu bat eskuan, beti irakurtzen ari den tipo xelebre honetaz. Komentario bat edo beste egin dutela sumatu dut, garbi entzutera iritsi ez banaiz ere. Errespetuz tratatzen naute, hori bai, apaizak garai batean tratatzen ziren bezala edo. Lotsarazten nauen miresmen puntu bat ere bai, esango nuke. Ez dakite nik begiak liburuan baina belarriak erne ditudala beraiek zer esaten duten lapurtzeko.

Lehengo batean, haietako bat etorri zitzaidan bakarka, beste hirurek alde egin zutela ongi begirata badaezpada, eta xuabe ekin zidan erdaraz: "Irakurtzen duk hik, el". Argiketaria zen lanbidez. Gustatuko litzaiokeela berari nik adina irakurtzea esan zidan berehala. Zer edo zer irakurtzen zuela hala ere. Bizkor konturatu nintzen zer edo zer baino gehiago zela argiketariak irakurtzen zuena. Historiarekin zerikusia zuten gaiak gustatzen omen zitzaizkion. Beldur nintzen, eta ez nuen hutsik egin, irakurri zuen azken liburua aipatu zidan: Davinciren zorioneko *Kodigoa*.

Ez nuen ezer liburu horren kontra —alde ere ez—, irakurri ere ez baitut egin, eta ez nau literatur purismo tonto batek mugitzen; baina aipatu izanaren poderioz, ari zait halako sumindura bat sortzen, minzor bat bezala urdailean, "beti hor, beti hor" esaten didana. Eta orain badut bai liburu horren kontra aurreiritzirik.

Gero eta gehiago dira irakurleak liburu-denda batean berrikuntzen artean zorabiatzen direnak, eta ezer irakurtzen ez dutenak, medioetan agertzen ez bada —eta ikustekoa da zein mediori kasu egiten dioten—. Pena hartzen dut, nire argiketariak sartzen dituen irakurketa ordu kopurua, loari lapurtutakoa seguruen, gauza askoz probetxugarriagoak irakurtzen sar zezakeelako. Azken

DANI BLANCO

Inazio Mujika

Borda

Alonso

boladan Zweig ari bainaiz aholkatzen, eta historia gustuko zuezez, *Gizadiaren distira uneak* aholkatu nion.

* * *

Aurreko astebukaeran, neska lagun batek aipatu zidan berriz liburu-dendan sentitzen zuen zorabioarena. Ditzosozko *Kodigoa* hark ere azken irakurketa.

Ez zitzaiola gustatu aipatu zidan. Niri, irribarrean loratu zitzaidan orduan; "azkenean zuzen bat, jauna", neure artean. Baina arrazoia ez zen nik uste nuena: kalaka historiko horiek noski ez zituela gustuko, beti izan dela erromantikoa, eta maitasun harreman melodramatikoak gustatzen zitzaizkiola. Nobela arroxak irakurtzen omen zituen, izenik ere gogoratzen ez dudana idazle batenak. "Hau ez da ba argiketaria —neure kolporako—, lizentziaduna baizik". Zweigen aholkuari jarraituz bi aukera jarri nizkion: *Bibotzaren egonezina*, erdaraz, edo *Emakume ezezagun baten gutuna*, euskaraz.

Geroztik hor nabil suspentsezaleari *Xake-nobela* edo *Amok* aholkatzen, elezaharzialeari *Anaia betierekoaren begiak*, biografiazaleari *Fouché* edo *Atzoko mundua*, emakumeei *Metamorfosiaren bordialdia* eta 24 ordu emakume baten bizitza.

* * *

Aholku horiek emanez konturatu naiz garaiak aldatu direla, eta ez gutxi. Stefan Zweig austriarra best-seller bat izan zen bere herrian, 30eko urteetako juduen kontrako legeak indarrean ezarri ziren arte. Espainian, best-seller izan zen 50eko eta 60ko urteetan. Filmak egin dira haren eleberrietan oinarrituta —film onak—. Eta XXI. mendean, Espainian, Acantilado bezalako argitaletxe txiki batean —ongi zainduta, hori bai— argitaratzen da. Zer aldatu da gaur egungo best-sellerrik handiena Dan Brown izateko? ■

Gero eta gehiago dira irakurleak liburu-denda batean berrikuntzen artean zorabiatzen direnak, eta ezer irakurtzen ez dutenak, medioetan agertzen ez bada. Pena hartzen dut, nire argiketariak sartzen dituen irakurketa ordu kopurua, loari lapurtutakoa seguruen, gauza askoz probetxugarriagoak irakurtzen sar zezakeelako

Yolanda Arrieta

IDAZLEA

Euskaraz (ere) hazi?

G **AZTE SENTIMENTALARENAK.** “Euskaraz hazi nahi dut”. Hamazazpi urteko gazte sentimentala handik aurrera izango denaren etxeko zutabeak finkatzen ari da: euskara, ideala eta askatasuna.

Artean hamazazpi urte, baina gauza bera errepikatzen dut, hogeita sei urte geroago ere. Hori bai, tartean juntagailu bat erantsita, etxea berri mantentzeko aldiro obrak egin beharra dagoelako. Zer juntagailu erantsi gazte sentimentalaren esaldi hari? Norbera munduarekin lotzen duen bat: “ere”, izan ere, euskaraz –ere– hazi nahi baitut nik.

HELDU IDEALISTARENAK. “Zergatik ez ote du Administrazioaren ondoan dagoen kapital pribatuak inbertsiorik arriskatu gure esparru honetan? Ez da oso azkarra izan behar: etekirik ateratzeko modurik ez dagoelako”. Martxelo Otamen-diren hitzak, *Berriaren* milagarraren zenbakia.

“Gauza asko borondate soilarekin ezin dira egin. Ezinbestekoa da borondatea edukitzea, baina borondate horren alboan legearen babesa eta bermea behar da”. Xabier Mendiguren Bereziarturen berbak, ikasurte berriaren hasieran.

“Ez dugu gure kultura sostengatzen gure eguneroko bizitzan, ez dugu dirurik inbertitzen, euskarazko unibertso bat zutik mantentzeko adinako masa kritikorik ez daukagu”. Pako Aristiren hausnarketak, dirua, literatura eta euskaldunak josteko ahaleginetan.

Aste baten barruan azaleratu dira hiru iritziok.

Oporren ondoren etxera itzultzean hantxe jarraitzen baitute itoginek, hantxe zentrifugatu erdian gelditzen den garbigailuak, hantxe ura ondo irensten ez duen komunak. Abuztu nagaiaren ondoren igeltseroari hots egin behar, udazkena gainean izanik,

DANI BLANCO

etxea aldi berrietara egokitu beharra dagoelako, babesturik eta gustura biziko bagara.

IDEALISTA SENTIMENTALARENAK. Zerk bereizten du euskal mundua ondokoengandik? Sentimendu komun batek bildurik ideal baten atzetik aritzeak ezaugarri orokor bat ardatz: borondatea.

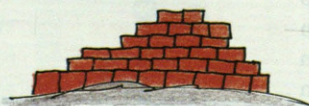
Garaia asko aldatu dira, ordea, eta funtzionatzeko era honek kale egiten du orain. Elkarrekin kulturalak hazten doaz konpetentziaren akuiluak zizt eta zazt egiten dielako ezker, eskuin, goi eta behe. Hazteko bide horretan etxeak handitzen doaz, aldiro aldiko beharrei aurre eginez –arkitektuari hots egiteko astirik gabe, askotan–, eta egun egiturak huts egiten hasi dira, hiru arazo nahasten direlako haien barnean: ideala, legea eta dirua. Borondatezko lanak ezin du sostengatu egungo martxa, eta asmo idealistez lehen zutabeak ezarri zituztenak beldur dira legeak eta diruak ez ote duten irentsiko etxea zutik mantentzeko behar den indarra.

Ondorioa? Bi tentsio gunek talka egiten dute, etenik gabe, euskal munduan: idealista sentimentalek ez dute dirurik, eta dirua daukatena ideala galtzen ari dira sentimenduak –ustez– inbertsio ona ez direlako.

GAZTE JARRAITU NAHI DUEN HELDUARENAK. Ondorioa? Gehiago inbertitu beharra dago dinamikean. Eraikinak –egiturak– garrantzitsuak dira baina horiek zutik mantentzeko ekimen biziak behar dira, eta horretarako, nahita nahi ez, jendea hezi eta ohitu beharra dago. Euskarazko produktuak sortzeaz batera produktu horiek nola erabili, nola gozatu, nola eguneroko bizitzan txertatu erakutsiko duten dinamika sortu beharra dago. Nola? Heziketaren bidez. Zelan? Pertsonen ideal eta sentimenduetan inbertituz.

Lema berriak asmatu beharra dago euskaraz –ere– zoriontsu izateko. Etxea ez baita dreilu hutsa. Etxea ez baita horma hutsa. ■

Borondatezko lanak ezin du sostengatu egungo martxa, eta asmo idealistez lehen zutabeak ezarri zutenak beldur dira legeak eta diruak ez ote duten irentsiko etxea zutik mantentzeko behar den indarra

Imanol Alvarez

IRAKASLEA

WMH

W

MH: *White, male, heterosexual*. Zuria, gizona, heterosexuala. Horixe da gaur egun saritzen den ezaugarri multzoa. Konbinazio horretatik ateratzen den edozeinek bazterketa pairatzeko arriskua du.

Emakumeek, gizon ez izateagatik, diskriminazioa jasaten dute nonahi —ez dugu Kabul edo Hondarribiara joan behar—, EAEn bezala, berdintasun-legeak egon arren. Berdin antzera esan genezake azal zurikoa ez den edonori buruz.

Munduan barna, heterosexualitate hutsaren mugetatik kanpo ibiltzea ere oso arriskutsu suert daitekeela agerikoa da, nahiz eta, estatu espainolean bezala, sexu berekoak ezkontzea baimentzen duten legeak egon.

Aipaturiko hiru ezaugarriotako bakoitzagatik izaten da bazterketa. Bi edo hiru elkartz gero, arazoa biderkatu egiten da.

Hala eta guztiz ere, nire ustez, WMH hirukotearen asmatzaileei burutik pasatuko ere ez zitzaizkien gizaki batzuk daude: trans direlako guztiak, alegia. Trans. Transexual, transgenero, tra(ns)besti, transformista...

Egun lehenengo biez hitz egiten da gehienbat, batez ere Madrilgo parlamentuan egingo omen den lege berria dela eta. Beste biak pitin bat mugaturik gelditu dira, bata fetixismoaren mundura eta bestea ia desagerturik dagoen kabaretarenera.

Transgenero edo transexualen status erregistroala arautuko duen legea aipatu dugula, zertxo-

NIGO AZKONA

bait komentatu nahiko nuke, labur bada ere. Lehenengo eta behin, gizakion, guztion, eskubi-deak bermatze bidean eginiko edozein aurrerapauso ongi etorria dela, jakina.

Azpimarragarria da, gainera, transgeneroen aspaldiko errebindikazio bat kontuan hartua izan dela: norberaren itxura eta bizimoduarekin bat datorren izena jarri eta sexu aipamena aldatu ahal izatea agiri ofizialetan, ebakuntza kirurgikorik egitera behartuta egon barik.

Alderdi negatiborik ere badago laster izango ei dugun lege berrian: momentuz ez dela onartua izango genero berrasignazio-ebakuntza doan, estatu osoko osasun zerbitzu publikoan.

1983. urtean *Gay Hotsa* aldizkarian eta geroxeago *Egin* egunkarian argitaratu nuen artikulu batean, ustezko transexualitate kasu gehienetan atzean rolen arteko gatazka dagoela nioen. Agian gehiegi esatea litzateke, baina gero eta argiago daukat funts-funtsean arrazoi neukala, zeren konbentziturik bainago mundu honetan dena modu bipolarrean (andre/gizon, maskulino/femenino, homo/hetero, aktibo/pasibo...) antolatuko ez bagenu, askoz estuasun gutxiagoz biziko ginatkeela.

Zuriaz eta beltzaz gain, beste kolore asko daude bizitzan, tartean gris oso gama handia. Zergatik mugatu, bada, bitara? Agian, erregistroan sexu-aipamena aldatu ahal izateko eskatu beharrean, sexu-aipamenik ez egitea aldarrikatu beharko genuke. Ziur aski libreago sentituko ginatke. ■

Agian, erregistroan

sexu-aipamena

aldatu ahal izateko

eskatu beharrean,

sexu-aipamenik ez

egitea aldarrikatu

beharko genuke

TXANDAN
Joxerra Garzia

Bizitza zoragarria izan liteke eta, tiki-taka, Salinas, futbola patatekin, jendaldearen su-karra!

Horra udak utzi digun komunikazio-eredu nagusia. Ez da kontu berria, irratiko albistegiak tertulia eta telebistako debateak *talk-show* bihurtu zituen bide bereko beste mugari bat baizik.

Orain, futbol (post)moderno gero eta mekanizatuago dagoen honetan, hitzari, narrazioari ematen zaio berez aspergarria den hori *show*, ikusgarri, bihurtzeko ardura. Lehen urratsa, audientzia lagunarte trinko, edo sekta, bihurtzea da. Hortik aurrera, dena da errazagoa, aldeko amorratuen grinak astintzea beti baita errazagoa, aldeko ez direnak arrazoi bidez erakartzea baino. Horretan dihardu

Astin-prop

orain *La Sextako* Montes xelebre-ustek, Juanan Legorbururen duintasun bikaina isilperatuta.

Estiloa ez ezik, hizkuntza ere aldatu digu futbolak, ETB1 audientzia-zurtz utzirik. Horrek, Bingen Zupiriaren esanetan, euskaraz ez dakien hainbat euskal herritarren etxetara sartzeko aukera zapuztu dio euskarari. Kontua, ordea, ez da euskara non sartzen den, zertarako sartzen den baizik. ETBren zuzendari nagusi bati entzun nion behin, Jose Luis Moreno ETB2ko izar nagusi izatea apustu estrategikoa zela, haren bidez jendea euskal kulturara erakartzeko gero.

Orduan bezala orain ere, ibaia zeharkatzen ez duten zubi alferrikako gehiegi ikusten ditut nik, gauza onerako. ■

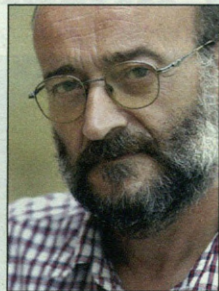
Bixente Serrano Izko

IRAKASLEA ETA IDAZLEA

Dilistekin ametsean

Kanpaina-aurrekoan gaude, ezin uka. Nafar foru-larre idor honetan, alderdi edo koalizio bakoitzak bere zerrenda-burua erabaki du jadanik *-Batasuna(edo)* izan ezik, beharko eta tamalez!, eta bere kontuak egin. Bertze istorio bat da nolako kontuak bakoitzarenak, eta nolako kontuak kontatu hautesleriari. Garbi du Iñaki Sotok kasu batean: "Xk ez dituen dilistak ditu kontatzen". Baliteke. Baina nik orokortuko nuke *nork* hori: txukun ala gordin, praktika elektoralak dugu hori, arruntan, alderdi, koalizio edo hauteskunde elkar-teek euren kanpainari begira egiten dituzten aurreikuspenetan, *Batasuna(edo)* barne, jakina. Denek egiten dituzte euren aurreikuspenak, eta horiek edertu jendearen aurrean, balizko jarraitzaileak berotuko badi-tuzte.

Nik erranen nuke gaurko kanpai-na-aurrean alderdi bakarra dugula bere kontabilitatearen arabera galtze-ra doala aldarrikatzeko prest dagoe-na: UPN alegia. Galtzera, dena dela, ez hauteskundeak, orain duen aginta-ritza baizik *-frankismoaren kumeek* erabateko galaratzat jotzen dute hori, horren gaizki heziak eta ohituak ditu-gul-. Baina benetako salbuespena al da UPNren jarrera itxuraz zintzoago hori, galera aurreikusgarri horren aitorpena egi-teko prestutasuna? Zintzoago delako eginen

MIKEL SAIZ

ote du? Zinezkotasunaren etikarekin sinesten duelako hauteskunde kontuetan?

Ez dugu begi zorrotzegiak izan behar jabe-tzeko berdintsuak direla funtsean bai UPNren bai bertzeen mezu horiek, itxuraz zintzotasuna-ren aldetik hain desberdinak izan arren. Ezauga-ri komun bat izan ohi duten taktika elektoralak dira: *nork* bere balizko jarraitzaileak mugiarazte-ko asmoa. Esperantzen bidez *-ohiko bidea-*, edo agonia-giroa sortuz, egoera berezi eta histo-riko gutxitan, gehienbat luze kontrolaturiko agintaritzak galtzeko arriskuan ikusten denean.

"Neu edo kaosa!", UPNk hautatu duena. Eta egoera paradoxiko batean gaude: segurik hauteskundeak irabazi-ko dituen dugu izuturik eta agoniak-ko taktiketara emanik, bertze guztiak esperantzaz beterik agertzen zaizki-gun artean.

Esperantzak esperantza eta dilis-tekin ametsetan jartzera, PSNren eta *Batasuna(edo)*ren dilistak balantza-pla-ter berean sar litezkeeneko egunare-kin gustura egingo nuke amets. Bede-ren, Nafarroaz hitz egin ahaliko nuke, foru-larre idor batez beharrean.

Gauza batengatik ez balitz: PSN eta *Batasuna(edo)*, gaurkoz direnarekin konparazioan, oso bertzelakoak iza-nen lirakeelako seinale. Amets

PSNren eta *Batasuna(edo)*ren
dilistak balantza-plater berean sar
litezkeeneko egunarekin gustura
gingo nuke amets. Bederen,
Nafarroaz hitz egin ahaliko nuke,
foru-larre idor batez beharrean

Joxemari Ostolaza

San Mames

Izan da beti etxekoent-ztat zelai atsegina. Gutxitan jokatu izan dute kanpokoek eroso.

Baina zapi zuriak hasi zaizkigu dantzan eta ez Txirri, Mirri eta Txiribitonon kantuaren eraginez prezes-ki. Zalegoa asperturik dauka Lamikiz presidenteak. Cle-mentek haizatu zituen bazterretako suak, Lamikiz bera pospoilari zelakoan. Denbora urrian egin du bide suak, harmailak hartuz. Eta ohikotan ez bezala, haserreak pal-kora zuzenduak izan dira kirolari profesionalak alboratuz. Ohikotan, palkoak aginduta entrenatzailea izaten da haserraldien ordaintzailea, zalegoaren lasaigarria. Eta

alderantzizkorik gertatuko ez denez, palkoak jarraitzen du agintzen. Eta Lamikiz ur kikara agortzean, Clementez beteko da ingurua entrenatzaile gaztearen lepora jauzi egin eta ito-tzeko asmoz irrikitan. Bitartean, hau argitaratzerako Iñaki donostiarrak berrogeita hamar egunetik goitiko gose greban jarraituko du, ez zelai, ez harmaila, ez palko, ura elikagai soiltzat duela. Eta gu, Anoeta, San Mames, Reyno de Navarra, Mendizorroza eta gainontzekoen harmailak bere alde noiz sutuko ametsetan. ■

Anjel Lertxundi

IDAZLEA

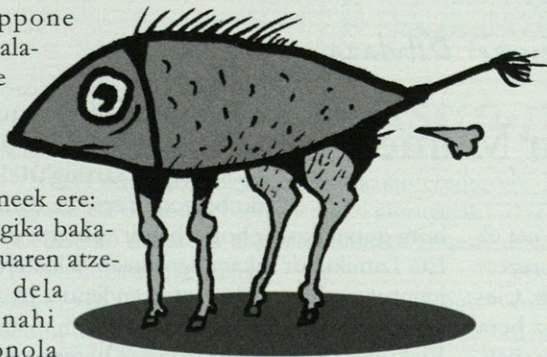
Hitzak, hitzak, hitzak

Pepponismoa eta beste

Gipuzkoako Foru Aldundiak elkarrizketaren aldeko kanpaina bati ekin dio. Euskarazko bertsioan, asto baten irudia baliatu dute *batzuk burugogorrek dira* lemarekin. Gaztelaniazkoan, berriz, bi bisigu ageri dira *el diálogo no es de besugos* esaldia- ren azpian.

Negoiazio garaian omen gaudenez, mezu subliminal ez hain ezkutukoa dakar kanpainak? Horretara eraman nau ni lehen begi kolpeak eta, hori bada kanpaina abian jarri dutenen asmoa, ez da oso astoa izan behar eta ezta hain bisigu begi tristeia ere asmatzeko zeintzuk ageri diren elkarrizketarik nahi ez duten asto gisa, zeintzuk ari diren portatzen dialogoari beto erabatekoa jarri dioten bisigu tristen moduan. Nego- ziazioaz gainera, *pepponeak* ere etorri zaizkit gogora. Italian halaxe deitzen diete elkarriz- ketarik nahi ez duten kaskagogorrei eta *pep- ponismoa*, berriz, elkarrizketa ukatzen dute- nen jarrera sektarioari. Guareschiren *Don Camilo* nobela-zikloko Peppone alkate komunista ultra ortodoxoaren ondran eta alabantzan sortutako espresioa da. Orain berrogei bat urte komunistak eta kristauak hizketan hasi zireneko kontuak dira, komu- nista ortodoxoenak eta kristau integristenak elkarrizketon kontra agertu ziren garaioak.

Sagua habia egiten ari da katuaren bela- rrian! Hala salatzen zuten peppone haiek, hala sala- tzen dute gure arteko asto eta bisigu begi triste pepponeek ere: bizitzaren logika baka- rra katua saguaren atze- tik ibiltzea dela sinestarazi nahi digute. Edonola ere den: gaitz erdi irudi- tuko litzaidake baldin mutur batean baka- rrik baleude elkarrizketarik nahi ez duten astoak, bisigu begi tristeak eta pepponeak oro.

DANI BLANCO

Hitzak, hitzak, hitzak

Elkarrizketaren izenean, ez ahal da dena hitzontzikeria izango.

Hamlet ez da ekintza gizon bat, eta bere inguruak zerbait egitera behartzen badu, hitzetan bilatzen du zer egin eta nola jokatu. Erretorikan. Eta Poloniok galdetzen dionean zer irakurtzen ari den, Hamletek erantzuten dio, begirada liburutik altxatu gabe: *words, words, words* (hitzak, hitzak, hitzak).

Hamlet ez da jada Erdi Aroko gerlariaren estereotipoa, Errenazimenduko printzearena baizik, eta hitzak baliatzen ditu ezpataren ordeztu eta ezpata gisa. Hitzak dira bere arma eta esan dezakegu Hamlet dugula politika modernoa definitu eta abian jarri duen lehen pertsonaia literarioa: hitzak, hitzak, hitzak. Politikari moderno bat da Hamlet, gaurko politika egiteko modu nagusiaren aitzindaria. Inor hil edo ezer suntsitu aurretik, edo egin- tza gogor bati ekin baino lehen, egintzok zurituko dituzten hitzak bilatzen ditu kosta ahala kosta. Lehendabizi, izugarrikeria estali- ko duen zelofana aurkitu behar du. Gero, izu- garrikeriari ekin. Hitz egokien jabe egiten denean, zernahi burutzeko gauza da.

Erretorika da bere ezpata, eta heriotzako orduan ere, Hamletek hitzari hitz segituko du, horrekin heriotzari izkin egingo diolako- an. Baina hitzek ezin baitute Herioren egia estali, *the rest is silence* (gainerakoa isiltasuna da) esango digu Hamletek azken hatsarekin batera.

Hitzak, hitzak, hitzak. Hitzontzikeria eta erretorika batetik, isiltasuna bestetik. Tartean ez dago beste ezer? Bai. Baina zerbait egon dadin, hitzek balioren bat izan dezaten, erabi- liaren erabilian hitzei eransten zaizkien her- doilari eta gezur usainari erreparatu behar.

Ez da erraza.

Gezurra esan nuen Etxe Zurian

Ez, ez da erraza. Halako batean, Bushek CIAren kartzelen existentzia onartu du. Orain arte, ukatu eta ukatu aritu da. Bushek

Hitzek balioren
bat izan dezaten,
erabiliaren erabilian
hitzei eransten
zaizkien herdoilari
eta gezur usainari
erreparatu
behar zaie.
Ez da erraza

irudiak:
Antton Olariaga

zioen Husseinek suntsiketa masiboak eragiteko armak zeuzkala. Gezurretan aritu izana onartu behar izan zuen.

Gutxitan ikusi genuen hain garbi gezurra gezurraren gainean eraikitako aginte demokratiko (?) bat. Gutxiagogatik hondoratu zuten Nixon. Zer gertatu da ordutik hona? Ameriketako Estatu Batuetako prentsak eta herri iritziak zergatik jokatu dute hain malgu Bushekin?

Dorre bikien erasoak edo terrorismoaren arriskuak ez du dena esplikatzen. Hizkuntzaren aldaketa ere gertatu da eta, batez ere, fenomeno berri baten aurrean gaude: terrorismoaren kontra denak balio badu, baita gezurrak ere. Zergatik ez? Lehen ere baliatzen zen gezurra, egia da, baina tortura edo ustelkeria bezala: ezkutuan. Orain agerian eta mikrofonoen aurrean.

Kontu jakina da: terrorismoaren kontra, denak balio du.

Sarea

Gustuko ditudan nobeletan, pertsonaia nagusiek bizirik segitzen dute liburua itxi ondoren ere. Galderak egiten dizkirate, nirekin ibiltzen dira bolarik batean, askotan susmatzen dut ez naizela ni izan, pertsonaia horietakoren bat baizik, nik izenpetu berri dudana lan horren idazlea.

Fikziozkoak omen dira pertsonaiok, baina modu errealean eragiten didate, ez bakarrik nire pentsamendu-jokabideetan, ez bakarrik nire lanetan: urliaren hatsa senti dezaket poeta horren poemagintzan, berendiaren itzala ikusi ipuin hartan.

Lotura ia ikusezinez ehundutako sarea baita literatura, horra irizpide bat literatura juzkatzeko: saretik kanpo badago, sarerik ehuntzen ez badu, ez da literatura.

Amesgaiztoa

Amets egin dut eskultura erraldoi bat zebilela airean. Halako batean nire etxearen gainean geratu da eta eskultura tzarrak binbili-bonbolo egiten zuen nire begien aurrean. Eroriko

Gutxitan ikusi genuen hain garbi
gezurra gezurraren gainean eraikitako
aginte demokratiko (?) bat.
Gutxiagogatik hondoratu zuten
Nixon. Zer gertatu da ordutik hona?

Hogeita hamar urte
pasatu omen dira
eskulturako
mandoduna —ez dut
zalduna deituko—
hil zenetik, baina
ez da hil.
Bizirik segitzen du
hainbaten
kaskezurrean eta
praktika politikoan

ote zen beldurrez nengoen ni, eta erortzen bazen, etxea suntsituko zigula eta bertan galduko ginela ni eta gehien maite ditudanak. Eskulturak gero eta bizkorrago egiten zuen binbili-bonbolo eta nik oihiu egin dut, oihiu lazgarria. Izerdi patsetan esnatu naiz. Ez da harritzekoa, eta ez gaur egiten duen bero heze astunagatik bakarrik.

Siesta garaiko Amesgaizto bat. Lasaitzen hasita nago.

Aharrausi batzuk egin, eta ondoan botata neukan periodikoak hartu dut prentsaren otarrera eramateko. Orduan ohartu naiz zein izan den Amesgaiztoa eragin didan Amesgaiztoa: periodikoaren portadan, Zaragozako Akademia Militarretik kendu duten eskulturaren argazkia. Hogeita hamar urte pasatu omen dira eskulturako mandoduna —ez dut zalduna deituko— hil zenetik, baina ez da hil. Bizirik segitzen du hainbat kale-izen, eliza eta erakundetan. Bizirik, hainbaten kaskezurrean eta praktika politikoan. Bizirik eta mehatxuka aldian behin izaten ditudan Amesgaiztoetan.

Globoan

Globalizazioak, ugarriak izan arren bere alde positiboak, sarkasmo izugarri bat gordetzen du bere baitan, ikusi besterik ez dago zer gertatzen ari den azken hilabeteotan Kanaria irletara uholdeka iristen ari diren etorkinekin. Mendebaldea da globalizazioa. Lehen inperialismoa deitzen zitzaion; baita kolonialismoa ere. Mende batzuk aurrerago guk baino konplexu gutxiago zuten eta konkista deitzen zioten.

Atzo eta gaur, eta bertsio guztietan, ustia-keta da mendebaldarrok praktikatzeko ari garena. Globalizazio hitzak, José Luis Sampedro ondo esan zuen, gorantz doan globo baten irudia ematen du, baina globo horretan *zibilizatua* deitzen den mundu aurreratu esklabista bakarrik kabitzen da. Han behean, globalizazioaren globotik kanpo, globalizatuak, konkistatuak, ustiatuak, Frantz Fanonen *lurreko kondenatuak* kaiuko eta pateretan. ■

BERTSO BERRIAK

Maialen Lujanbio

Hurrengo geltokiari jarriak

I

Europaldean izarra
hari beha herri zaharra...
Orain eskuadra eta kartaboiz
ebakitzen du bizarra.

II

Urrutiko intxaur hotsa
herri gaztaina morkotsa...
Kanpoz moderno-nahiez jantzia
ta bere buruaz lotsa.

III

Muino-ordeken neurria
haizeak malgu gerria...
Mendiei zulo, zuhaitzei zerra
Aurrera doan herria.

IV

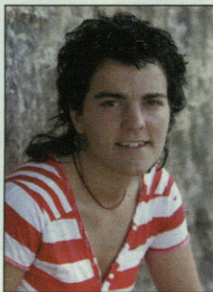
Artaldeño bat bailitzan
zelaian hiru fenwitx han...
Lehen Y grekoak kale-borrokan
orain Eusko Jaurkitzan.

V

Eder eztanda hurrean
baserri zaharra lurrean...
Expropiazio txostenak, koktel
legezkoen muturrean.

VI

Egunak agur gabari
maldan gora bi garabi
kutxararaino lepoa luze,
lurra putreon haragi.

KARLOS CORBELLA

VII

Sagarrak gorri doi-doiak
porlan zakuak marroiak...
Rotazioa Lurraren kontrari
hormigoian kamioiak.

VIII

Ebro hegoranzko soaz
errekastoak jasoaz...
Bat egindako burdin-Ybaia
zein itsasotara doaz?

XI

Huntza gorantza murruan
pankartak zintzilik gruan...
Batzuk "Primeran", batzuk arrastan...
gehientsuak tren barruan.

X

Biga eder arbol zaharrak
umatu ziren dolarrak...
Etxebizitzen garajeetan
AHT partikularrak.

XI

Sustraiak hutsari heltzen
geroa galipot beltzen...
Giza jendea ari da hemen
bere oinei lurra kentzen.

XII

...Eta asfalto-hazi haien
kimuak zangotan aihen...
Homo Sapiens Sapiens-egiei
oinez ahaztu zitzaaien.

DOINUA: "Sorterriko koplak" (*Obianeko pagoak blai*)
edo "Egun da Santi Mamiña".

Artea
Gizakiaren
historia pausoz
pauso

❑ *Ezpalak*
❑ *Argitalpenak*

❑ *Denbora-pasak*
❑ *Ihesi*
❑ *Makina bat kontu*

Osasuna
La Zona,
Hollywoodeko
izarren dieta

ARGIA

erdiko kaiera

kultura eta aisia

Euskal zinema industriatik hurbilago

RAUL BOGAJO/ARGAZKI PRESS

Donostiako Zinemaldian bete-betean murgilduta gaude egunotan eta nazioarteko izarren artean, hemengo produkzioak urtez urte gehitzen ari direla dirudi. Azkenaldian, ikus-entzunezko industriari bultzada ematea xede duten proiektu ugari gorpuzten ari dira gure inguruan. Hala, errodatejarako azpiegitura berriak ekarriko dituzten Zinealdea, Irudi Park, Donostiako Tabako Fabrika edota Irudiaren Platoa egitasmoak zertan diren ezagutu dugu, nahiz eta azpiegiturretan zentratzea etxea teilatutik eraikitzen hastea dela uste duen aditu batek baino gehiagok.

MIKEL GARCIA

Gure platoetan errodatzeko prestatzen

KROKODILOEKIN borrokan ari den abentura zalearen istorioa nahiz itsasoan hondoratzen den autoaren pasadizoa Euskal Herriko platoetan filmatzea posible izango da etorkizunean. Izan ere, Oiartzungo (Gipuzkoa) Zinealdea proiektuaren baitan, lur azpian bost metro barneratzen den eta hainbat zatitan kristalez inguratua egongo den igerilekua egin nahi dute, barruan gertatzen dena kamerek kanpotik jaso ahal izateko. 800 metro koadroko platoan eraikiko dute igerilekua eta ondoan 1.600 metro koadroko beste plato handiagoa ipiniko dute, 16 metro inguruko altuerarekin. Hau hutsik egongo da eta filmatzera hurbiltzen direnen imajinazioak irudikatutako edozein egitura arkitektoniko hartzeko gauza izango da. Hori dio behintzat Kike Santiago Zinealdeako arduradunak.

Egitasmoa ofizialki 2000. urteko otsailean aurkeztu zuten, baina ekimena asko atzeratu da, Administrazioak zailtasun ugari jarri dizkielako, Santiagoren hitzetan. Azkenean, ez da diru publikorik erabiliko eta 72 milioi euro inguruko inbertsioa egin beharko dute, baina

ez omen da apustu arriskatua, Oiartzungo lurretan kokatuko diren enpresek lurra erosi edo alokatu beharko baitute eta jada inbertsioa amortizatzeke behar adina enpresa dituztela ziurtatu du Santiagok. Abendurako aurreproiektua bukatua egotea eta eraikitzen hastea da asmoa. Hala bada, laster fikziozko saioak edo filmak egiteko behar den guztia Zinealdean bertan egongo da, aipaturiko bi platoen inguruan: argiztapen eta kamera enpresak, zurgindegia, makillaje eta ile-apaindegia, jantzitegia, ekoizpen bulegoak, produkzio ondokoa, dekoratu tailerrak... Guztira, 15 enpresa inguru. Film Commission propioa, prestakuntza zentroa eta zine edo ikus-entzunezko eskola sortzea ere proiektuaren baitan dago.

Beharrezkoa al da?

Hemen egiten diren film kopuru urria kontuan hartuta, merezi al du azpiegituretan inbertitzea? Kike Santiagok argi du gakoa atzerriko merkatua dela: "Europar filmatu nahi dutenei gure paisaia aberatsak, seriotasuna eta platoetan errodatu ahal izateko aukera eskaini

behar diegu. Hemengo jende ugari erabili beharko dute horretarako, ikus-entzunezko euskal industria suspertuz eta lana sortuz. Horregatik, garrantzitsua da baita ere Euskal Herriko enpresen arteko lankidetzeta eta profesionaltasuna, denek batera kalitate oneko produktuak eskaintzeko". Jada Mexikoko bi ekoizpenek eta Frantziako beste batek Oiarzungo platoetan errodatzeko interesa agertu dutela gaineratu du.

Santiago oso baikor agertu da proiektuarekin eta egindako azterketek egitasmoa errentagarria dela frogatzen dutela dio. Ricardo González Eiken Euskadiko Ikus-Entzunezkoen Klusterren presidentea, ordea, ez da iritziz berekoa. Bere ustez, sektorearen arazoa ez da azpiegituren gabezia, ekoizteko diru falta baizik. Urtean hemen ekoizten diren hiruzpalau filmentzat dagoeneko nahikoa plato dagoela dio eta kanpoko ekoizpenak erakartzea ere ez omen da konponbidea: "K2000 enpresako gerentea naiz eta hiru plato ditugu bertan, baina ezinezkoa zait Madrilgo enpresa bat hona ekartzea prezioak pila bat merkatuta ere, nahiago dutelako lan taldea eta lekua gertu eduki hegazkina hartu behar izatea baino". Dirua balego eta ekoizpenak ugarituko balira, azpiegiturak hurrengo pausoa izango liratekeela dio, baina egun azpiegiturretan inbertitzea etxea teilatutik eraikitzen hastea dela. "Sektoreari balio erantsia edukiek ematen diote eta beraz, lehentasuna sormena lantzeari eman behar diogu".

Hala ere, sektoreko eragile guztiek bat egiten dute gauza batean: ikus-entzunezkoaren

Aurreko orrialdean, Donostiako Zinemaldian aste honetan aurkeztu duten *Kutsidazu bidea*, *Ixabel* filma errodatzen. Goitik behera, oraindik estreinatzeke dagoen *Eutsi!* pelikula, urratsez urrats: plato gisa erabili duten Tabako Fabrika; aktoreak makillatzen eta errodatearen une bat.

garapena ikuspegi industrialetik egin behar da. Eusko Jaurlaritzak Kultur Sailaren baitan zuen zinemagintza, 2004ko urrian Eiken klusterra jaio eta sektorea Industria Sailean sartzea erabaki zuen arte. Klusterrean Euskal Herriko 39 enpresek (1.600 langilek) hartzen dute parte eta sektorea industrializatzea dute helburu. Hots, profesional eta lehiakor bihurtzea, enplegua sortzea eta edukiez gain, kalitatea, enpresen arteko lankidetzeta, kanpoko merkataritza edo teknologia bezalako kontzeptuak lantzea. Azken finean, Euskal Herrian ikus-entzunezko sektorea orain arte oso sektore atomizatua izan da, sakabanatuta dauden enpresa txikiz osatua eta ETB telebista publikoarekiko menpekotasun handia duena. Espezializazioa, inbertsio pribatua, egokitzapen teknologikoa eta, batez ere, beste merkatuetara zabaltzeko ahalmena dira aurrean dituen erronka nagusiak.

Irudi Park

Zinealdea ez da azpiegiturretan garrantzia ematen dien proiektu bakarra. ETBk Iurretako egoitza utzi eta Bilbon berria egiteko asmoa du; bere ekipo teknikoaren digitalizazioa ahalbideetako duen egoitza, zehazki. Hori aprobetxatuz, ETBren inguruan bulego erraldoia eraikitzea da nahia, sakabanatuta dauden produkzio-etxeak bertan biltzeko. Proiektuak Irudi Park du izena, baina ez dago batere zehaztua. Eusko Jaurlaritzako Kultura Sustatzeko zuzendari Iñaki Gómezek esan digu ETBren egitasmoa dela eta ETBko zuzendari Bingen Zupiriak berriz,

BERTOLT BRECHT

Kaukasiar kreazko bonobila

itzulpena: itxaro borda

Théâtre des Chimèresen laguntzarekin ARTEZBLAik argitaratua · YORICK liburudendan lortu ezazu · 944 795 287 · www.libreriayorick.com · info@libreriayorick.com

Industria datutan

Eiken Euskadiko Ikus-entzunezkoen Klusterraren arabera, 428 dira Euskal Autonomia Erkidegoan sektoreari lotuta lan egiten duten enpresak –horien baitan, zinema eta bideoan, irrati nahiz telebistan, publizitatean... dabilzanak bereizi behar dira– eta denen artean sortutako balio erantsi gordina 86 milioi euro ingurukoa da (EAEko BEGen 0,2). Gainera, ekoizpen kopuruak bilakaera positiboa izan du urtetik urtera. Ibaian eta Euskal Produktoreen Elkartearen parte hartzen duten enpresek 1992-2003 urteen artean urteko batez beste bost film luze egin dituzte.

Donostia Film Commissioneko datuak, berriz, honakoak dira: 2005ean, 215 egunetan zehar Donostian 89 lan ekoizti zituzten. Gehientsuenak (%46) telebistarako ekoizpenak izan ziren; %31,5 film luze eta laburrak izan ziren eta gainontzeko %20,2a aldiz, bideo lanak. Hala nola, *Bostok bat*, *Zeru horiek* eta *Desviados* pelikulak Donostian filmatu zituzten.

Jaurilaritzari dagokiola eta telebista publikotik at dagoen ekimena dela. Kike Santiagoren ustez, produkzio-etxeak leku berean biltzea ez da konponbidea: “Produkzio-etxeak elkartuko dituzte, baina eta lana? ETBk saioaren bat ekoizteko enkargua emango die, ez da lan berria sortuko ordea. Zinealdeak aldiz, kanpoko merkaturak erakarri nahi du. Gainera, Irudi Park subentziationuegia dago eta gobernuz aldatzen dugunean dena pikutara joango da”.

Nolanahi ere, telebista publikoak Gipuzkoan kontzentratu ditu ikus-entzunezko ekoizpenak indartzeko azpiegiturak. Oartzunenen –Zinealdearekin zerikusirik ez duen arren–, udaberrian plato txiki bat egin zuten fikziozko produktu berriak sortzeko. Hala, ber, Donostiako Miramon estudioetan egun dauden bost plateoi seigarren bat gehituko diete datorren urteko apirilera. 1.200 metro koadroko platoa izango da, programa eta fikzio gehiago sortzeko. Gainera, instalazio horiek sektoreko beste enpresei gustura utziko dizkietela ziurtatu du Zupiriak. Bertan, zinemarako propio egindako filmak errodatu ahal izango dira, beraz.

Tabako Fabrika eta irudiaren hiria

Donostia zinemaren munduarekin oso lotua dagoen hiria da, ezbairik gabe. Egunotan ospatzen ari den Zinemaldiaz gain, Fantasiatzko eta Beldurrezko Zinemaren Astea, Zinea eta Giza Eskubideen Topaketak edo Nosferatu zinema zikloa dira horren lekuko. 2003. urtetik, Donostia Film Commission bulegoak hiria bera plato bilakatzea eta bertan filmatzeko produkzio-etxeak erakartzea du xede. Horretarako, udal baimenekin, edozein izapide administratiborekin nahiz

“Europar filmatu nahi dutenei
gure paisaia aberatsak, seriotasuna
eta platoetan errodatzeko aukera

eskaini behar diegu”

KIKE SANTIAGO (ZINEALDEA)

informazio beharrekin lotutako zerbitzuak eskaintzen dizkiete Gipuzkoako hiriburura iristen diren ikus-entzunezko enpresei. Gertu, Andoainen, zine eta bideo eskola dagoela ere ez dugu ahaztu behar.

Guztiarekin ere, zuzenean azpiegiturekin zerikusia duen Donostiako egitasmo interesgarrietakoa Tabako Fabrika dugu. Proiektua abenduan aurkeztuko dute eta oraindik ez dago erabat zehaztua, baina ikus-entzunezkoak 2011. urtean irekiko den Kultura Garaikidearen Nazioarteko Gunean garrantzia berezia izango duela ziurtatu digu Joxean Muñoz egitasmoa zuzendariak. Zinema proiektu berriak erakustea eta atzerriko merkatuekin lan harremana indartzea izango dira egiteko nagusiak, eta Euskadiko Filmoteka ere bertan joango da. Horretaz gain, eraikinak espazio handiak ditu, edozein motatako eszenak grabatzeko aproposak. Egun, leku horiek plato moduan erabiltzeko aukera eskaintzen dute eta etorkizunean funtzio hori mantentzea da nahia.

Iaz, esaterako, *Mobbing* (Pausoka) eta Zinemaldian eskaini berri duten *Bosque de sombras* (Momfort) filmen hainbat pasarte errodatzeko Tabako Fabrikako espazioez baliatu ziren. Aurten, oraindik estreinatzeke dagoen *Entsi!* (Baleuko) pelikula ere Tabakalera izan du eszenatoki.

Biarritz agertoki

Donostia ez da irudiaren hiri izan nahi duen bakarra. Biarritzen (Lapurdi) ere ospetsua da Ikus-entzunezko Programen Nazioarteko Jaialdia eta egunotan, Latinoamerikako Zinemaren eta Kulturen Jaialdiaz goza daiteke bertan. Ikus-entzunezko industria sustatzeko eta film egileak erakartzeko asmoarekin, duela urte batzuk Irudiaren Platoa (Plateau d'Image) ekimena abiatu zen eta dagoeneko zenbait ekintza burutu dituzte. Duela hiru urte, adibidez, arte eta esperimentazio zinema proiektatzeko hiru areto dituen Le Royal zinema aretoa estreinatu zuten eta iaz mota guztietako 80.000 dokumentu inguru biltzen dituen eta filmak ikusteko aretoa duen mediateka ireki zuten. Halaber, duela aste pare bat ikus-entzunezko ikasketak egiteko

Frantziako Estatuan famatua den BTS prestakuntza zentroa zabaltu zuten Biarritzen. Bi plato dituzte bertan. Horren guztiaren bidez, eta bide batzuk edo besteak erabiliz, baina ikus-entzunezko sektoreak Euskal Herri osoan duen helburu bera lortu nahi dute: benetako industria ernatzea. ■

“Sektoreari balio erantsia edukiek
ematen diote eta beraz,
sormena lantzeari eman behar
diogu lehentasuna”

RICARDO GONZÁLEZ (EIKEN)

Gizakiaren historia urratsez urrats

Urriaren 15a arte ikusi ahal izango da, Bilboko Euskal Museoa, *Oinetakoa. Arrasto bat historian* erakusketa. Bertan, 115 modelo daude ikusgai. Bilbon, historian eta munduan zehar zapatak izandako bilakabidearen adibide. Gero, etxera itzuliko dira, Alacanteko (Valentzia) Elda herrira, Euskal Museoa ortozik utziz.

UNAI BREA

Argazkiak: Bilboko Euskal Museoa

NATURAK EZ GAITU behar bezala jantzi. Piztia gehienek atzaparrak, larrua edota ilea daukaten lekuan, guk azal mehea besterik ez. Betidanik, gizaki babesgabeok geure arma bakarrak —burmuina eta eskuak— erabili behar izan ditugu gabezia horri nola edo hala oldartzeko. Oso antzinatik buru, gorputz eta oinak estaltzeko modua bilatu dugu, eta horren lekuko izan da Bilboko Euskal Museoa azken urteotan. 2003 eta 2004an, jantziei buruzko erakusketa bana egin zuten. Aurten, gaia nolabait “ixteko” —Lidia Elola museoko komunikazio eta hedapen teknikariaren hitzak erabiliz—, oinetakoz bete dituzte bitrinak.

Eloak lagundu digu, hain zuzen, *Oinetakoa. Arrasto bat historian* erakusketari egin diogun bisitan. Hogeitabost mendeko zapatagintza, areto bitan bilduta. “Mundu osoko 115 oinetako daude; Eldako (Alacant) Oinetakoen Museotik ekarri ditugu guztiak, eta egia esan hangoaren zati txiki bat besterik ez dago hemen”.

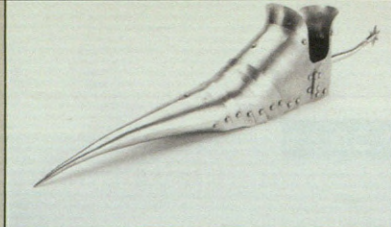
Lehenengo aretoan, ia oinetako guztiak erreplikak dira. Egiazkoak topatzeko XVIII. mendera heldu beharko gara, baina oraindik apur bat falta zaigu horretarako. Erakusketa hasierak Kristo Aurreko V. mendera garamatza, oinak estaltzeko ohitura askoz lehenagokoa izan arren. “Historiaurreko margoek erakusten dutenez, garai hartan ere oinetakoak zerabiltzaten”. Gla-

zazio sasoiak ziren akaso, eta ez zen inondik inora komeni oinutsik ibiltzea. Begi-bistan ditugun larruzko sandaliak, aldiz, oso bestelako eguraldirako sortuak dira. Egipto, Grezia... Lurralde eta garai epelagoak inondik ere.

Antzina, zapatek, oinak babestu ez ezik, norberak gizartean zeukan lekua ere adierazten zuten. Egipton, esaterako, faraoiek eta ingurukoek baizik ezin zitzaizkaten erabili, eta Grezian oinetakoak eramateak ala ez eramateak bereizten zituen gizon askeak eta esklabuak. Zapaten historia, egia esan, gutxi batzuen historia izan da mende luzetan. Herri xehea oinutsik edo, onenean, egurrezko eskalapoiekin ibili izan da orain dela pare bat mendera arte. Oinetakoa eskuz egin beharreko artikulua garestia zen, luxua gehientzat.

Gaurko moda guztiak ez dira berri-berriak Erakusketako lehenengo areto honetan mendeak arin igarotzen dira bata bestearen ondotik eta, hala, bertatik irten gabe XVIII. ean izango gara. Ordurako sortuak ziren gaur egun indarrean —eta indar han-

Sabotak, abarkak eta zapata takoidunak

✓ Frantzian, *sabot* esaten zitzaien jende xeheak zerabiltzan egurrezko eskalapinei. Euskal Museoko erakusketan badugu horietako bat, eta ikusgarria gainera. Haren aurreko erpinak gorantz eta berriz atzerantz egiten du, bere baitan kiribildu nahi balu bezala-edo. XVIII. mendean, Frantziako fabriketan izandako istiluetan, langileek oinetakoak –*sabotak*, jakina– erantzi eta makinetan ipini zituzten, haien lana oztopatzeko asmoz. Hortik dator frantsesezko “sabotage” hitza, gerora beste hizkuntza askotara igaro dena.

✓ Euskal Herriko ale bakarra dago erakusketan. XIX. mendeko abarka arrunta da, gaur egun euskal dantza emanaldietan ikus daitekeena. Hura ere, gainerako erakusketa-kide guztiak bezala, Eldatik ekarritakoa da, Euskal Museotik oso gertu dauden hainbat dendatan hala-koxeak erosteko aukera dagoen arren.

✓ Frantziako erregeen konplexuek eragin handia izan dute oinetakoen historian. XV. mendean esaterako, Karlos VIII.ak punta karratuko zapatak erabiltzen zituen, bere oin itxuragabeak ezkutatzeko aldera. Mota hartako oinetakoei *behi-mutur* edo *hartz-zango* esaten zitzaien, eta esan gabe doa Frantziako gortean zebiltzanen artean erabateko arrakasta eduki zutela, oinen itxura gorabehera.

Mende bi geroago, Luis XIV.a aitzindaria izan zen takoiak erabiltzen. Hark ere gortuzeko akats bat zuritu nahi zuen: txikiegia ei zen, gure erregea. Gainera, ez dakigu azkenean bere helburua lortu ote zuen. Kontuan izanda berak asmatutako ohitura moda bihurtu zela, ingurukoei lehengo leku beretik begiratzen jarraitu beharko zien beharbada. Behe-tik, alegia. Bilboko erakusketan erret-oinetako horien erreplika bana ikus daiteke.

rri bat. Beste bitxikeria bat: XVIII. mendean sortu zen ezkerreko eta eskumako zapatak bereizteko ohitura.

Erakusketako bigarren zatian azken bi mendeotako zapatagintza dugu protagonista. “Ikus daitekeenez, gaurko modak lehen-gotik edan du”, dio Lidia Elolak, “eta ez litzateke hain arraroa hemen dauden zapata batzuk dendaren batean ikustea”. Oinetako bitxi askoak ere baditugu bigarren areto honetan, baina Elolaren esanetan gehien-gehienak normaltasunez erabili izan ziren, zegokien garaian.

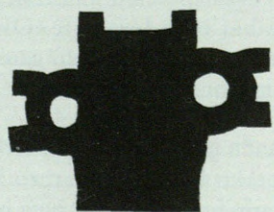
XX. mendea, oinetakoak denontzat

Zapataren zabalkundea XIX. mendean hasi zen, industriaren agerpenaz batera, baina XX. mendera arte ez zen erabat gauzatu. Orduan agertu ziren gaur egun oso ezagun ditugun hainbat oinetako mota: etxean egoteko edo kirolerako beren-beregi sortuak, konparazio baterako. Takoiak ere, XIX. mendean desagertu ostean, XX. mende erdian itzuli ziren, baina ordudanik, eta lehen ez bezala, emakume kontua dira batez ere. Italiako *stileto* takoiak ziren joera horren aitzindariak, 50eko hamarkadan, eta Bilboko erakusketan bada horren adibiderik.

60koa, berriz, irudimen sasoia izan zen zapatagintzan. Askotariko estiloak sortu ziren, eta joera horrek gaur arte iraun du. Aipatzekoa da, hala ere, azken 30 urteetan kirol-oinetakoa izan duen arrakasta, jatorrizko helburua gainditu eta eguneroko janzkeran ere izugarri zabaldu baita. Baina Euskal Museoko erakusketak ez du hori jasotzen, 70eko hamarkadan baitauka muga. Kanpoan geratu da, honenbestez, konputagailu bidezko diseinuaren aroa. ■

diz– dirauten hainbat joera. Plataformak, esaterako, Venezian sortu omen ziren, hankak hango lokatz eta uretatik babesteko, eta erakusketan bada hiri horretako ale ikusga-

Argitalpen honen edizioan lankide:

kutxa

Argitalpenak

Diskoteka

IKER BARANDIARAN

Metal erritmoz jantzitako rock talde irekia

Izen gaeliko probokatzailera daukan Mungiako taldeak lan interesgarria kaleratu du; Babel Musik diskoetxearen estreinaldia da gainera. Eskarmentu handia dute, eta bigarren lan luzea gitarra eta erritmo metalikoz jantzi arren, bestelako soinu asko bildu dituzte. Kon-

trasteak eta garapenak gustuko dituzte eta kanta berean giro akustikoetatik death metalaren pareko ahots guturaletara jauzi egiteko gai dira. Hala ere, melodia beti dago presente. Antzematen da iragan heavya dutela (*Kale gorritik...*), eta baita herriki-de izan dituzten Pilt-ek ere eragin dituela (*Lorratza*), baina jazzarekin eta post-hardcorearekin ere ausartzen dira (*Nora beltzeko?*). Bizkaiko poeta esanguratsuek hainbat letra idatzi dizkieten arren, ez daude laguntza premian, zer pentsa ematen duten gogoeta propioak ere batu dituzte-eta. **I**

Itzalitako argi
bakoitzeko

Póg Mo Thón

BABEL MUSIK

Iraupena: 31'43"
13,46 euro

PÓG MO THÓN

«Disko hau betiko da, etorkizunean entzuteak zirrara sortuko digu»

Nahiz eta kantuak gitarra eta erritmo metaleroekin jantzi, emo, hardcore eta rock melodiak landu dituzue. Ados? Zuen burua metal taldetzat daukazu?

Guztiz ados gaude. Rock talde bezala ikusten dugu gure burua. Diskoa apur bat metalzalea irten bazaigu ere, estilo askotatik edan dugu, eta gai gara euren artean oso desberdinak diren estiloetako kantuak lantzeko, polita eta aberasgarria baita halakoak uztartzea. Batek daki hurrengo lanetan norantz joko dugun! Musika da munduan gogokoen duguna, eta bere mugagabetasunak egingen du hain erakargarri eta aparteko.

Babel Musik diskoetxea zuekin batera hasi da. Nolako apustua egin du zuekin? Zuek zer eskatzen diozue diskoetxe bati?

Itzela izan da gu aukeratzea aurkezpen gisa. Horren ostean, talde gehiago hartu dituzte, dozena erdi bat gara orain. Esandakoa betetzea da eskatzen dieguna, eta primeran ari dira betetzen. Gure musika gustuko dutelako eta lokalean lan eta lan ordu piloa ematen dugula dakitelako hartu gaituzte. Poztekoa da egungo diskoen salmenten egoera eskasa ikusita diskoetxeekin horrelako tratu duinak lortzea posible dela jakitea.

Zero Records-en bilduma baten esku hartu duzue; diskoa Haritz Harreguyrekin grabatu eta New Yorkeko West Side Music-en masterizatu duzue. Ametsak bete dituzue?

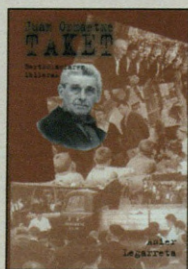
Juanma, Julen, Markel, Kaska eta Beñat.

Bai. Egungo joera ez dator bat guk egin dugunarekin. Guk grabazioan diru asko gastatu dugu, eta promozioan gutxi. Argi genuen konposatzen hainbeste ordu egin ostean, grabazioari lehentasuna eman nahi geniola. Disko hau betiko da, etorkizunean entzuteak zirrara berezia sorraraziko digu ziur. Hori ez dago diruz ordaintzerik. Intrigatuta naukan kontu bat: zer esanahi du taldearen izen bitxiak?

Gaelikoz, "ipurdia musukatu" esan nahi du, eta horren zergatia taldearen hasierako anekdota bati zor zaio, baina hori guretzat gordeko dugu.

Liburutegia

PILAR IPARRAGIRRE

Juan Ormaetxe Taket bertsolariaren ibilerak

Asier Legarreta

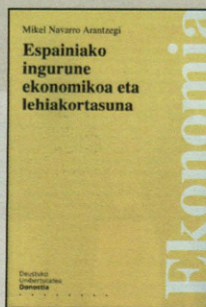
TAKET BERTSO-ESKOLA,
MUNGIA EUSKALDUNDUZ

88 or. / 10 euro

Egurrezko hanka zuen bertsolaria

Meñakan jaioetako Juan Ormaetxe *Sollubepe* (1896-1983) bertsolaria-
ren nondik norakoak eskaintzen
ditu Asier Legarretak *Juan Ormae-
tse Taket bertsolariaren ibilerak* izen-
buruko liburuan. Era berean,
ezbehar batean hanka galdu zuela-
ko *Taket* ezizenez ezagunagoa
egin zen gizonak hainbaten artean
utzitako oroimena ere jaso du.
Abertzale sutsua eta antifrankista
amorratua, bi aldiz espetxean
egon beharra egokitu zitzaion
Joan Ormaetxeri. Jenio bizikoa
omen zen, eta jenio hori bertsoe-
tan ere erakusten zuen. Bertsolari
militantea, Bizkaiko tradizioa bertsolaritzan gehiegi uztartu gabe

zegoen garaian aritu zen plazaz plaza, eta oso gizon popu-
larra izan zen bizkaitarren artean. Gabriel Aresti poetak
ere baditu olerki batzuk hari eskainiak. ■

Espainiako ingurune ekonomiko eta lehiakortasuna

Mikel Navarro Arantze

DEUSTUKO UNIBERTSITATEA

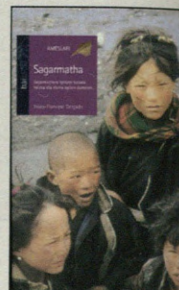
418 or. / 13 euro

Enpresen lehiakortasunean eragiten duten faktoreak

Deustuko Unibertsitateko katedradun den Mikel Nava-
rrok bi hamarkadaz Enpresen Administrazio eta Zuzen-
daritzako lizentziaturan, masterretan eta enpresako
kudeatzaileentzako ikastaroetan ingurune ekonomiko
irakatsiz lortutako eskarmentuaren fruitua da *Espainiako
ingurune ekonomiko eta lehiakortasuna* liburua. Espainiako
ekonomiaren eta enpresen lehiakortasunean eragiten
duten ingurune ekonomikoaren faktore nagusiak –hau da,
diru eta finantza-sistema, biztanleria eta lan-merkatua,
berrikuntza-sistema, sektore publikoa, kanpo-sektorea...–
aztertzen ditu egileak, beti ere Europako Batasuna, AEB
eta Japoniakoekin alderatuz. Egindako azalpena ekonomia
ez dakitenentzat ere ulertzeko modukoa ei da. ■

Elurretan galdutako neska

Mendebal osoan Everest deitzen
zaio nepaldarrek Sagarmatha ize-
nez ezagutzen duten mendiari, eta
hain zuzen mendi horretan gerta-
tzen da *Sagarmatha* izenburuko ele-
berriak azaltzen duen misterioa.
Laurogeiko hamarkadan Evereste-
ko gailurrera iristeko ahaleginetan
dabiltzan hamabi alpinistek biziko
dute misterioa. *Si puges al Sagarma-
tha quan fumega neu i vent* da Aitor
Aranak euskaratutako liburu honen
jatorrizko titulua –alegia, *Sagarmat-
hara igotzen bazara haizea eta elurra egi-
ten duenean...*–, eta hain zuzen ere
espedizioan zihoan neska bakarra
elurretan galtzearen arrazoa ager-
tzen du. Egileak, Josep-Francesc Delgado idazleak bidaia
literatura lantzen du, besteak beste, eta Himalaiak sortzen
dion grinaren ondorioz, hiru nobela argitaratu ditu mundu-
ko mendi garaienetan bizi den jendeari buruz. ■

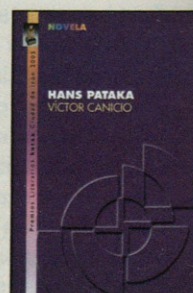
Sagarmatha Josep-Francesc Delgado

IBAIZABAL

222 orrialde
10,75 euro

Iazko Irun Hiria nobela saria

Kutxak antolatzen duen Irun
Hiria literatur lehiaketara iazkoan
gaztelaniaz aurkeztu ziren nobe-
len artean saritutako lana da *Hans
Pataka*. 1937an Bartzelonan jaio-
tako Victor Canicio dugu egilea.
Idazlea, itzultzailea eta irrati eta
telebistako saiotarako gidoiden
egokitzailea da, eta makina bat
liburu ditu argitaratuak. *Hans
Pataka*n, aita espainiarra eta ama
alemaniarra dituen gazte baten
norabide eza agertzen du. Gazte
horri dirurik ez zaio inguruan
falta –aberatsak dira etxean, ber-
din Alemanian dauzkan aitona-
amonak eta are aberatsago Caste-
llonen duen aitona–, baina
ondasun ekonomiko da duen
bakarra. Aitak ez du aintzat har-
tzen, maitale ugarietako arre-
taren nahikoa baitu; eta horregatik, beharbada, amak gehiegi
itotzen du. Castelloneko aitona izango da gartzetxoak behar
duena emango dion bakarra. ■

Hans Pataka Victor Canicio

KUTXA FUNDATZIOA

130 orrialde
7 euro

**Euskaldunen
kolore mundua
atsotitzetan**
Txema Preciado

GAIAK
178 orrialde
18 euro

Koloreen unibertsoa hobeto ulertzeko

Atsotitzak errealitatean sortzen diren arazo ugariei gure arbasoek zer erantzun eman zieten jakiteko informazio iturri oparoa dira. Horietan oinarrituta osatu du Txema Preciadok *Euskaldunen kolore mundua atsotitzetan* liburua. Horretarako, Damaso Intzak, Antonio Zabalak, Azkuek eta, batez ere, Gotzon Garatek bildutako material aberatsean arakatu du. Horrela azaldu ahal izan du zenbat atsotitz dagoen euskal koloreei buruz, agertzen diren kolore motak, maiztasunak, kolore kontzeptuak... Jarraian, kolore bakoitzaren inguruan bildutakoak sailkatu ditu, eta ondoren multzo-

ka interpretatu ditu, jakinik oso ahalegin irristakorra dela berea, maisu handiek ere kale egin dutela horretan inoiz. **I**

XVIII. mendeko hainbat emakume idazleren lanak

Arartekoak plazaratzen dituen faksimilen argitalpen saileko liburua da *"Catalin" de Rita de Barrenechea y otras voces de mujeres en el siglo XVIII*. Argien Mendeko Espainiako antzerkigintza berri zuten aitzindarietakoa izan zen Rita de Barrenechea bilbotarra. Bi komedia ezagutzen zaizkio, *Catalin* da haietako bat. Emakumea zenez, bere sexuko arazoak eta kezkak partekatu zituen, garai hartan emakume idazleak zituzten baldintza berezietan. Eta gauza bera egin zuten liburuan jasorik dauden beste testuen egi-leek. **I**

Catalin...

Batzuen artean

ARARTEKO
258 orrialde

PETXO IDOVAGA

«ETaren historiaren alderdi bat kontatzen du, ETA VI.aren garaia»

Zer kontatzen du *Mentxakaren aitorpenak*?

Berrogeita hamar urteotan marka handia utzi du ETAk gure herriko zenbait gazte belaunaldiaren pentsamolde eta esperientzian, eta bere historia luze eta konplexuaren zati bat da liburua. ETaren historiaren alderdi bat kontatzen du; geroago ETA VI.aren garaia deitu zaiona. Jose Ramonek orduko asmo eta itxaropenak, zalantza eta ulertezintasunak ematen dizkigu jakitera, eta nahiko erretratu zuzena utzi digu.

Komisaldegian bizitakoaren azalpena ere bada...

Bai, liburu hau benetakoa da goitik behera. Jose Ramon Goikoetxea *Mentxakak* komisaldegian eman zituen hamabost egunetan oinazea menderatzeko egin behar izan zuen saio itzelaren historia da. Eta, era berean, burua argi gordetzeko eta polizia engainatzeko jukutriak eta aztarna faltsuak sortzeko aha-lerin ikaragarriaren historia. Gauza asko zeuden, jokoan: alde batetik, bere kondena, eta, bestetik, inguruko segurtasuna. 1971ko martxoan atxilotu zutenean, Jose Ramonek zenbait hilabete zerraman Bizkaian, isilpeko bizimodua eginez, ETako zuzendaritzako partaide gisa, nahiz eta ordura arte Iparraldeko erakunde militarreko kidea izan.

Noiz hasi zen *Ardotxi* liburu hau idazten?

Orain dela urte asko. Zenbait esperientzia gertatu eta berehala jaso zituen idatziz. Lo egon ziren gero tiraderaren batean sartuta. Azkenean lanari ekin zion arte. Idatzitakoa gaztelaniaz zegoenez, liburua bukatu eta euskaraz berregitea erabaki zuen. Horretan zebilen 2005eko udaberrian alde egin zigunean. Bere itzulpen lana Rafa Egigurenek bukatu du.

DANI BLANCO

Poliziak preso hartu duen militante baten estrategia

Urte askoan *Egin* egunkariko ekonomi eta lan arloko kazetari eta gero LAB sindikatua-

ren *Iraultza* aldizkari arduradun izan zen Jose Ramon Goikoetxea Sorondo *Ardotxi* (1948-2005) oso gazte ekin zion borroka politikoari. 1968an atxilotu zuten aurreneko aldiz, Andoain bere jaioterrian, eta hilabete batzuk Martuteneko espetxean pasa behar izan zituen. Handik irten eta gutxira Iparraldean errefuxiatu zen, borrokan jarraitzeko. *Mentxakaren aitorpena* liburuan agertzen dena, militantziak barnean utzi zion arrasto sakonaren aztarnen azalpenaz gainera, 1971ko martxoaren 7an berriro atxilotu zutenean militante horrek jarraitu behar izan zuen estrategiaren nondik norakoa da. Salbuespen Egoera ezarria zegoen garai hartan, eta atxilotuak oso garbi zeukan Poliziak nahi adina den-

Mentxakaren
aitorpena

**Jose Ramon
Goikoetxea Ardotxi**

ELKAR
276 orrialde
17,75 euro

bora eduki zezakeela komisaldegian. Nola lortu bere benetako nor-tasuna gordetzea eta tortura ahalik eta gehien saihestea? Zer esan eta zer ezkutatu galdeketa, etsaiak bestearen estrategia suma ez dezan? Ez bai horretan egon behar izan zuen ETA VI.eko Asanbladako arduradunetakoa zen gazteak komisaldegian pasatako hamabost egun luzeetan. **I**

egileari galdezka

Ezpalak

KATIXA GARATE

Karlos Linazasoro k Bestiario-

ak. Hilerrikoia liburua plazaratu du Elkar argitaletxearen *Ateko banda* bilduma berriaren baitan. Heriotzak sortzen dituen eragozpen eta nekeez diharduen umore ukituko istorioa da.

ALBERTO ELOSEGI

Xabier Idoate k (Iruñea, 1954)

Graphoskop 2005/2006 erakusketa paratu du Nafarroako Museoa. Hiriaren eta naturaren argazkietan oinarrituta, informatikoki tratatu ditu eta paperean inprimatu. Hiriarekiko gorrotoaz eta liluraz diharduten lanak azaroaren 5a arte ikusi ahal izango dira.

Kantiruki musika taldeak estreinako diskoa plazaratu du: *Amodioz bizi* (Agorila). Baigorriko Sylvie Brust, Terexa Goikoetxea eta Sylvie Cherberok osatzen dute taldea. Disko intimoa grabatu dute, hiru bozetan abestuta.

Txema Burgos artistak (Segovia, Espainia, 1972) arte aretoa ireki du Bilboko Lamana kalean. Bertan jarri ditu bere arte lantegia, erakustaretoa eta denda. Tententzia berriei egin nahi die leku Burgosek bertan. *Hamahiruak bat. Trece colores* erakusketa zabaldu dute aretoa inauguratzeko.

Musika elektronikoa Donostikluban

DONOSTIKLUBA musika jaialdia izango da Donostian irailaren 29tik urriaren 7ra. Zazpi urtez Donostian egin den Elektronikaldia jaialdia amaierara iritsi da antolatzaileen artean izandako desadostasunengatik. Hala, Donostikluba sortu dute aurreko klubeko musikari leku egiteko. Hogeita hamalau talde izango dira hirian soul, hip hop, nu jazz, soul nahiz indie musika eskaintzeko. Kontzertu nagusiak Gazteszena aretoan izango dira. Bertan arituko dira Topte Kingm Ainara Legardon nahiz 12Twelve. *Clubbing* egitarauko saioak Ondarra, Be Bop eta Etxekalte tabernetan, Guardetxean eta Okendo kultur etxean izango dira. Off jaialdia aldiz Forum Fnacen.

Periferiak Donostiara heldu dira

Sortzea, partekatzea, hausnartzea, komunikatzea dute helburu *Periferiak* jardunaldiak. Urriaren 3tik 7ra egingo dira Donostian Periferike elkarteak antolatutako jardunaldiak. Hitzaldiak, dokumentalak, tailerak, antzezpenak... izango dira Donostiako Koldo Mitxelena kulturunean, Artelekun eta Erretereriako Mikelazulo elkarteetan. Besteak, beste,

Joxe Portela Ibaiako lehendakariak adierazpen hauek egin zizkion Berriari: «Badirudi beti eskatzen ari garela, baina azken batean politikari guztiek, eta partidu politiko guztiek, diote ikus-entzunezkoen arloa estrategikoa dela herri bat aurrera eramateko. Guk hori betetzeko baino ez dugu eskatzen».

Aurelia Arkotxa idazleak Garari esanak: «Berant hasi naizen edo ez naizen hasi, edo halakoak liburu bakarra idatzi duen edo... Niretako horiek ez dute kontatzen. Horiek dira euskal literaturaren barrenean egiten diren kontuak. Zilborraren inguruan ibiltzea (...) Niretako publikatzea ez da

inportanteena. Mementoia heldua dela senti ez badut, ez dut publikatuko (...) Gure mende-baldeko gizartea alderantzizkoa da. Dena da laster egitea, dena da hedabideetan agertzea, argazkiak... Idaztea da autopromozioa, saltzea...».

Jose Angel Uberuaga Ube eskultorea Deian: «Eguneroko lanak ematen du izena, inondik ere. Sariak bizkortu egin dezake prozesua. Eguneroko lanak berez dakar emaitza. Egia da denek ez dutela gero emaitza bera lortzen. Baina lana, lana da eta hori ulertzeri iristen garenean emaitzak hor izango ditugu zain. Sariak begira egoteak frustrazioa baino ez dezake ekar, bestalde».

TXIKIPOLIT JATETXEA

Musika plaza.

20800 Zarautz

Tel: 943 83 53 57

e-posta: info@txikipolit.com

web orria: www.txikipolit.com

Hika taldearen Zeta antzezlanaren irudian.

Udazkeneko antzerki denboraldia zabalik

Gasteizko Nazioarteko XXXI. Antzerki Jaialdiak zabalduko du udazkeneko antzerki jaialdiaren egitarau oparoa. Ikusgaitasun kalitate hobetzea, nazioarteko taldeen presentzia areagotzea eta euskal taldeen lanak erakustea ditu helburu. Hogeita hamaika antzezlan eta dantza ikusgaitasun eskainiko dituzte irailaren 29tik azaroaren 26a arte. Besteak beste, *Zeta* (Hika), *Demasiado humano* (Traspasos), *En un lugar de Manhattan* (Els Joglars) eta *Días felices* (Kaserne). Halaber, ingeniariak eszenikoari buruzko jardunaldiak egingo dituzte azaroaren 20an eta 21ean.

honako kultur gileek hartuko dute parte: Ramón Vera, Dionisio Cañas, Emine Sevgi Özdamar, Miren Gaztañaga, Javi Barandiaran... Jardunaldiak zehar *Humano caracol* dokumentalaren errodatuko dute.

Disonancias: artistak enpresetan

IRUDIMENA ez omen da soberan gaur egun. Horrexegatik, ez da erraza berrikuntzak atzematea enpresetan. Hori dela-eta jaio da *Disonancias* egitasmoa, *Divergentes* proiektuaren oinarria. Enpresek arriskatu dezaten eta artisten irudimenak enpresan fruituak eman dituzten. Hamabost enpresek artistak izango dituzte lanean sei hilabetez, berrikuntzak erdiesteko. Hogeita hamalau herrialdeetako 150 artista aurkeztu ziren Xabidek antolatutako egitasmoa eta hemezortzi izan dira hautatuak.

Gatudenda itxi dute

Gatuzain argitaletxeak duela lau urte zabaldu zuen Baionan Gatudenda. Hasiera batean, argitaletxearen lana ezagutaraztea zen asmoa eta bertan saltzen zituzten euren kaleratutako liburuak. Pixkanaka bidezko merkataritzari egin zioten leku, eta arropa eta elikagaiak jarri zituzten salgai. Denda ixtea erabaki dute arduradunek, arazo ekonomikoak tarteko, baina argitaletxearekin segituko dute.

Euskal Herrian diseinua zertan den jakiteko

Broute Mag izeneko blog elebiduna paratu dute sarean: www.lan-broute.com. Besteak beste, diseinu grafikoa eta web diseinuari buruzko albisteak, diseinatzaile grafikoaren elkarrizketak eta lan eskaintzak aurki daitezke bertan. Euskal Herriko diseinatzaileen arteko harremana sustatzea eta profesional horien lanaren berri ematea du helburu.

Kantautore zikloa

Urriaren 29a arte kontzertu andana izango da Atarrabiako Totem eta Barañaingo eta Arangurengo kultur aretoetan, bertako udalaren eta Ojalá elkartearen eskutik. Besteak beste, Ruper Ordorika, Adriana Olmedo eta Lluís Llach izango dira taula gainean.

AQUARIUM

Karlos Blasco de Imaz Plaza, 1
20003 Donostia / San Sebastián (Gipuzkoa)
Tel: 943 44 00 99 • aquariumss@aquariumss.com • web orria: www.aquariumss.com

Denbora-pasak

LUMA

Hitz gezidunak

	* IZENA	▼	Kanpo	▼	Pl., hegazti bidaia	▼	Zintzoa	▼	Indiano		
	Amodioa		Esnatu		Emakume izena		Uranioa				
	▶		▼		▼		▼		▼		
	Iridioa	▶		Jupiterren satelitea	▶		Amerizioa	▶			
	Gizon izena			Maiz			Potasioa				
Etxe	▼	Galderak	▶	▼					Bokala	▶	
Baldarrak		* DEITURA							Nafarroako basoa		
▶		▼						Biraren erdian	▶	▼	
								Beldurtu			
Areago	▶			Egur	▶		Ipar EH-n, inguru	▶	▼		
Edukiera unitatea				Gizon izena			Biziaren erdian				
▶			▼			Adi ezak!	▶	▼			
						Ardi, hitz elkarketan					
Errep., txori mota	▶		Bizkaieraz, iratzea	▶			Tentea	▶			
Intsektu mota			Karea, bo- kalik gabe				A birritan				
▶			▼					Tinbrearen hasiera	▶		
								Kontso- nantea			
Haserrarazi	▶							▼		Oxigenoa	▶

Hitz gurutzatuak

EZKER ESKUIN

1.- Muskerraren tankerako narrasti handi beldurgarri. 2.- Erromako hizkuntza zahar. Suari dariona. 3.- Juntagailua. Mutur. 4.- Röntgen. Nekadura. Alderantziz, lau zati bi. 5.- Ez ezin. Oinazea. 6.- Errepikatuz, gorotza. Izan, eduki. Nitrogenoaren ikurra. 7.- Hegazti harrapari. Kortezubiko baso margotua. 8.- Kolore sistema. Musulmanen liburu sakratua. 9.- Musika lana.

GOITIK BEHERA

1.- Klarionak. Kontsonante errepikatua. 2.- Norat atzizkia. Bost bider bi. 3.- Iparrorratza. Bilo. 4.- Modu atzizkia. Euri xuri. Kontsonantea. 5.- Zintzoak. Hegazti mota. 6.- Kontsonantea. Lehia. Alderantziz, musika nota. 7.- Helduak euskalduntzeko era-kundea. Norbaiti. 8.- Nafarroako herria, Lizarrako merindadean. Txinako iraultzailea. 9.- Joan aditzaren erroa. Fruitu mota.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1									
2									
3									
4									
5									
6									
7									
8									
9									

Ihesi

Euskal Herria ezagutuz

TESTUA ETA ARGAZKIAK:
GORKA AZKARATE ETA URRETXUKO UDALA

Urretxu (Gipuzkoa)

Irimo menditik herriaren bihotzeraino

Legazpi atzean utzi eta Zumaiarako bide bihurrian, Urola Garaiko herri nagusietako bi aurkitzen ditu

Urola ibaiak eskuin-ezker: Zumarraga eta Urretxu. Etengabeko elkarbizitzak sortu ohi dituen hika-mika txikiak gorabehera, adiskidantza giro jatorrean aurrera doaz haran estu honetan kokaturiko bi udalerriak. Gu oraingo honetan Urretxura hurbildu gara eta horretarako bi ikuspuntu aukeratu ditugu: batetik, Irimo mendira txangoa egin dugu eta bestetik, herriaren bihotzean barneratu gara, Urretxuko guneko historikoan, alegia.

Ezker-eskuin: Trekutz atsedenekua eta Irimoko gurutzea.

Urretxun urtean zehar ospatu ohi diren ekitaldi nagusien kokaleku den Gernikako Arbola enparantzan hasiko dugu gure ibilbidea; zirrarragarria, San Joan bezperan suaren inguruan sortu ohi den giro misteriotsu berezia, baita iraileko Euskal Jai egunean herriko gazteek prestatutako karrozak plazan sartzen diren unekoa, hilabetetako lan gogorraren emaitza diren karrozak, alegia. Gernikako Arbola plaza, Iparragirre plaza eta azken urteotan eraberritze prozesu batean murgildurik dagoen alde zaharra dira Gipuzkoako herri honen bihotza, Urretxuko aldapa sonatuaren baitan taupadaka darraierna.

Donostiatik Arantzazurako bidea egiten duen GR-34 ibilbidearen adarra (GR-34.1 delakoa) jarraituz igoko gara Santa Barbara baselizara, uneoro ikur zuri-gorriak jarraituz; bide eder honek baselizara doan errepidea saihesten du ahal duen neurrian. Horrela, garai bateko oinezko bidean egingo dugu gora. Malda pikoa da hasierakoa, harik eta Irigon baserriaren parean berriro errepidearekin elkartu arte. Etxaburu baserriaren atzealdekik igaroko gara jarraian, errepidea saihesteko ahaleginean, eta Santa Kruz baserria eskuinean utziz, errepidez osatuko dugu baselizara heltzeko falta zaigun tartetxoa. Baselizara heldu aurretik, ordea, erabat liluratuko gaitu Urretxuk harrotasunez gordetzen duen monumentu arkitektoniko ederrenetako

batek, Ipiñarrieta jauregiak. Jauregiari begirik kendu gabe, Santa Barbara baselizara heldu garela ohartuko gara bat-batean.

Urretxuaren derrigorrezko topaleku den Santa Barbara baseliza inguruetan ospatu ohi da urtero, San Joan egunez, erromeri jendetsua. Dantza, bertsoak, Irimoko igoera lasterketa ikusgarria, txistu, dultzaina eta trikiti doinu alaiak... Festa giro herrikoia

nagusi. Baseliza alboko iturrian tragoxka bat edan ostean, Irimo mendiarren benetako igoerari ekingo diogu pauso irmoz, segidan datozenak ibilaldiko malda gogorrenak direla jakinik. Bihotz taupaden maiztasuna handitzen joango zaigu hortzak estutu eta harrizko pistan gora goazen heinean. Lizarriturriko atsedun guneak Irimoko gailurra zapaldu aurretiko azken geldialditxo egitera

Ondare artistikoa

✓ **SAN MARTINGO PARROKIA-ELIZA.** Zalantzarik gabe, Urretxuko altxor artistikoa da, arkitekturen nahiz eskulturari dagokionez. Hainbat estilo uztartzen dituen arren, XVI. mende erdiko zurezko kupularen estilo erromanista (Errenazimendukoa) gailentzen da. Gipuzkoa osoan, mota horretako kupula bakarra da maila berdineko elizetan. Aipatzekoak dira Errosarioko Gure Ama Birjinaren eta Santa Zeziliaren erretaulak, Araoz eta Domingo de Mendiara-zen eginak. Elizaren egungo dorre lerdana XVIII. mende erdialdekkoa da, estilo klasikokoa.

✓ **BAROIKUA JAUREGIA.** XVIII. mendean lehendik zegoen beste jauregi baten gainean eraikitako jauregia da. Areizagako Baroiaren zen. Aipatzekoak dira etxaurrean dituen kasetojidorak, teilatu-hegalak eta hiru ezkutu barrokoak. Ezkutuetan, bi buruko arranoak ikus daitezke eta, adituen arabera, XVII. mendeko Europako Erlijio Gudetan aritu zen familia honetako koronel bati eman zizkion Austriako erregeren batek. Gaur egun, etxebizitza pribatuak daude bertan.

✓ **SANTA BARBARA ERMITA ETA IPIÑARRIETA JAUREGIA.** Irimo mendi magalean, herritik hiru bat kilometro-ra daude. Ermita XVI. mende hasierakoa da eta Sanjoanetan ospatzen ditu jaiak. Ondoan askaldegia du. Ipiñarrieta Jauregia Cristobal de Ipiñarrietak eraiki arazi zuen XVII. mende hasieran, eta erdian duen leihodun dorre txikia ikusgarria da. Deba Garaira eta Goierriara bista politak ditu.

✓ **IPARRAGIRREAREN MAUSOLEOA.** Hilerrian dago. Iparragirrerren heriotzaren ehungarren urteurrena gogoratzearen eraiki zuten. Bertan, gitara batetik irten den lauburua ikus daiteke, oinpean Euskal Lurralde Historikoen ezkutuak dituela.

✓ **LOURDESKO AMAREN ELIZA.** Aita Pasiotarrena da eta Ipiñarrieta kalean dago. Estilo neogotikokoa da eta 1945-1950 urteen artean eraiki zuten. Eraikin handia eta lerdana da.

✓ **MILAGROSA KAPEREA.** XX. mendeko 30eko hamarkadan eraiki zuten, Karitatezko Ahizpentzat. Estilo neogotikoa du.

✓ **IPARRAGIRREAREN MUSEOA.** Etorkizunean museo hau egiteko lehenengo urratsak eman dituzte dagokieneko. Hainbat aukera aztertu ostean, Udalak Jauregi kaleko bi eraikinetako beheko solairuak hartu ditu eta une honetan obretan daude bertan. 200 metro koadro inguru izango dituzte eta leku horretan Iparragirreri buruz Udalak duen diaporama ezartzea eta teknologia berriak erabiliko dituen proiektu museistiko batekin osatzea da asmoa. Proiektua datorren urteko udaberrirako martxan jarri nahi dute.

Udaletxea

gonbidatuko gaitu. Etenik gabe mendi érrailetatik jaio-tzen den iturri emankorretik beste tragoxka bat edan eta Irimoko azken malda pikoari aurre egingo diogu ausardiaz, bihotz taupaden maiztasunak gorengo maila lortzen duen bitartean. Irimoko gurutzea kokaturik dagoen muinoa ez da, ordea, Irimoko berezko gailurra edo punturik altuena, metro gutxi batzuk igotzea faltako zaigu oraindik. Edozein kasutan, herritik mendigune honetako punturik altuena ikusi ezinak, gurutzearen kokalekua bilakatu du, urteen joanean, Irimoko gailur birtuala.

Irimoko gurutzeak aterpetxo bat du bere oinarrian, eta aterpetxo honen sabaira igotzeko aukera ez dugu alferriki galtzen utziko, bertatik ikuspegi zoragarriaz gozatze-ko aukera izango baitugu. 360º-ko ikuspegi zirkularra osatuz, gertu sumatzen diren Oleta, Samino, Izazpi, Trapalata, Haizeleku, Gorostia-ga eta Arrolamendiz gain, bigarren lerro batean Irukutetzeta, Kakuta, Erlo, Arauntza, Sañu, Ernio, Erniozabal, Murumendi, Txindoki, Ganbo, Sastarri, Aratz, Aizkorri, Artzanburu eta Aloña kokatzeko gai izango gara, Bizkaia aldeko mendiak ikustea oztokatzen digun Irimoko gailur nagusiarekin topo egin arte. Dena den, gurutzetik begiztatu ezin daitezkeen mendiak gailurretik ikusiko ditugu.

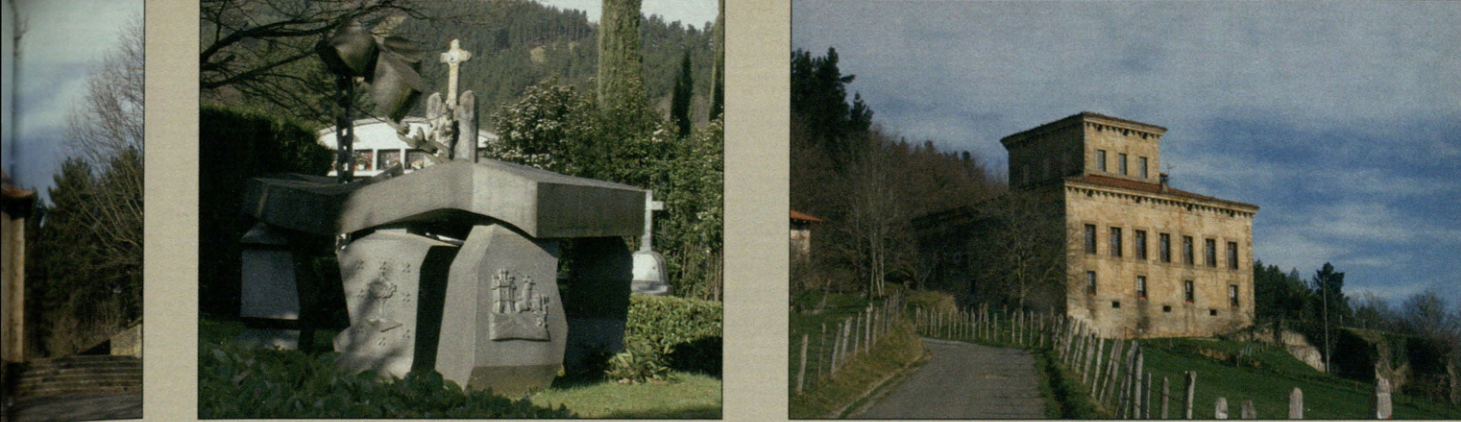
7 puntak osatuz Trekutz lepora

Arnasa lasaitu eta paisaiatz majo gozatu ondoren, ibilaldiari ekingo diogu berriro; Irimoko gailurrieriak ibilbide bihurri bezain ederra osatzen du Trekutz leporako jaitsiera bortitza burutu baino lehen: urretxuarren artean ibilbide zoragarri hau "7 puntak" izenez da ezaguna. Irimo izena hartzen du beretzat lehenen-

go puntak eta Arbeleta, Buzoi, Losakate, Arrizuri, Mugarri eta Meaka dira ondoren etorriko direnak. 898 metroko altueran kokaturik dago Irimoko gailurra, Buzoi izeneko hirugarren puntan, eta altuera honetatik eroso ikusiko dugu gurutzetik ikusi ezinda geratu garen Bizkai alde. Andarto, Orkatzategi, Murugain, Orisol, Izpizte, Anboto, Gorbea, Udalaitz, Oiz, Elgeta aldeko Intxorta, Erdella, Egoarbitza... Mendi andana norabide guztietan, hitz batean esanda, ikuspegi amestua. Izan ere, ez da ahaztu behar Irimo Gipuzkoako erdigunean kokaturik dagoela neurri batean, eta kokapen honek ikuspegi berezia ematen diola lau norabidetan. Pauso lasaian aurrera eginez, Trekutzeko lepora eramango gaituen jaitsierara heldu arte gozatuko dugu ikuspegi eder honetaz, 7 puntetako ibilbidea osatzen dugun bitartean.

Trekutzeko lepoan iturri eder batekin egingo dugu topo, eta derri-gorrezko tragotxo edan ostean –kontuan hartu behar da hiruzpalau kilometrotan ez dugula berriro urik edateko aukerarik izango, harik eta berriro Santa Barbara basilizara heldu arte– beheko bideari ekingo diogu. Deskarga mendatera doan harrizko pistari jarraiki, eroso osatuko dugu jaitsieraren lehen zatia. Pista utzi eta Santa Barbara aldera doan bidexka hartuz, Agerre baserri ederraren paretik igaroko gara, azken aldera asfaltozko bidean barneratuz. Santa Barbaratik herrirainoko bidea berriz, Zuloaga eta Erratzu baserrien albotik igaroz osatuko dugu oraingotan eta Pasiotarren eliza aurretik igarotzeak Urretxura itzuli garela adieraziko digu. Burua biratu eta Irimoko gurutzearekin egingo dugu topo. Urretxuko zaindariak ezin du, antza, une bakar batez bere zelatari lana alboratu.

Herriko ondare artistikoaren artean, Santa Barbara ermita, Iparragirrerren Mausoleoa edota Ipiñarrieta jauregia topatuko ditugu, besteak beste.

Gune historikoan barna

Mendiko txangoa egin ostean, herrian barneratu eta gune historikoraino sartu gara. Bertan, segituan atzera egin dugu denboran, oraindik ere Urretxuko iragana eta historia arnastu baitaiteke karrika haue-tan. Urretxu 1383. urtean sortu zen, Erregearen Hiri-Gutun baten bidez. Erregearen babespera bildu zen, ahaide nagusien arteko gataz-kengatik herritarrentzat ziurtasunik ez zegoen garaian, eta Villareal de Urrechua izena jaso zuen.

Antza denez, hiribildua eremu berri batean eraiki zen, lurzoru horretan inolako eraikinik ez zegoen lekuan, hain zuzen. Egungo iker-keta arkeologikoek hori baieztatu dute, gune historikoan ez baitute inoiz herriaren aurreko hondakinik aurkitu.

Erdi Aroan ohikoa zen egiturare-kin jaio zen: bi kale nagusik banatu-tako barruti angeluzuzena. Halaber, kale nagusi horiek bigarren mailako beste kale batzuk zeharkatzen zuten. Guztira, 1,6 hektarea zituen. Harresiz erabat inguratua zegoen eta lubakia zuen, garai hartako ohi-turari jarraiki. Dena den, argi utz dezagun harresiak ez zirela gazte-

luetan ikusten direnak bezalakoak; funtzio hori metro eta erdiko lodie-ra zuten hormek betetzen zuten.

Hasiera batean bi kale nagusi baino ez bazituen ere, XVI. mende-rako hirigunea erabat garatua zegoen eta herritarrak inguruan pilatzen ziren. Garapen honetan garrantzi handia izan zuen Gurdien Errege-Bidea bertatik igarotzeak, hau bai-tzen Erreinuko hiriburua eta Fran-tzia lotzen zituen bide nagusia. Urretxu, beraz, derrigorrezko gel-tokia zen bai bidaiarientzat, bai mezularientzat. Asko dira herri honetan ostatua hartu zuten perso-na ospetsuak.

Gune historikoko bi kale nagusi haiek egungo Iparragirre kalea (Bekokale edo kale Nagusia) eta Jauregi kalea (Goikokale) dira. Lehenengoan, Faktorekoa, Bikario-koa eta Galdosenea eraikinak nabarmentzeko modukoak dira, XVI. mende erdiko merkataria aberatsen edo errege-funtzionarioen jauregiak. Ipiñarrieta familia ezagu-naren XVII. mendeko Korralgoa jauregia ere aipagarria da. Egun, Udaletxea bertan dago kokatua. Jauregi horren aurrean eta elizaren alboan enparantza dago eta enpa-

rantzan, Iparragirre entzutetsuaren estatua, Urretxuko pertsona fama-tuena, ezbairik gabe. Gainera, Jau-regi kalean antzeman daiteke hobe-kien garai haietako etxeen antolamendua, industriari begira-tzen dion herri baten aurrean gau-dela nabari da. Kale honetan dugu Kultur Etxea, XVIII. mende bukae-rakoa, eta barruan, mila pieza baino gehiago dituen Mineralen Museoa dago.

Urretxuko historiara itzuliz, XIX. mende erdialdean Espainia Iparraldeko Burdin Bidea edo Nor-teko Trenbidea egin zen, pixkanaka eskualdeko eta inguruko biztanleak eta salgaiak lotzen joan zena. Horren eraginez, XIX. mende bukaeran lehenengo industriak sor-tzen joan ziren, batez ere zume eta zurarenak, XX. mendeko bigarren hamarkadan burdingintza nagusitu zen arte. Aldaketa horiek guztiek Urretxuko biztanlerian eragin zuten: XVI. mende erdialdean 500 biztanle inguru zituen, 1910ean 1.200 eta 1979an berriz, ia 7.000 lagun. Gaur egun, Urola Garaiko herriak 6.800 biztanle ditu eta industria eta zerbitzu sektoreak dira nagusi. ■

"Etorri eta ezagutu"

Urretxuko Udala: Iparragirre 20, 20700 URRETXU

e-posta: urretxu@urretxu.net

Tel.: 943 03 80 80 Faxa: 943 03 80 81

www.urretxu.net

Makina bat kontu

JOXERRA AIZPURUA

ZIENTZIA

Itsas elefantea informazio iturri

FOKA MOTARIK HANDIENAREN igeri egiteko ohiturei probetxua atera nahi die AEBetako Santa Cruz-en dagoen Kaliforniako Unibertsitateko Dan Costa Biologoak. Ikerlari honek Hego Poloko izozpean dauden itsas korronteak ezagutzea du helburu.

1998. urtean, Costak bederatzi itsas elefanteri tenperatura, sakonera eta kokapena neurtzen zituzten hargailuak jarri zizkien. Saiakera horren helburua *El Niño* izenarekin Ozeano Pazifikokoan sortzen diren korronte beroen aurrean animaliek dituzten ohiturak ezagutzea izan zen. Ikerketa

hartan, ikusi zuten beste emaitza batzuen artean, itsas elefanteak itsasoan egunero batez beste 60 aldiz murgiltzen zirela eta lortzen zuten sakonera batzuetan 2.000 metrokoa zela. Datu horiekin, itsasoko tenperatura aldaketen profil oso zehatzak eskaini ditzaketela ere ikusi zuten.

Itsas elefanteak deskantsuan.

Osasuna

JABIER AGIRRE

Elikadura orekatuaren alde

ELITEKO KIROLARIEN eta Hollywoodeko izarren elikadura programa gogokoena *La Zona* izenekoa da. Barry Sears biokimikari iparramerikarra izan zen, duela 15 urte baino gehiago, aurreneko formulatu zuena, jendeari jaten erakusteko eta hainbat gaixotasuni aurea hartzeko helburuarekin. Eta hori nola lortzen zuen? Funtzio fisiologiko ugariaren kontrolaz arduratzen diren ekosanoideen ekoizpean eraginez, hain zuzen ere.

Modu seguru eta eraginkorrean argaltzea; zahartze prozesua atzeratzea; menopausia, hipertentsioa, diabetea edo minbizia bezalako gaitzen sintomak desagerraraztea; gorputzeko funtzio hormonalak kontrolatzea; metabolismoaren gain hormonek duten eragina erregulatzea; intsulina bere maila egokietan mantentzea, osasun egoera orokorra eta gaitasun fisikoak hobetzea... Ondorio horiek guztiak eta gehiago agintzen ditu *La Zona* izeneko mirakuluzko dietak. Baina nola lortzen ditu agindutako ondorio horiek? Hiru makronutrigai nagusien kontsumoa -hau da, karbohidrato, proteina eta koipeen kontsumoa- jatordu bakoitzean 40-30-30eko proportzioan orekatuz eta gure elikadurari azken

urteotan hain modan jarri diren omega 3 gantz-azidoak gehituz.

Bestetik, otordu batetik bestera ezin dira bost ordu baino gehiago igaro, eta horretarako tartean mokaduak egin beharko dira, intsulina maila iraunkorrean mantentzeko.

Garrantzi handikoa da janari iturriak ondo aukeratzea. Horrela, karbohidrato egokiak fruta eta berdurak dira, baina ez platanoak, mahaspasak, azenarioak, patatak, erremolatxak, kuiak, artoa eta ilarrak. Ogia, pasta eta arroza neurritz kontsumitu behar dira, eta opilak eta edari gozoak erabat saihestu. Proteinen artean, hobe arraina, oilaskoa, indioilarra, arrautzaren zuringoa, koiperik gabeko behi haragia eta esne erdigaingabetua kontsumitzea; eta ez, aldiz, haragi koipetsuak, esne osoa, arrautzaren gorringoa edota barrunbeak. Koipe egokiak oliba olio estra birjina, arrain olio -omega 3 asko duelako-, olibak eta fruitu lehorrak dira, eta gantza, gurina, margarinak eta urdaia saihestea gomendatzen da.

Informazio gehiago 900 807 411 telefonoan edo www.enerzona.net web gunean aurki daiteke.

landareak

JAKOBA ERREKONDO

mandio@zerain.com

India pikoa

LANDAREAK ekarri eta eraman, etorri eta joan. Etengabe aldatzen ari da gure ingurunea. Horixe da paisaia, natura bera eta gizakiok sortzen dugunaren arteko elkar eraginaren ondorengo ondoko atergabeko aldaketa.

Aldaketa hauek era askotakoak dira. Ezagunenak guk geuk landareak ekarri eta eramanez egindakoak. Adibidez, India aberatsaren bila joan eta tartean topatutako lurralde guztietatik ekarritako landareak hor ditugu: indaba edo indirarra (*Phaseolus vulgaris*), Indi gaztaina (*Aesculus hippocastanum*), India pikoa (*Opuntia ficus-indica*)... Animaliatan antzera: indioilarra, indianoa, eta abar.

Naturan bertan gertatzen diren gorabeherak ere paisaiaren aldaketak dakartzate. Lurraren ezaugarrien edo klimaren aldaketek azkar eragiten dute landare komunitateetan. Azken urteotan, esaterako, klima berotzen eta lehortzen ari da. Ondorioz, baldintza hauetara hobe- to egokitzen diren landareak nagusitzen ari dira.

Landare jende honen artekoa dugu aipatutako India pikoa. Kaktus bat da eta piko itxurako fruituak ematen ditu. Ameriketatik ekarria, bero lehorren gonapean ederki zabaltzen ari da Mediterraneoan zehar. Landareek hazteko nahitaezkoa duten aireko karbono dioxidoa, CO₂, bereganatzeko bide berezi bat erabiltzen du India pikoak, beste landare gehienek baino ondotox ur gutxiago erabiliz. Fruta dendatan tarteka ikusten dira sasi-piko hauek, urrutiko Hegoafrika, Kolonia eta Brasilgoz gain auzoko Korsika, Sizilia, Sardinia, Algeria, Maroko eta tunisiarrak. Zergatik deitzen ote diote frantsestuek *figue de Barbarie*? Inmigranteen bidetik kolonizatzaile datorrelako, arantzaduna delako...

Orain arte, horrelako neurketak egin ahal izateko buiak edo itsaspekoak erabili izan dira. Baina kontuan hartzen badugu Hego Poloko izozpean ezin dela urpekorik erabili eta buiek igortzen dituzten seinaleek ezin dutela izotz geruza zeharkatu, itsas elefanteek aukera berria eskaintzen digute.

Idea hori baliatuz, Costak Hego Poloko itsas elefanteak erabili nahi ditu urtero bertako itsas- ari buruzko 10.000 datu lortzeko. ■

Lehenbizi emeak eta arrak ondoren

Cardopacus mexicanus txoria.

CARPODACEUS MEXICANUS deituriko txori emeak arrautzak bi txandatan jartzen ditu; lehenbizi emeei dagozkienak eta ondoren arrei dagozkienak. Arizonako Unibertsitateko Alexander Badyaev eta bere taldeak arestian esandakoaren zergatia argitu berri dute.

Antza, txoria leku erdi idorretan bizi denez, habia egin bezain azkar *Pellonyssus reedi* deituriko akaroen inbasioa jasaten du eta hauek kumeak akabatu ditzakete. Aipatu txorien kasuan, hormonengatik emeak arrak baino indartsuagoak direnez, txoriak lehenengo emeei dagozkien arrautzak ipintzen ditu eta egun batzuk beranduago, arrarenak. Hala, lehenbizi emeak jaiotzen direnez, parasitoekin borrokatzen dira eta habia dezente garbitzen dute; hartara, arrak jaiotzean parasitoekin borroka gutxiago egin behar izaten dute.

Heltzean, arrak eta emeak tamaina berdinekoak izaten dira, baina arrautza jartzeko sistema honi esker, txori arren heriotza kopurua ia %15 gutxitzen da. ■

Web, CD-ROM eta paper formatuetan soluzioak alor guztietan

Ikerketa

Erremintak

Soluzioak

Zerbitzuak

Adur SOFTWARE PRODUCTIONS

Adur Software Productions, S. Coop. (ASP)
Industrialdea 1, 20160 Lasarte-Oria
Tel: 943.37.18.49
e-mail: adur@adur.com

INFORMAZIOAREN UNIBERTSOA

Denboraren makina

NAGORE IRAZUSTABARRENA

Re-enactment

Bayeux-eko tapizak Hastingsko gatazka irudikatzen du. Horixe bera egingo du Ingalaterrako hainbat hiritarrek egun gutxi barru burutuko den *re-enactment*ean.

HASTINGS (INGALATERRA), 1066. Londresetik gertu, Harold II.a Ingalaterrako azken errege saxoia eta etorkizunean William I.a izango zena aurrez aurre dira euren guda-losteekin. Gatazka odoltsuaren ondoren, William normandoa irten zen garaile urte hartako urriaren 14an. Harold II.a gatazkan bertan hil zuten eta, harekin batera, erresuma saxoiaren amaiera iritsi zen. Handik aurrera, Ingalaterra Normandiako Dukerriari politikoki lotuta egongo zen eta mende batzuk geroago Normandia kontrolatzeko liskarrek 100 Urteko Gerrara eraman zituen Ingalaterra eta Frantzia.

Hastings, 2006ko urriaren 14a eta 15a. Londresetik gertu, Harold II.a Ingalaterrako azken errege saxoia eta etorkizunean William I.a izango zena aurrez aurre izango dira euren guda-losteekin... Baina gatazka oraingoan ez du ondoriorik izango eta Harold eta Williamen rola aktoreek egingo dute, gatazkan parte hartu zuten 1.000 gertakariaren bezalaxe. Harold gizaria ez dute bigarren bezalaxe hilko, beraz.

Gatazka edo gertakizun historiko garrantzitsuen irudikatzea modan jarri da eta *re-enactment* terminoa erabiltzen da fenomeno hau izendatzeko. Hastingsen kasuan, gatazka bi egunetan irudikatuko dute, arratsaldeko 15:00etan.

Gainera, kanpamendu bat ere paratuko dute, Erdi Aroko merkatu zabala antolatuko da eta presa-hegaztien ikuskizuna ere prest dute, normandoek hegaztiak erabiltzen baitziztuzten ehizarako nahiz helburu militarrentzako.

Arku jaurtiketa erakustaldiak ere egingo dituzte, zaldunen desfileak izango dira ikusgai eta Erdi Aroko musika emanaldiak entzungai ere bai. Atal berezia eskainiko zaio Bayeuxeko tapizari; XI. mendeko obra garrantzitsu honetan Hastingsko gatazkaren xehetasunak ikus daitezke. Eta haurrentzako marrazki lehiaketa ere antolatu dute tapiza oinarri hartuta. Informazio gehiago nahi duenak www.english-heritage.org.uk/1066 web orrialdean aurkituko du.

Ospakizun honen inguruan propaganda zabala sortu dute. Leloa ere ipini diote: "The Big Match", futbol partida batentzat egokiagoa dirudiena, Erdi Aroko gatazka batentzat baino.

Batek baino gehiagok pentsatuko du moda hau ez dela berria, eta gurean antzekoak egiten direla. Hor daude, esaterako, Getarian egiten duten Elkanoren itzulera, Zugarramurdiko akelarreak edota hainbat eta hainbat tokitan egiten diren garai ezberdinetako azokak. Baina badirudi, aurrekontu zabalik gabe, marketin operazioak gabe eta *re-enactment* bezalako ingelesezko izen bat ipini arte, fenomeno hauek ez direla existitzen. Irungo eta Hondarribiko alarde eza-gunek ere gatazka historikoak dituzte oinarri; baina *re-enactment* hitzak ez dirudi nahikoa "ikuskitzen" horiek deskribatzeko. ■

ARRASTOAK

LABORANTZAREN arrasto zaharra topatu dute Jordan bailaran, Gilgal I aztarnategian, Jerikotik 12 kilometro. Landutako lehen elikagaiak zerealak izan zirela uste zen, duela 10.500 urte hain zuzen. Bada, aipatu tokian, Ofer Bar-Yosef arkeobotanikoak duela 11.400 urteko 9 piku aurkitu ditu kontserbazio egoera onean. Pikuok *partenocarpica* motakoak dira, ez dute hazirik eta, beraz, kimuen bitartez haz daitezke soilik. Horra hor gizakiaren eskua, eta pikuok orain arte topatutako lehen laborearen direla frogatzen duen datua.

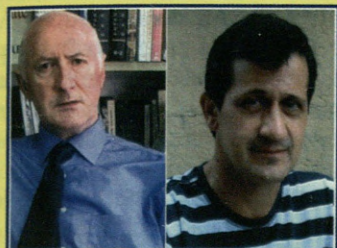
LEPOKORIK ZAHARRENA ere topatu berri dute, oraingoan Aljerian. Erdian zuloa duten maskor txikiak dira eta itsasotik urrunegi topatu dira besterik gabe fosilak izateko. Gizakia bere burua apaintzen orain 50.000 urte hasi zela esaten da, baina aurkuntza honek aldaketak progresiboak izan zirela erakuts dezake, duela 90.000-100.000 urte datatu baitzituzte objektuak.

LEHEN ZIRUJAUAK Neolitikokoak zirela ere ondorioztatu dute berriki. Stefanos Geroulanos Zuricheko Unibertsitateko kirurgia irakasleak Europan topatutako garai hartako hainbat garezur trepanatuak izan zirela frogatu du bere ikerketan.

Trepanatutako garezurra.

EUSKALDUNEN KOLORE MUNDUA ATSOTITZETAN

EUSKALDUNEN KOLORE MUNDUA ATSOTITZETAN

Liburu honetan Txema Preciadok euskal liburugintzan agertzen diren atsotitzak (Garate, Azkue, Intza, Landuchio, Izagirre, ...) jaso ondoren, euskal koloreen inguruko hitzak aztertu ditu.

Euskal kolorerik garrantzitsuenak eta zaharrenak zuria, beltza eta gorria ditugu. Kolore horiek polisemikoak dira (anitz esanahi batera biltzen dituzte) eta horregatik garrantzia handia dute. Beste koloreekiko (modernoagoak direnekiko) estatistikoki haien maiztasunak aztertzen ditu egileak eta ondorioak atera.

Aurrekoarekin batera, koloreko bikoiztasunak (bi kolore batera oposatuak esaldi berberan) aztertzen ditu: zuri-beltza, gorri-zuria, beltz-gorria. Eta beste batzuk ere: gorri-horia, hori-iluna, zuri-urdina, gorri-goria, zuri-berdea, ... Informazio horrekin batera ondorioak saiatzen dira ateratzen. Hiru kolore hitz batera ere aipatzen ditu eta ikerketa horrek zabaltzen dituen eremu berriak agertu ere, bibliografia berezi batekin. Euskaldunen munduaren pertzepzioa ezagutzeko eta euskal antropologia garatzeko ezinbesteko gaia dugu eskutan, beraz.

GAIK

ARGITALDARIA

GERRA ZIBILA EUSKAL HERRIAN

GERRA ZIBILA EUSKAL HERRIAN

Liburu hau oroimen Euskal Herriaren oroimen historikoa aztertzen da. Zer den oroimen historikoa eta nola lantzen den.

Horretarako gerra zibilaren nondik norakoak aztertzen ditu lurraldez lurralde, nazioarteko egoeraren eragina, Autonomia Estatutua, euskal armada, burdinezko hesia, Santoñako Ituna, nazioarteko brigadak, fusilamenduak, kartzelak eta kontzentrazio-esparruak, frontean hildako gudariak, konfiskatzeak, purgak, bortxaketak eta abar. Horrekin batera, emakumea gerran aztertzen da, emigratze behartuak, haurren egoerak, propaganda eta prentsa gerran, abestiak, ...

Azkeneko zatian gerra zibileko zenbait pertsoanaia aipatzen dira: Ajuriagerra, Mola, Ordoqui, Saseta, Agirre, Leizaola, Irujo, Largo Caballero, Ibarruri, Primo de Rivera, Aitzol, Gallastegi, ... Oso liburu egokia, beraz, aspaldidanik estalirik izan den gure herriaren historia hurbila azalerazteko.

Jadanik salgai zure liburudendan!!!

Tel. / Faxe 943 47 13 04 • jjak@facilnet.es

«EAK eta Batasunak errealitatera etorri behar dute»

Txentxo
Jimenez

Jaengo Solera herrian 1957an jaioa. Soleratik Berriozar (Iruñerria) herrira aldatu zen hamar urte zituela. Praka motzak janzten zituela -14 urterekin- hasi zen lanean. Hogeita hamar urtez aritu zen metalurgian. Urte haietan LABen jardun zuen eta HBko zinegotzia izan zen Berriozarren -13 urtez-, baita bere burua euskaldundu ere. Ondoren HBko udalgintza arduraduna izan zen -6 urtez-. Aralarreko kidea eta Nafarroako legebiltzarkidea da gaur egun. Nafarroa Bai (Na-Bai), udal eta foru hauteskundeak zein normalizazio prozesua izan ditugu solasgai.

MIKEL ASURMENDI

Argazkiak: Josu Santesteban

“Berriozar berezko izaera duen herria da. Politikarako jende asko eman duena: Pernando Barrena, Jaime Iribarren, Felix Puyo... Horiek gurekin hasi ziren. Egun harremanik ez dugu, hori da txarrena”, diosku Jimenezek.

Politikan hasi zenean baino maila altuagoan ari dela kontziente da: “Politikaren kontzeptua aldatu gabe hala ere. Printzipioak gordez gero bizi beharreko eboluzioa da: gaztetan iraultzaileago eta helduaroan lasaiago aritzea”.

“EAK Aralarrek ez duen heldutasuna dauka” esan zigun orrialdeotan Maiorga Ramirezek, Na-Baiko hautagaiak izendatu aitzin. Urak baretu al dira Na-Bain?

EAK hogei urte ditu eta Aralarrek lau. EAren planteamenduak errespetatzen ditugu, baina jarrera berriak ekarri dituen Aralar da. Gure helburuetako bat jarrera mugiezinak aldatzea da. 25 urtez bakoitza bere lubakian ia batere mugitu gabe egon gara eta hori apurtzen saiatzen ari gara. EAK esperientzia duela dio, egia da, guk aldiz politikaren eztabaidan kontzeptu berriak sartzeko gauza garela erakusten ari gara.

Aurreko bozetan hautagai bakarra -Uxue Barkos- izendatu zenuten, orain hautagaiak gehiago dira. “Tarta” banatu beharra ez da samurra, alegia.

Na-Bai koalizioaren kontzeptua pixka bat berria da. Esaterako, independentee koalizio normal batean ohi ez duten lekua daukate. Alabaina, Na-Bairen ekarpen handienak alderdienak dira. Alegia, ez da tartaren banaketa kontua, aurrerantzean hartuko diren erabakiak alderdien bermeaz izango dira. Madrilerako Uxue Barkos izendatu genuen, independentea, orain berriz eman beharreko urratsa eman dugu, bestela ez litzateke logikoa izango.

NA-Bai ez da izan zitekeen bezain anitza baina irekia dela esan ohi da. Zergatik ez dago, adibidez, Nafarroako EB (NEB)?

NEBek ez duelako nahi. Hiruzpalau aldiz gurekin aritzeko aukera eskaini diogu. NEB ez da Baskongadetako EB.

Nafarroak edota Euskal Herriak erabakitze duen eskubidea ez du berdin planteatzen hemen edo EAEn. NBEek ez du erraza Na-Bairen planteamenduekin bat egitea. Edonola ere, hauteskunde ondoen Na-Bairekin lan egiteko prest daudela esan digute.

Bien bitartean, Aralar eta EB akordio bat bilatzen ari dira EAEn.

Ondo ikusten dut aukera. Nafarroako Aralarrek eztabaidatu du eta agertutako jarrerak aldekoak dira. Kontziente gara apustua berria dela, agian berriegia ezker abertzalearen munduan, apustu mota hauen ohitura ez delako. Nafarroatik begiratua eta guk planteatu dugun bezala, interesgarria da.

Gainerako lurraldeetako Aralarkideentzat agian ez da horren interesgarria

Agian ez. Hasteko Nafarroako kideok ez dugulako eztabaida zehatz-mehatz landu behar. Araban eta Gipuzkoan eztabaida sakona dago eta jarrera ezberdinak daude, hori ondo dago. Gainera, hartu beharreko erabakia ez du zuzendaritzak hartu behar Batzar Nazionalak baizik. Eta aldeotasuna aho batekoa ez bada askoz hobe.

Batasuna Parlamentura “indartsu” itzuli-ko dela esan du Pernando Barrenak.

Batasunak hauteskundeetan izanen dela dio eta guk horixe nahi dugu. Euren indarra zein den ezagutu nahi dugu Na-Bairekin alderatzeko. Legez kanpo daude eta zilegi da hori esatea. Baina zilegi da ere Aralarrek azken urteetan egin duen lana onuragarria dela esatea, eta zilegi litzateke baita ere Aralarrek bere lana errentagarri egitea. Guk ordea Nafarroaren egoera kontuan hartu dugu eta Na-Bairen aldeko apustua egin dugu. Batasunak, berriz, gainerako abertzaleok egiten dugun ahalegina aintzat hartu baino, nahiago du bere esparrua bermatu. Jokabide horrek ezberdintzen ditu Batasuna eta Aralar.

PSNk Parlamenturako bere hautagaiak izendatu du: Fernando Puras.

Azken bi urteotan, Lizarberen –kritiko– eta Chiviteren –garailea– sektoreak norgehiagoka aritu dira hautagaia nor bere aldera eramateko. Azkenik, Madrilen Fernando Puras aukeratu dute PSNren barne kohesioa ziurtatzeko. Erabaki batez Chivite hautagaia alboratu dute eta aldaketarako planteamendua indartu.

Nafarroako Gobernua UPNrekin osatzeko aukera ez duela baztertzeko PSNk hala eta guztiz ere.

Diskurtso hori CDN nahiz UPNri botoak kentzeko darabil PSNk, noski. Esparru horretan borrokatzeko ezin du esan Na-Bairekin gobernatuko duela. PSNk ez ditu Na-Bairen esparruko botoak soilik bereganatu nahi, diskurtso horrekin, UPNri uzten diolako botoen esparru ia osoa. Uneon, PSN gure arerioa da, baina hauteskunde ondoen aldaketa gauzatzeko akordioaren bat lortu genezake.

UPNren inguruan zer antzeman duzu?

Esparru horretan elementu berriak daude: CDN desagertu liteke. UPNk eta PSNk honen espazioa bere egin nahi dute. UPNk ez bide dauka garbi CDNrekin joatea edo ez, ordea. Antza, nahiago luke bere zerrendan CDNko hautagaiak independente bezala joatea. Noski, ez zuen espero hauteskunderi begira horren egoera larrian egotea eta beharbada CDNrekin koalizioa onartu beharko du. Beharrak derrigortzen duenean... Hala ere, UPNko sektore batek ez dio Juan Cruz Alliri UPN utzi eta CDN sortu izana erraz barkatzen.

Bake eta normalizazio prozesua hizpide orain. Aralarrek alderdien mahaia osatze data ipini dio. Argitu hori arren.

Une delikatu honetan mahaia osatu beharko litzateke, berau finkatua ez izateak prozesu osoa zalantzan jartzen baitu. Batasunak arrazoi du mahaia osatze dinamika atzeratzen ari dela esatean. Egia esan, gu ez gara erabakigarriak zeregin horretan. PSOE eta Batasuna dira gako, gu prest gaude lehenbailehen konpromisoa hartzeko eta pausoak ematen hasteko. Mahaia rola ez dago definitua, baina prozesuaren koreografia markatzen du nolabait. Beraz, bete dezagun koreografiaren lana gutxienez, hori ere garrantzitsua baita. Hasteko, eseri eta has gaitzen hizketan,

“Bete dezagun koreografiaren lana gutxienez, hori ere garrantzitsua baita. Hasteko, eseri eta has gaitzen hizketan, edukietan sartu gabe, oraingoz hori zaila delako”.

edukietan sartu gabe, oraingoz hori zaila delako.

Prozesuaren tenpoari dagokionez Batasunetik hurbil zaretela dirudi behintzat.

Prozesu hauek konplikatuak dira. Guk gutxi dakigu –areago prozesua une larrian dela esaten den uneon– eta dauzkagun erreferenteekin hitz egiten dugu. Gu horretaz kontzienteak gara, dakiguna dakigu eta dugu informazioarekin ari gara. Ditugun datu objektibekin azaldu dugu gure jarrera: espetxe politikari buruz ditugun datuekin, esa-

“Mahai bakarria izatea posible balitz gu bertan egongo ginateke, dudarik gabe. Baina posible al da mahai bakarria osatzea?”

terako, ez baita ezer mugitu. Kale borroka berragertu da. Zapaterok irailan alderdiei prozesuaren berri eman go zuela iragarri zuen, iraila badoa... Halako elementuek prozesua ez doala ondo adierazten dute, ezta prozesuaren tenpoa ere. Baina baliteke ere egoeraren eszenifikazio bat izatea bakoitzak bere lekua hartzeko, eta datorren astean Gobernuak oinarriak adostu dituztela esatea eta egoera aldatzea. Auskalo!

Alderdien mahaia edo mahaia?

Batasunak mahaia bakarria behar dela dio, baina ia beti Iparralde ahazten du. Mahaia bakarria baina Hegoaldeari begira dago. Gu, mahaia bakarria izatea posi-

ble balitz, bertan egongo ginateke, dudarik gabe. Baina, posible al da mahai bakarria? Nor eseriko da mahai horretan? Abertzaleak? Hori ez da normalizazio prozesu bat. Normalizazio prozesua mahaian adostu behar da guztien artean. PSN, CDN, UPN, UMP eta PS mahai bakar batean eseriko ote? Batasunari galdetu diogunean, hauxe dio: agian ez daude PSN eta PSE-EE, baina PSOE bai. Bada hori lortzen badute gu prest egonen gara egoteko. Tira, normalizazio prozesua aurrera eramateko errealista izan behar da, Nafarroan zaila bada mahaia sortzea, zer esanik ez Iparraldean.

Joseba Azkarragak (EA) dioenez, lehen planteamendua mahai bakarria planteatzea da, eta gero lurralde bakoitzeko beharrak aztertzeko mahaia osatzea.

Hau da, mahai bat eta gero mahai sektorialak osatzea? Ez da serioa. Nafarroan mahaia osatzen bada, erabakitze esparrua eztabaidatuko da baita prozesuaren erritmoak ere. Ez dut EAren jarrera egokia ikusten, leku guztietan egon nahi duela dirudi. Adibidez, Batasunarekin ondo egon nahi du mahai bakarria planteatuz. Biek errealitatera etorri behar dute ordea. Guk Iparraldean mahaia beharrezkoa dela diogu, eta Batera izan daitekeela mahaia abiapuntua. EAEn Nafarroan baino lehenago osa badaitezke, bada osatu dadila. Guk Nafarroan bermea eta kohesioa eskatzen dugu hasteko. EA, EAJ, Batasuna, Aralar... egongo gara mahaian, eta PSN, UPN eta CDN konbentzitzen baditugu, bada aurrera. ■

Vocento Burtsan, negozio hobeia egiteko

Zenbait komunikabidek irabazi handiak ditu: Estatu Espainiarrean dagoeneko bostek kotizatzen dute Burtsan. Eta orain baita Vocento Taldeak ere. Talde hau Grupo Correo Español eta Grupo ABC taldearen bategitearen ondorioz sortua da. Administrazio batzordean Neguriko eta Espainiako familia garrantzitsuek hartzen dute parte. Horietako batzuk Grupo BBVAko administrazio batzordean ere badaude.

DANIEL UDALAITZ

Argazkiak: Dani Blanco

El Correo Español EAEko prentsan liderra da. 558.000 irakurle ditu.

KOMUNIKABIDEAK negozioa dira gaur egun? Euskal Herriko komunikabideen egoera kontuan hartuta, egia esan, gehienetan ez dira oso negozio onak. Aitzitik, kontrakoa gertatzen da. Ez da erraza urte amaierara zorrik gabe iristea, herri-administrazioen laguntza zuzenak (diru-laguntzak) eta ez zuzenak (publizitatea) jasoagatik ere. Eza-guna da herri-administrazio batzuk, diru-laguntzak ematerakoan, ez direla beti zuzenak izaten, beraz, diskriminatu egiten dutela, eta ez direla aritzen komunikabide bakoitzaren egoera eta helburuak kontuan hartuta.

Hala ere, irabazi ederrak dituen adibide garbia da Grupo Vocento. Euskal Herrian, Correo Digital eta *Diario Vasco* egunkariak eta beren irratia eta telebista lokalak talde honi dagozkio. Correo Españolak (ABC taldea) bat-egitetik sortu zen duela hiru

urte Grupo Vocento. Bat-egite honek Estatu Espainiarreko komunikabide multimedia garrantzitsuenetakoa bihurtu du. Eguneroko prentsan liderra da, 3,5 milioi irakurle ditu eguneroko, Komunikabideen Ikerketa Orokorrak (EGM) uztaillean plazaratu zuen ikerlanaren arabera.

Espainiako irakurleak

Vocento	%28,1
Prisa	%17
Prensa Ibérica	%16,1
El Mundo	%10,4
Zeta	%9,3
Grupo Voz	%6,4
Godo	%5,4
Joly	%3,9
La Razón	%3,3

Grupo Vocento Burtsara

Grupo Vocentoko akziodunek irailaren bostean Madrileko euren gizarte egoitzan egin zen aparteko batzar orokorrean onartu zuten Estatu Espainiarreko Balore-Burtsan akzioak kotizatzen uztea eskatzea. Gizarte ondasunen gutxi gora-behera %20a merkaturatzea aurreikusten da, Salmenta Eskaintza Publiko baten bidez, behin Balore-Merkatuaren Batzorde Nazionalak beharrezko oniritzia eman ondoren.

Erabaki horren helburuak hauek dira, Vocentoko presidente den Santiago de Ybarrak dioenez: "Espainian lider izango den komunikabide multimedia izan eta nazioartean erreferente izatera heldu". Bere aholkulari ordezkaria den Jose Maria Bergaretxeren arabera, "Burtsara joatea 'XX. mendeko Vocento'ren oinarriak ezartzeko erabaki estrategikoa da, Estatu-ko enpresa garrantzitsuenetakoa bat

Sei talde zazpi urtetan

Turismoa, komunikabideak edota banaketa bezalako sektore ekonomikoak ez dira aritu orain zazpi urte arte Estatuko Burtsetan. Hala ere, komunikabideen sektorea gaur egun ordezkari gehien dituenetarikoa da. Grupo Vocento Burtsetan sartuta, sei dira Espainiako Burtsetan dauden komunikabideen taldeak. Lehena Sogecable izan zen 1999ko uztailen. Elkarre hiru 23,5 eurotan hasi zen eta irail honetako lehen hamabostaldian 26,20 eurotan zegoen. Akziodun nagusietako bat, Prisa, *El País*en argitarat-

tzailea, 2000ko uztailen sartu zen Burtsetan eta laster izan zen IBEXen parte. Irailaren bigarren hamabostaldian, akzio baten prezioa 12,95 euro zen. Grupo Recoletos ere 2000. urtean sartu zen Burtsetan. Gero, Antena 3 TV sartu zen, Telefónicaren akziodunei tituluak banatuz. Irailaren bigarren hamabostaldian, bere akzio baten prezioa 18,01 euro zen. Azkenik, Grupo Telecinco sartu zen Burtsetan 2004. urtean. Irailaren bigarren hamabostaldian, bere akzio baten prezioa 20,53 euro zen.

izatea lortuz. Hau ez da helburua, Taldearen bizialdian etapa garrantzitsu baten abiapuntua baizik”.

Grupo Vocentok gizarte egoitza Madrilen du eta egoitza fiskala Bilbon. Talde hau Estatu Espainiarreko eguneroko prentsan liderra da, irakurle guztien %28,1 du. Polancoren Grupo Prisaren aurretik dago. *ABC* eta *El Correo Español-Diario Vasco* egunkariak ditu, eta eskualdeetako beste hamar. 3,5 milioi irakurle ditu batz bestea, Komunikabideen Ikerketa Orokorrak ekainean plazaratutako datuen arabera. KIOren datu ofizialetan EAEko datuak ageri dira. Hala, *Correo Español* EAEko prentsan liderra da 558.000 irakurleekin —neurketak egiten dituzten enpresek kalkulatzeko bost irakurle daudela—. Hala ere, 2006ko bigarren zatian talde honen irakurleak %4,6 gutxitu dira, aurreko urteko zati berdinari dagokionez.

Irakurleak egoera hau EAEn eguneroko plazaratzen diren hedabide idatziekin erka dezan, KIOren 2006ko bigarren zatia datuok eman ditu: *Diario Vasco* 307.000 irakurle lituzke, 2005ean baino 30.000 gutxiago. *Garak* 2006an 102.000 irakurle lituzke, 2005ean baino 2.000 gutxiago. *Deiak* 2006an 86.000 irakurle lituzke, 2005ean baino 36.000 gutxiago. Atzerago leudeke *El País* (EAEko edizioa), *El Mundo del País Vasco* eta *Diario de Noticias*.

115 milioi euroko irabaziak

Grupo Vocentoren irabaziak etengabe gora doaz. 2005eko datu ekonomiko ofizialak aipatzearekin aski da. Hala, 794,45 milioi euroko diru-sartzeak izan zituen, aurreko urteari begira %10,6 gehiago. Irabazi garbia —zergak ordaindu ondoren— 114,23 milioi eurokoa izan zen.

Aparteko azken batzar orokorraren ondoren, Grupo Vocentoko administrazio kontseilua kide hauek osatzen dute: Santiago de Ybarra y Churrua, José María Bergareche Busquet, Diego del Alcázar Silvela, Santiago Bergareche Busquet, María del Carmen Careaga Salazar, Carlos Castellanos Borrego, Alejandro Echevarria Busquet, Juan Entrecanales Azcarate, Catalina Luca de Tena García Conde, Soledad Luca de Tena García Conde, Víctor Urrutia Zallejo, Enrique de Ybarra Ybarra, Alvaro de Ybarra Zubiria, Claudio Aguirre Peman, Atlan Press (Helene Lemoine ordezkaturia) eta Mezouna SL (Ignacio Ybarra Aznarrek ordezkaturia).

Ikus daitekeenez, batzar honen kide dira hainbat familia boteretsu, euskaldunak zein espainiarrak eta BBVA Taldearen administrazio kontseiluko hainbat kide ere bai. ■

Txapela buruan

ta ibili munduan

www.txapelaburuan.com

943-428299 943004215

Bizkaiera, hutsaren hurrengoa euskaltegian

Bizkaiera etxean ikasten da, edo ez da ikasten. Ez euskaltegian behinik behin. Bizkaian helduak euskalduntzen dabiltzan askok eskaintzen dute bertako euskalkia ikasteko aukera, baina oso jaramon gutxi egiten zaio eskaintza horri. Hala, batua da nagusi hemen ere.

UNAI BREA

BIZKAIERA GUTXI entzungo duzu Bizkaiko euskaltegietan. Gehien, Labayru Ikastegikoan. Han, izan ere, ia ez duzu besterik adituko. "Talde homologatuak bizkaierazkoak dira, %100ean ia", diosku Josemi Vidales euskaltegiko arduradunak. "Guk ez dugu batuazko eskolarik eskaintzen helburu jakin batekin ez bada: EGA ateratzea, hizkuntz-eskakizunen bat prestatzea...". EGA bera ere, nahi izanez gero, bizkaieraz egin dezakete bertako ikasleek, euskaltegiak akordio berezia baitu horretarako.

Labayrun, hala ere, euskalkia ez da ikasgaia, tresna baizik. "Ikasle mota bi daukagu: batetik, nagusitxoak, etxeko euskara dakartenak eta bizkaieraz alfabetatzera datozenak. Gero eta gutxiago dira horiek, oro har gero eta jende gutxiago alfabetatzen delako. Bestetik gazteak daukagu, ikastetxean bizkaiera ikasi dutenak, eta hobetzeko edo EGA ateratzeko guregana datozenak". Inoiz joaten zaie batuaz badakien baten bat bizkaiera ikasteko gogoz, baina horiek hutsaren hurrengoa dira. "Halakorik izatekotan, beste euskaltegi bateko irakasleak izaten dira, edo beste herri batera bizitzera joan direnak eta bertakoei ulertzen ez dietenak", azaldu du Vidalesek. "Inoiz, besterik gabe ikastearren etortzen da baten bat, baina hori ez da batere ohikoa".

Eskaintza bai, ikaslerik ez

Aitor Fernandez de Martikorena getxoztarra Labayruko ikaslea izan

Labayru Ikastegian ia talde guztiek bizkaieraz dituzte eskolak.

zen orain dela urte batzuk. Bere burua AEKn euskaldundu eta gero, bizkaiera ikasteko grinak eraman zuen Labayrura. Gero, AEKra itzuli

"Bizkaian jendeak batua eta gipuzkera parekatzen zituen. Esaterako, esaldi batean 'jausi' hitza agertzen bazen, berridazketan 'erori' idazten zuten, hura zelakoan batua eta ez besterik"

F. DE MARTIKORENA

zen irakasle, eta hantxe jarraitzen du gaur egun, Bizkaiko Ikastaro Bereziatako arduradun. Ikastaro horien artean bizkaiera ere badago, jakina. Baina... "AEK-k beti eskaini izan

ditu bizkaiera ikastaroak herrialdeko euskaltegi guztietan. Baina ez dakit talderen bat ote dagoen orain. Badaukagu horretarako prestatutako irakasleak, baina ia inork ez du eskatzen".

Igone Olabarria AEK-ko arduraduna da Busturialdean. Dioskunez, azken zazpi urteetan-edo ez da bizkaiera ikastarorik eman eskualdean. Ez dago ikasle nahikorik taldea sortzeko. "Pare bat etortzen zaigu urtero ikasteko prest, baina... Institutu irakasleak izaten dira sarritan, batua dakitenak baina ikasleekin bizkaieraz jardun nahi dutenak".

Gainerakoak antzera dabilta. "Hizkuntza politika Sailburuorde-

Eskolan batua, kalean herriko hizkera

AEK-k urteak daramatza Berbalaguna proiektua sustatzen herri askotan. Azken mailatan dabilen ikasleei euskaraz jarduteko aukera ematea dute helburua, hizkuntzan trebatuago dagoen norbaitekin astean ordu batzuk elkartuz. Hori, Bizkaiko eskualde batzuetan, euskalkia lantzeko modu egokia izan daiteke; ikasleak eskoletan topatuko ez duen modua, bide batez esateko. "Hemen, euskaltigiko irakasle guztiak bertokoak dira, baina eskoletan batua erabiltzen da", diosku Nahia Guenaga ondarrutarrak. "Hala behar du: telebista, egunkariak, liburuak... batuaz aurikuko dituzte gero".

Guenagak Berbalaguna proiektuaren diseinuan parte hartu zuen Lea Artibai eskualdean, eta berak ere berbalagun dihardu herrian. "Bertoko euskaldun zaharrak gara denok, bertoko euskara ondo dakigunak". Ia AEK-ko ikasle guztiak, Euskal Herriko bailararik euskaldunena omen den honetan, kanpotarrak dira ezinbestean. Hala, "Berbalaguna egitasmoa etorkinen eta bertokoen arteko harremana garatzeko sortu zen batez ere. Etorkin horietako asko euskalduntzen ari dira, baina kexu dira, eskolan ikasitakoa ez dutelako gero kalean entzuten. Hizkera bien arteko aldea aipatzen digute beti". Inoiz batuaz ondo dakien euskaldunen bat edo beste suertatu izan zaie bezero: "Beste eskualde batetik hona bizitzera etorritakoak izaten dira, bertoko hizkera ondo ikasi gura dutenak". Ale bakanak, beti ere.

tzak ezartzen du, beti ere Euskara Biziberritzeko Planean (EBP) txeratatuta", gogorarazten digu Iñaki Unibaso HABEko Bizkaiko Ikuska-tzaileak, "eta ez da inon aipatzen euskalkiei tratamendu berezirik

MARISOL RAMIREZ / ARGAZKI PRESS

AEK-k beti eskaintzen du bizkaiera ikasteko aukera, baina eskaera oso-oso gutxi izaten da.

eman behar zaienik. HABEk ez die euskaltegiei halakorik eskatzen, oinarritzko curriculum batua da, eta gero ikastetxe bakoitzak jakingo du nola osatu". Honenbestez, badira Labayruk bezala euskalkiari arreta berezia ematen diotenak han-hemen, baina oso gutxi dira.

Batua bai, baina zelakoa?

Jakina da batua ez dela leku guztietan berdinean egiten, euskalkien eraginez hain justu. Hori zenbateraino igartzen da Bizkaiko euskaltegietan? Igone Olabarriak dioenez, "guk herriko hizkera erabiltzen dugu beti erreferentzia moduan. Ikasleei esaten diegu: Gernikan modu honetara esaten dute, Bermeon beste horretara...".

Orain dela urte batzuk AEK-k inkesta bat egin zuen bere euskaltegietan, Aitor Fernandez de Martikorenak azaldu digunez. "Eskoletan erabiltzen zen euskara ereduari buruzko inkesta zen. Lehenengo zatian esaldi batzuk zeuden, euskalki desberdinetan idatzita, eta batuaz berriidatzi behar ziren. Ondoren, hainbat galdera zegoen eskoletan

erabiltzen gunden hizkeraz: ea euskalkiari zenbateko lekua ematen zitzaien, eta abar".

Handik hilabete gutxira inkestararen emaitzen berri izan zuten: "Espero genuenez, Bizkaian jendeak batua eta gipuzkera parekatzen zituen. Esaterako, esaldi batean 'jausi' hitza agertzen bazen, berri-dazketan 'erori' idazten zuten, hura zelakoan batua eta ez besterik. Atentzioa ematekoa izan zen hura".

Fernandez de Martikorenaren esanetan, eztabaida hori oraindik burutzeke dago AEKn. "Inkesta hark balio izan zuen batua uste baino zabalagoa dela ohartzeko, eta hori kontuan hartzeko eskola emateko orduan". Hala ere, eta Getxokoaren ustez, gipuzkerak eragin handia dauka oraindik Bizkaiko euskaltegietan: "Inork ez du esango eskoletan 'erori' lehenetsi behar denik 'jausi'-ren kalteetan, baina seguru nago askok buruan daukatela, konturatu gabe bada ere. Kalean modu batez egingo dute, eta eskola ematean beste batez". Bizkaierari, antza, ate guzti-guztiak ixten zaizkio batzuetan. ■

Babeslea: Lekeitioko Udala

Lekeitioko Udala
Euskarazko komunikabideen alde

www.lekeitio.com

J. R. / ARGAZKI PRESS

J. H. / ARGAZKI PRESS

Euskararen Jatorriaren II. Biltzarra

LAU ELKARTEK, Euzko Izaera, Bizi-Hitza, Mikoleta eta ENAk antolatuta, iaz bezala, Euskararen Jatorriaren II. Biltzarra. Urriaren 7an, Donostiako Aranzadin egingo da.

Eusko Jaurlaritzako Hizkuntza Politikarako Sailburuordetzak hainbat sindikaturekin (ezke-rean) eta hainbat patronalekin (eskuinean) sinatu ditu akordioak duela gutxi.

Udazken beroa lan munduko euskararen

UDA ONDORENA bizi-bizi datorrela dirudi arlo sozioekonomikoan. Lan munduan euskara oso pata-pata zebilela jakina zen, irakaskuntzatik zetozen ikasle euskaldunentzat galga handia zen. Oporrak bukatu eta segituan, Hizkuntza Politikarako Sailburuordetzak hainbat sindikaturekin batetik, eta hainbat patronalekin bestetik, euskara lantegietan sustatzeko akordioa sinatu du. Elhuyar Aholkularitzak euskara planak enpresetan ezartzen ari dela 15 urte bete ditu irailean eta hil horren

27an jardunaldiak egin zituen. Azpeitiko Euskara Patronatuak (Emun, Lana Euskalduntzeko Kooperatibaren laguntzarekin) Elegune aurkeztu berri du, alegia, Azpeitiko enpresen hizkuntza gestiorako gune teknikoak. Kontseiluak azpimarratu du euskalduntzea enpresen esku utzita, hau da, beraien borondatearen gain utzita, ez dela nahikoa, arauak definitu behar direla.

HPSk estrategikotzat du lan mundua euskalduntzea eta diru-laguntzak bideratuak ditu horretara. Enpresek laguntza horiek erabiltzeko premiarik izango ote dute?

Kanpaina Nafarroan

NAFARROAKO 27 udal eta mankomunitatek euskara ikasteko kanpaina hasi dute, AEK, IKA eta Zubiarde euskaltegien laguntzarekin, eta Nafarroako Gobernuaren babesarekin.

“Catalá, galego, euskara, políticas lingüísticas para el siglo XXI”

EUSKARA KULTUR ELKARGOAK argitaratu du izenburu hori duen liburua. Iruñean, joan den abenduan egindako jardunaldietan esandakoak bildu dituzte argitalpenean: hiru hizkuntzen analisiak eta haien arteko diferentziak.

Reckitt Benchiser eta Güeñes

Reckitt Benchiser garbigarriak egiten dituen multinazionalak Güeñesen (Bizkaian) duen lantegia ixteko erabakia hartu du, 190 langileak kaleratuko ditu eta ekoizpena beste herrialderen batera eramango du. Deslokalizazioaren arazoa piztu da berriz. Multinazionalak, Euskal Herrian, 32.000 langileri baino gehiagori ematen diote lana zuzenean eta 100.000 baino gehiagori zeharka. Lana sortzeagatik zerga-laguntzak eta diru-laguntza publikoak izan dituzte. Hala ere, alde egiten dute onura gehiago lortuko dituzten lekuak aurkitutakoan. Herri-Administrazioek, beraz, berebiziko ardura dute diru-laguntza hauek ematerakoan eta multinazional hauek hobeto kontrolatu beharko lituzkete. Güeñesen kasuan, beste gai kezagarri bat ere bada: Reckitt-ek, Bizkaiko Foru Aldundiaren eta bertako udalaren

laguntzarekin, bere lurzoruen milioi askoko birkalifikazioa lortu zuen, ixtera zihoala esan baino hilabete lehenago, 148 etxebizitza eraikitzeko. Enpresak 1999an erosi zituen lurro 780.000 eurotan eta eraikitzaile bati 6 milioi eurotan saldu. Ibarretxek, axolagabe, esan zuen enpresa hau ixten bazen enplegu bikoitza sortuko zuela. Hobe luke benetako ikerketa bultzatuko balu eta Bizkaiko Foru Aldundiaren eta Udalaren laguntzarekin, multinazional horrek, antza denez, eragin duen “hiringintza afera”ren arduradunak aurkituko balitu. Langileak eta sindikatuak prest daude multinazionalak egin dezakeen xantaiari aurre egiteko, hau da, enplegu murrizketari eta soldata- eta gizarte-hobekuntzen txikitzeari erantzuteko.

Juan Mari Arregi

BAHEA

Juan Carlos Etxegoien, Xamarrek *Diario de Noticias*-en esanak: “Orain etorki-ekin dago kezka, baina historian gertatu denarekin konparatuz, huseria da. Ez dugu iraun isolaturik ginelako, alderantziz, gure identitatea zein den garbi izateko gai izan garelako iraun dugu”. Hamaika proiektua dela-eta Berrian esanak:

Joanmari Larrarte (EKT): “Hor kon-tuan izan behar da lehiaketa orain, udazken-neguan zabaltzen bada, tarte horretan guk eskualdeetako eragileekin harremanak izan nahiko genituzkeela, proiektua elkarrekin prestatu eta aurkeztu ahal izateko”.

Iñaki Alzaga (CMN): “Bizpahiru urtean ez da lizentziarik espero Ipar Euskal Herrian. Baina epe horretan zerbait prestatuko dugu. Ziur”.

Gorka Altuna (EKHE): “Proiektua ez da batere errentagarria izango, eta, beraz, ahalik eta tamainarik txikiena izango du”.

XABIER LETONA

MALTZAGATIK

Argi izpiren batzuk ikusten dira

ETA-REN ARITXULEGIKO

agerpen armatua historikoa da eszenografiari dagokionez. Interpretazioen zaparradan –prozesuaren blokeoa eta Gudari Egunaren testuinguruan– bi nabarmentzen dira: bata, blokeo unean egindako indar agerpena eta mehatxua-rena da; bestea, ezker abertzaleari egindako tinkotasun eta segurtasun keinua. ETA-ren logikan jarrita, biak dira logikoak.

Interpretazio gehiago ere egin litezke, batez ere “independentzia eta sozialismoa lortu arte” armekin borrokan jarraitzeaz egiten duen aipamenari buruz. Eta hau, erakunde armatuaren logikan jarrita ere, ez da logikoa. Gauden prozesuan egonik eta ETArekin azken 30 urteetako helburu taktiko nagusia –negoiazio bidez autodeterminazioa lortzea– kontuan hartuta, erretorika litzatekeela pentsa liteke. Baina komunikatuaren mezu nagusiztat luzatzen den esaldia oso argia da, ez du erabiltzen “borrokan” hitza bakarrik, esaten duena da “armak eskutan borrokan tinko jarraitzeko konpromisoa berresten” duela. Azterketa soilaren ikuspegitik egindako analisiak dio esaldiaren kontraesana

agerikoa dela, bai bizi den bake prozesuarekiko, bai Anoetako adierazpenarekiko eta, funtsean, baita ere lehen-txeago aipatu den ETArekin helburu taktikoarekiko.

Edozein kasutan, argi dago oporren bueltan ezker abertzaleetik bakarrik aipatzen zen prozesuaren krisia jadanik krisia dela denen begietara, eta latza gainera. Krisia gainditzeko lanean ari dira hiru aktore nagusiak: PSOE, Batasuna eta EAJ, orain arte binakako bilerekin, baina laster hasiko ei dira hirunakakoekin –Vocento-koek diote hasi direla–. Alderdi politikoaren Mahaiaren eraketak gaindituko ei luke krisia eta badirudi hori posible izango dela urte bukaerarako.

JON URBE / ARGAZKI PRESS

Oraindik aldebiko bilerak egiten ari dira, baina PSE, Batasuna eta EAJk hirunako bilerei ekingo ei diete laster batean.

Hala balitz, aipatu hiru indar politikoek oinarritzko gaiak lotuta eramango lituzkete mahaira eta horrela, dena prest legoke udal eta foru hauteskundeetako lasterketaren parentesiari bete-betean ekiteko, Batasunaren ordezkoren legez-tatze prozesu eta guzti.

Baina hori guztia, oraindik gainditu ez den krisiaren erdiguneko ametsa da. Errealitatea, besteak beste, kale erasoan ugaritze arris-

kutsua eta Iñaki de Juanaren gose grebaren pasarteek baldintzatzen dute, negoziatioaren soka azken sei hilabeteetan ez bezala tenkatuz. Espainiako Gobernuaren inguruko iturrien esanetan, prozesuak ez du atzerabiderik, eta ENAMetik, Zapateroren Gobernuak norabidea zuzendu ezik, apurtzeaz dagoela iragartzen da. Egoera horretan, De Juanaren gose grebak eta honek ekar ditzakeen ondorioek inork espero ez dituen aurrikusi gabekoak, jar ditzake prozesuaren gurgpilean. Ekosistema hauskorretan, kanpo mehatxuak dira arriskutsue-nak, ezustekoak, eta egungo abagunean horretarako haziak barreiatzen ari dira.

Guikuri Nekazal Etxea

Guikuri, 1

Tel.: 945 464084

01138 Murua (Araba)

615 782323

guikuri@euskalnet.net • www.guikuri.com

Rincon Bomba, argentinarren far-westa

Argentinako indioek eskatu dute XX. mendean Buenos Airesko Gobernuak burututako bi masakre argitzea, kalte-ordainez gain. Estatuak zer argitu eta ordaindurik ez duela erantzun die. Argentinarrak ohartzen hasi dira beren demokraziak hilotz itsusiak dauzkala ortuan lurperatuta.

NAPALPI ETA RINCON BOMBA azken urteotan tarteka aipatzen diren izenak dira Argentinako prentsan. Chaco eskualdean dago Napalpi eta Rincon Bomba berriz Formosan, biak ere Argentinako ipar muturrean. Horietan geratzen diren indigena urriek eta beren laguntzaileek XX. mendean gertatutako bi masakreren argibideak atera nahiko lituzkete: dokumentazio gero eta ugariagoa plazaratzen da, triskantzetan hildakoen gorpuen bila dabilta, Estatuari barkamena eskatzea exijitu diote, kalte-ordainak kuantifikatu...

Argentinako Estatuak uda honetan erantzun die nondik atera ez dakienak egin ohi duen moduan. Epaile batek ukatu egin die indusketa gehiago egitea, fiskaltzak ez die onartzen nortasuna eskatzaileei –beste arrazoen artean argudiatuz herri indigenek nortasun juridikorik ez dutela– eta balizko hildakoen ondorengoei eskatzen dizkiete familiako harremana espikatzen duten paperak, denek dakitenean oraindik ere badirela paperik gabe marjinalitate osoan bizi diren indigenak lurralde horietan. Baina hitz egin zain 60 urte itxaron dutenak azkenik mintzatu badiara, ez dituzte erraz isilaraziko berriz.

Argentinarrak azken diktaduran gertatutakoak argitu eta zenbait agintari errudun nola epaituko ari dira hilabeteotan, trantsizioko gobernuak erabakitako amnistiak baliogabetzat uzteraino. Baina 1924 eta 1947ko bi masakreetan

garbitutako 1.000 argentinarron kasua berezia da: demokrazian hil zituzten –bigarren sarraskia Peronen lehen gobernuaren garaikoa da– eta populazio “normalaren” alboko biztanle marjinalak ziren, “indio zikin” batzuk.

Bi sarraskien laburpena eta eskema berdintsuak dira: Europatik zetozen emigrante eta kapitalista berriei emateko indioei lurra kendu, hauek bertako soro eta lantegietan lan egitera behartu, lan baldintza txarrengatik indioek alde egin nahi dute, istiluak sortzen dira... eta Gendarmeriak eta armadak masakrez erantzuten du. Hala gertatu zen 1924an Chacoko Napalpi herrian.

XIX. mende bukaeran hasi ziren kotoia egiten Chacoko soroetan eta 1923rako 50.000 hektareaz goiti zeuden “urte zuriz” beteta. Ameriketako beste herrialde askotan beltzak zeuzkaten lantegi horietarako, baina Argentinan Europatik etorritakoen arteko txiroenak eta indioak zeuzkaten. Tarteka hauek protesta egiten zuten bizi-baldintza gogorrengatik, baina ugazabak gehiago kezkatzen zituen indio guztiek beste norabait alde egiteak. Horixe gertatu zen Napalpi herrian: Salta eta Jujuy eskualdeetako lantegietan diru gehiago eskaini zietelako, harantz abiatu zirela.

1924ko uztaila zen. Indioak oinez zihoazen lanerako leku hobearen bila, bidera atera zitzaizkienean 130 polizia eta zenbait herritar zuri. Inguratu eta 45 minutuz egin zieten tiro beren Win-

chester eta Mauser fusilekin. 200dik gora gizon, emakume eta haur geratu ziren hilda, toba eta mocobi etnietakoa gehienak. Tartean, grebarekin bat egin zuten zuri bakan batzuk ere bai. Zaurituak errematatu egin zituzten, asko labana eta matxetez.

Peronek salbatu behar zituenak

Indio “garbiketak” gero ere segi zuen, gaurko militanteek salatzen dutenez, Argentinak daukan “far-west” berezkoan. Baina sarraskia nozitu zutenen eta ondorengoen artean, arrasto nabarmena utzi zuen 1947an Formosa eskualdeko Rincon Bomba parajearen gertatu zenak. Orduan 800 pertsona hil zituzten, eta geroztik haien oinordekoak beldurrez bizi izan dira; hitz egitera ausartzen ez ziren zaharrenei galdetu eta dokumentazioa biltzen orain dela urte gutxi hasi dira.

1947an gertatua kontatu zuten garaiko egunkari batzuek ere, gehienek gezur galantez: “Indio armatuek eraso egin zuten eta” horrelakoak. Baina orduko kronikez gain ikerlariek espero gabeko laguntzailea aurkitu zuten: 1991n Gendarmeriaren aldizkarian kontatu zituen ikusitakoak –ez denak, seguru– Rincon Bombako sarraskian parte hartu zuen Teofilo Ramon Cruz polizia erretiratuak.

Indio baten biziak ez zuen kale bazterreko katuarenak adina balio behar 1947an Argentinako probintzia

batean. Urte hartan Formosa eskualdeko beste paraje batetik milaka pila-ga, toba eta wichi ekarri omen zituzten Ingenio San Martin de El Tabacal fabrika-herrira. Eguneke sei peso agindu zieten, eta hori sinetsirik oinez etorri ziren langileak beren emazte eta haurrak eta etxeke tresna bakanak hartuta. Baina lanean hasi ondoren, eguneke 2,5 peso baino ez zieten pagatu. Agintariengana jo zuten kexu, eta ugazabek kalera bidali zituzten. Lanik, dirurik eta garraibiderik gabe, inguruko herritarrek kupituta eman zietenajanez, Tabacal etxaldek Las Lomitasera iritsi ziren. Teofilo Ramon Cruz gendarmeak zertifikatu zuen aipatu artikuluan 7.000-8.000 indio zebiltzala herri horretan, noraezan.

Laster kanporatu zituzten Las Lomitasetik, eta Rincon Bomba izeneko ere-

muan gelditu ziren. Gosea gero eta gogorragoa zen. Gaixotasunak hasi ziren ugaritzen laster ume eta zaharren artean. Emakumeak inguruko herri eta etxeetan ate joka hasi ziren, ogi mutur batzuen eske. Egoerak okerragora egin ez zezan, inguruan zegoen Gendarmeriako eskadroiaren buruak herriko komertzianta eta agintariei eskatu zien indio haiei janaria eta jazkiak emateko.

Maiatzean hasia zen gatazka. Iraila iritsi eta gauzak luzatzen ari zirenez, indioen buruzagiek -Nola Lagadick eta Luciano Cordoba deitzen ziren- militarren nagusiari eskatu zioten Buenos Airesera joan nahi zutela, Juan Domingo Peron lehendakariarekin hitz egitera. Rincon Bomban gero eta larriagoa zen egoera, gaueko hotzarekin gaixotasunak ugaritu ziren, eta militarrek indioak gertutik kontrolatzeko posizio-

ak hartu zituzten inguruetan. Indioen kazikeek ez zuten lortu Peron ikusterik baina honen belarrietara iritsi zen albistere bat eta agindu omen zuen janariz eta arropaz betetako hiru bagoi bidaltzea trenbidez. Hilabete baino gehiago behar izan zuen kargamentu hark Buenos Airesetik Las Lomitasera iristeko.

Hiruretatik bakarra iritsi zen osorik, besteak erdi-hustuta zetozen, eta botika guztiak "galdu" zituzten bidean. Hala ere, okerrera ez zen hori izan: janari gehienak lizunduta eta txartuta iritsi ziren, eta horiek jan bezain pronto hasi ziren indioak gaixotzen. Ordu gutxitan hil omen ziren 50. Herriko hilerrian aski leku ez zegoenez, mendian chorzten zituzten, beren usadio eta kantuekin. Militarrek gero eta urduriago, talde osoa inguratu egin zuten. Etsita, indioak militarren buruarengana abiatu ziren oinez, agindutako laguntzak eskatzera. Batzuek eskuetan Peron eta Evitaren argazkiak omen zeramatzaten. Bat-batean, norbaitek agindu eta militarrek tiroka hasi ziren.

Zortzirehun pertsona hil edo "desagertarazi" zituzten poliziek egun hartan eta ondokoetan. Gero Formosako Norte egunkariak hala plazaratu zuen: "Era ez-ofizialean jakinarazten diegu gure irakurleei Las Lomitas inguruan indioen matxinada gertatu dela. Matxinoak delako 'pilaga' horietakoak dira, eta dauzkagun berri nahasien arabera armaz ondo hornituta zeuden". Hori izan da luzaz egia ofiziala, ia 60 urte beranduago indio haietako batzuen senideek Rincon Bomba hezur bila arakatzea erabaki duten arte. ■

<http://www.argia.com/nethurbil>
helbidean, gai honi buruzko informazio
gehiago eta Interneteko loturak.

K A L I T A T E A

**Produkturik
onenak,
Zinkunegi Optikan**

Aukerarik
zabalena
bataurreko graduatu,
ukipen-lente,
audiofono eta
eguzkitako
bataurrekoetan.

**ZINKUNEGI
OPTIKA**

Hernani, 4 - 20004 DONOSTIA
e-posta: zinkunegi@euskalnet.net
TEL.: 943 420 624

Akabo gurasoak!

A

ma eta aita izatea baino zerbait serioa-
goa eta aberatsagoa zela guraso izatea
esaten zuen gure osaba mutil-zarrak.
Bera ez dakit aita izatera iritsiko zen
—nik dakidala ez— baina gure guraso
papera bete zuen neurri handi batean, izan
ere, gure aita asteko sei egunetan joaten
zen goizeko zazpietako tranbian lanera eta
gaututa itzuli etxera, ia urte osoan. Norma-
la den bezala, nekeak erretxinduta iristen
denari grazia gutxi egingo dio sei “baba
ale”, praktetatik zintzilik eta argamasa
betean, elkarrekin ikusteak.

Alde ederreko pazientzia zuen osabak,
eguna idien pausoan eta bere gustuko
lanean pasata. Genituen eginkizunetako
ardurak sekula ez zizkigun barkatzen baina
bai hizketaldi, adibide eta algarra galantak
botatzeko aukerak opartu.

Bada, guraso askori presa, konpresa,
estresa, enpresa, A3a, noraeza eta besteen
beharrei begiratzeko pereza, nabari dizkiot
aspalditxotik.

Aurtengo udako kasu batzuk kontatuko
dizkizuet:

✓ Udalak antolatutako
denbora libreko taldean,
biharamunean, halako
herritako errekara —beroa
lagun— joango direla esa-
naz eta haurrek eraman
behar duten jantzi eta gai-
nerakoak adieraziz, gutuna
jaso da etxean. Herri
horretako errekak udan
izaten duen uretan, aha-
teak ere erabat busti nahi
badu makurtu egin behar
izaten du, pentsa zer arris-
ku! Bi edo hiru aita/ama
berehala joan ziren erreka
ikuskatzera eta beren haurra izan zitzakeen
arriskuetatik salbatzera.

✓ Gipuzkoako probintzian burutu
diren udalekuetara joandako 8/9 urteko
haurren aita/ama bat baino gehiago
—gipuzkoarrak denak— joan da bisitan
nahiz eta espresuki eskatu, Foru Aldun-
diak bidalitako dokumentazioan, ez joate-
ko haurrek ondorengo egunak gaizki pasa
ohi dituztela eta. Udalekuen iraupena 7/8
egunekoa izan da aurtén.

DANI BLANCO

✓ Kurtso berriaren hasieran 17 urteko
ikasleari egokitu zaion taldea ez zaiola gus-
tutzen eta talde aldaketa eskatu du. Arrazoi-
tutako erantzun batez, aurrez aurre, jakina-
razi zaio ezinezkoa dela. Noski, eskuko
telefonoz etxera deitu du eta aita edo ama
ordu erdi barru eskolan dira semea etsaia-
ren eskuetatik erreskatatzeko asmo sendoz.

Kezka edo ardura hori izatea, berez,
ongi iruditzen zait. Hurrena eman diren
pausoak ematea, berriz, bakoitzaren izaer-
aren arabera egongo da. Hala ere, nire
ustez, oinarritzko akats bat dago kasu guz-
tietan: haurrak edo gazteak bere kabuz edo
taldean gainditu behar lituzkeen zailtasu-
nak eta langak aita/amek erraztu edo
saihestu nahia. Bizitzan beti izango ditugu
oztopoak baina beti ez dugu aita/amarik
izango gure ordezkari aurre egiteko.

Garaian garaiko zailtasunei aurre egiten
ikasten ez duen haurrari, gero eta malda
pikoagoa gertatuko zaio bizitzan gainditu
beharrekoa, bizitza bera, alegia. Nik ez dut
esaten nahita zailtasunak eta zangalatrakak
jartzen ari behar genukeenik gure umeei
baina, garbi izan behar
genuke, beren kasa gaindi-
tzen duten koxka bakoit-
zak, eragin positiboa izan-
go duela beren
auto-estiman eta nortasu-
nean. Eta aukera horiek
galarazten badizkiegu, nola
bete hutsune hori? Hobe
beharrez hasi eta kalte egi-
ten ari gara.

Garai modernoek etxe-
ratu dizkiguten gaitzak
izango dira. Haurrak doze-
naka egiten zituzten garaie-
tan ez zuten haur bakoitzari

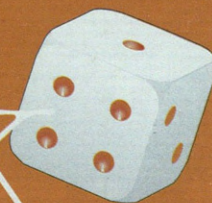
hainbeste arreta jartzeko modurik eta seni-
deek elkarrekin biziko zituzten gatazkak;
batera gaindituko une triste eta korapila-
tsuak; familian gozatuko lorpen eta arra-
kastak, aitona/amona edo osaba/izeben
aholku eta laguntza.

Irtenbidea ez da eta ezin da izan haurrak
dozenaka egitea baina bai haur izaten uztea
gurasoak haur bihurtu gabe. Aske eta buru-
jabe izaten erakutsi behar diogu haurrari,
beldurraren erreinura bideratu ordezkari. ■

Irtenbidea ez da eta ezin da izan haurrak
dozenaka egitea baina bai haur izaten uztea
gurasoak haur bihurtu gabe. Aske eta burujabe
izaten erakutsi behar diogu haurrari, beldurraren
erreinura bideratu ordezkari.

ASTE HONETAKO

zozketak

Radio Birdman

Urriaren 7ko kontzerturako
3 harpidedunentzat bina sarrera

Gaueko 21:00etan
Azkena Gasteiz
Gasteiz ARABA

www.lasttourinternational.com

1

URDAZUBI-URDAX

Xareta eskualdean
Sara, Zugarramurdi
eta Ainhoa ondoan

LEZEAK

Bisitara gidatuak,
soinu eta argiekin

948 59 92 41
urte guztian irekia

Milaka urte dituen leze honetan, bada erreka bat,
Urtxume, istorioz betea. Nahi duzu ezagutu?

Urdazubiko Lezeak

5 harpidedunentzat
bina sarrera

Leorlas auzoa, z/g
Urdazubi/Urdax NAFARROA

Tel. 948 599 241

2

Irigoiien Landetxea

Asteburu pasa
bi lagunentzat

Muez NAFARROA

www.irigoiien.com

3

ITOIZ

hari xingle bat

Jon Eskisabel

Libros

Itoiz hari xingle bat

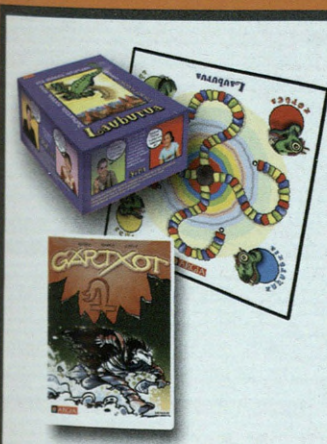
Jon Eskisabel

10 liburu opari

Soraluze GIPUZKOA

www.hotsak.com

4

Lauburua eta Gartxot

2 produktu sorta opari

www.argia.com/denda

5

AURREKO ASTEKO IRABAZLEAK

MATTEO JATETXEA

• Ander Epelde Ezenarro (Soraluze)

ONDARRE LANDETxea

• Esther Etxabe Zerain (Hernani)

ERLEA GURE SENDAGILE

• Blanca Beitia Bengoa (Gasteiz)
• Iñaki Mundiñano Larraza (Etxarri-Aranatz)
• J. Luis Mendizabal Benito (Ordizia)
• Igor Elortza Aranoa (Durango)

MY JOK WORLD

• Miguel Angel Cisneros Guillate (Leganes)
• Julen Gorostiza Elu (Arrankudiaga)
• Euskal Birusa (Ermua)

BILBOKO EUSKAL MUSEOA

• Igor Ugalde Huegun (Villabona-Amasa)
• Gaintzako Udal Liburutegia (Gaintza)
• Pedro Azkue Berasaluze (Zarautz)
• Usurbilgo Txistulari Taldea (Usurbil)
• Jabier Altzorritz Lardies (Durango)

PARTE HARTZEKO

Astelehenetik ostiralera GOIZEZ 09:00-13:00 ARRATSALDEZ 15:00-18:00

Tel: 943 36 72 85 • gunea@argia.com • www.argia.com/gunea

informazioaren unibertsoa

■ SOLUZIOAK

Web/CD-Rom/papera formatuetan soluzioak ondoko alorretan:

- ▶ Berriak eta agendak
- ▶ Aldizkari eta egunkariak
- ▶ Liburutegi eta dokumentazio-zentroak
- ▶ Formazio eta autoformazioa
- ▶ Jolàs interaktiboak
- ▶ Denda birtualak
- ▶ Bezeroentzako gune pribatuak
- ▶ Komunikazio korporatiboa

■ ZERBITZUAK

- ▶ Aholkularitza
- ▶ Ezarritako soluzioen eguneraketa jarraia
- ▶ Komunikazio zuzena
- ▶ Esperientzia

■ ERREMINTAK

Ingeniaritza linguistikoan dugun ikerketa + garapena + berrikuntzarako taldeak oinarritzko erremintak sortzen eta hobetzen dihardu. Oinarritzko erreminta hauek KAPSULA deituriko sistema teknologikoan biltzen dira. Hona hemen batzuk:

- ▶ Analizatzaile morfologikoa
- ▶ Euskararako lematizatzailea
- ▶ Espainolerako lematizatzailea
- ▶ Kwin: MS Word artxiboetako bilatzailea
- ▶ Testu alineatuak ikusteko prototipoa
- ▶ Itzulpenak baieztatzeko prototipoa
- ▶ Konkordantziak ikusteko prototipoa
- ▶ Batua/bizkaiera itzulpen laguntzailea

Adur Software Productions, S. Koop (ASP)

Industrialdea, 1 · 20160 Lasarte-Oria, Gipuzkoa

adur@adur.com

☎ 943 371 849

Adur SOFTWARE
PRODUCTIONS
www.adur.com